

Навоийдан
саъво оҷуш

Навоийдан
саъвог очоғим

ТОШКЕНТ
«O'ZBEKISTON»
2016

УЎК:821.512.133-06
КБК 83.3(5Тур)-8
Н14

Тўнловчи ва таржимон:

Янгибой ҚЎЧҚОРОВ, Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган маданият ходими

Такризчи:

Ўзбекистон Фанлар академияси академиги,
Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган фан арбоби
Ж. БОЗОРБОВ

Навоийдан савод очдим... [Матн] / тўн-
Н14 ловчи ва таржимон Я. Қўчқоров. – Тошкент:
«O'zbekiston», 2016. – 176 б.
ISBN 978-9943-28-587-3

Таваллудининг 575 йиллиги кенг нишонланаётган даҳо сўз санъаткори, миллий адабиётимиз мухташам биносининг бош меъмори, ғазал мулкининг султони Алишер Навоий ҳазратларининг бебаҳо адабий мероси жаҳон халқлари, шу жумладан, туркийзабон миллатлар маънавияти учун тенгсиз жавоҳирлар уммони ҳисобланади. Қорақалпоқ мумтоз ва ҳозирги замон адабиётининг равиқи ҳам бево-сита буюк шоир шеърияти чашмасидан куч олади. Ушбу китобга Навоийдан савод очиб улуғ шоирларга айлан-ган Қунҳўжа, Ажиниёз, Бердақдан тўртиб ҳозирги замон қорақалпоқ шеъриятининг энг ёрқин вакилларидаи бири Б.Ғенжамуродгача бўлган 50 нафар шоирнинг энг сара асарлари киритилган.

Тўндам шеър ихлосмандлари учун ардоқли армуғон бўлади, деган умиддаииз.

УЎК:821.512.133-06
КБК 83.3(5Тур)-8

ISBN 978-9943-28-587-3

© С. Я. Қўчқоров (тарж.), 2016
© «O'ZBEKISTON» НМИУ, 2016

НАВОИЙ МЕҲВАРИДА ПОРЛАГАН ЮЛДУЗЛАР

Дунё тарихидаги энг забардаст ижодкорлар «луғ», «буюк» ва пиҳоят «титан» («али») рутбаси билан шарафланадилар. Беназир зотларнинг илҳомий қудратларидан бири шулки, улар наинки ўз замондошлари, балки кейинги авлодларга ҳам мисол таъсир ўтказиб келадилар. Даҳо сўз санъаткорларининг бошқа миллатлар адабиётларига таъсирлари ҳам доимо кенг эътироф этилади. Уларнинг ўз қавмидан чиққан қалам аҳлига таъсирлари эса сўзсиз, бенибатдир.

Хазрат Алишер Навоий шеърят султони сифатида неча асрлардан буён наинки башарият, балки туркий қавм адабиётларига ҳам бекиёс раҳнамо бўлиб турибдилар. Беназир шоиримиз ўзининг ушбу тарихий миссиясини «Лисон ут-таїр» яъни «Қуш тили» деб номланган бебаҳо дастонида чексиз ифтихор ила қўйидагича ифода тайдилар:

*Турк назмида чу мен тортиб алам,
Айладим ул мамлакатни яққалам.*

Дарҳақиқат, неча замонлар ўтиб ҳам, турли туркий халқлар ва қавмларнинг буюк шоирлари ўзларини фахр билан хазрат Алишер Навоийнинг издошлари, шогирдлари деб атайдилар. Ҳолбуки, уларнинг ҳар бири ҳазилакам шоирлар эмас, балки чин маънода ўз халқлари адабиётининг ғурурлари ҳисобланадилар. Жаҳоншумул устоз Навоий эса уларнинг барчалари учун му-

каммал қиблагоҳ мақомини ўтаб келмоқда. Мен бу ўринда Навоийдан сабоқ олиб буюклик до-вонига чиққан озарбайжонларнинг ажойиб шои-ри Фузулий, туркман мумтоз адабиётининг доно карвонбошиси Махтумқули, қozoқларнинг улuf оқини Абай ва қoraқалпоқ шеъриятининг бетим-сол дарғаси Бердақнинг сўнмас сиймоларини на-зарда тутмоқдаман.

Буюк даҳо шоирлар бамисоли фалак соҳиби қуёшга ўхшайдилар. Неча минг йиллар ўтса ҳам юлдузлар, сайёралар унинг атрофида бутун олам тортишиш қонунига риоя қилган каби, ўз орби-талари бўйлаб ҳаракат қилиб турадилар. Бу ман-зара уларни асло камситмайди, балки, аксинча, буюкликларининг бус-бутунлигини тасдиқлайди. Ва бу шонли фазилат авлодларни бир-бирларига тоабад қариндош-уруғ қилиб юборади. Негаки, уларнинг пирлари, жумладан, адабиётдаги падар-лари бир, ушбу ўринда эса бу, шубҳасиз, Алишер Навоий бобомиздир.

Мен 2000 йилнинг сентябрида Нукусда, атоқли замондош адибимиз Тўлепберген Қайиббергенов та-валлудининг 70 йиллиги тантанасида «Агар жаҳон халқларининг рамзий намоиши ўтказиладиган бўлса, шубҳасиз, олдинги сафларда қoraқалпоқ халқи, унинг улuf шоирлари Кунхўжа, Ажиниёз, Бердақ ва улар билан изма-из бетакрор шоир Ибройим Юсупов авлоди боради» деган эдим. Ҳақиқатан ҳам, буюк Бердақнинг ажойиб сатри билан «Навоийдан савод очдим» деб помлан-ган ушбу китобга уч улuf классикдан бошлаб 50 нафар мумтоз ва ҳозирги замон қoraқалпоқ шоирларининг шеърлари киритилгани айни муд-дао бўлибди. Мен катта авлод вакилларидан Жўлмирза оғани, Тўлепберген шоирни, Хўжабек

Сейитовни, Бойниёз оғани, Тождиддин Сейитжоновни яхши билар эдим. Замонамизнинг забардаст шоири бўлган Ошиқ Аёз – Ибройим Юсупов билан эса узоқ йиллар бир қориндан тушган оғани мисол қадрдон бўлдик. Қайси оға, Мустай оға, Расул оға, Довуд оға, Суюнбой, Ўлжаслар даврасида гоҳ қимиз, гоҳ кўк чой ичиб шеърлар қилдик.

Устоз шоир ёзганидек, ҳар кимнинг ўз замони бор. Биз мансуб авлоддан Тўлепберген Матмуратов, Тўлибой Қобулов, Кенгесбой Раҳмонов, Генгелбой Сарсенбоевдек ажойиб шоирлар етишиб чиқди. Менинг қадрдон дўстим Улмамбет Ўжаназаров эса саксон ёш оstonасида ҳам фаол ижод қилмоқда. Худди ани тулпорлар изини тойлар босгандек, Жиянбой, Хикматулла, Кенгесбой, Абилқосим, Халилла, Шарофатдин ва нихоят «Ўқуздарё битиклари» деган ажойиб китоби билан шон-шухрат қозонган Бахтиёр Генжамурод бугунги қорақалпоқ шеъриятининг байроғини баланд кўтармоқдалар. Китобга кирган барча шеърларни ташиқли шоиримиз, биз билан сира эскирмас, мустаҳкам қадрдонликка эга инимиз Янгибой Қўчқоров туғишган халқ тилига алоҳида меҳр, маҳорат билан таржима қилгани эътирофга лойиқдир. Зеро, Янгибойнинг ўзи ўша жапнатмакон гўшанинг жонажон фарзанди ҳисобланади. Ушбу мағзи тўқ китоб буюк бобомиз Алишер Навоий ҳазратлари таваллудининг 575 йиллигига муносиб тухфадир!

Абдулла ОРИНОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ шоири
10 январь, 2016 йил

Кунхўжа ИБРОҲИМ ўғли
(1799–1880)

ҚАЧОН КЎРАРМАН?

Поёни йўқ бу дунёда,
Қачон онамни кўрарман?
Армони кўн бу дунёда
Зор-зор йиғлаб юрарман.

Дунёнинг жабри ёмондур,
Душманининг боши омондур,
Бойга, бийга зўр замондур,
Шу боис йиғлаб юрарман.

Ўн йил бўлди, элдан кетдим,
Хивасида хизмат этдим,
Элни соғиниб зор ўтдим,
Халқимни қачон кўрарман?

Қора пул бўлмай топишим,
Келиб турибди помусим,
Абдимурод яқин дўстим,
Овулни қачон кўрарман?

Ёдимдан онам кетмади,
Бир кун бир ойдай ўтмади,
Топганим таомга етмади,
Овулни қачон кўрарман?

НЕГА КЕРАК?

Сайраган булбул бўлмаса,
Ичи овозга тўлмаса,
Ҳаминша яшнаб турмаса,
Очилган гул нега керак?

Шаркираб суви оқмаса,
Эккан экинлар қонмаса,
Вақтида тошиб-тинмаса,
Оққан сувлар нега керак?

Узоқдан кўзга тушмаса,
Шамоли қаттиқ эсмаса,
Тенаси булутга тегмаса,
Аскар тоғлар нега керак?

Яшнаган ёзи бўлмаса,
Шувокни яшил қилмаса,
Вақтини билиб ёғмаса,
Қора ёмғир нега керак?

Кўрган ўлжасин олмаса,
Қанотга шиддат солмаса,
Йўқ жойдан нишон топмаса,
Қарчиғай қуш нега керак?

Қорасин узиб кетмаса,
Ортиқча қорув этмаса,
Қочган қуёнга етмаса,
Олғир този нега керак?

Ўмровли тўшини кермаса,
Емларни таппаб емаса,
Пойгада ўзиб келмаса,
Дол бедовлар нега керак?

Белларин маҳкам бувмаса,
Ўтган ўчларни қувмаса,
Онадан ортиқ тувмаса,
Фосиқ фарзанд нега керак?

Бўйи кун сари ўсмаса,
Душман кўкайин кесмаса,
Тоймай курашга тушмаса,
Қўрқоқ полвон нега керак?

Халқнинг орин орламаса,
Бору йўқни борламаса,
Очу тўққа қарамаса,
Авом бошчи нега керак?

Икки ёқни тенг кўрмаса,
Ё тўғри одиллик бермаса,
Халқ билан ўйнаб-кулмаса,
Кадхудолар нега керак?

Хайр-саховати бўлмаса,
Оч қорни мойга тўлмаса,
Дунёнинг юзи бўлмаса,
Ўта бойлик нега керак?

Халқига сўзи ёқмаса,
Дарёдай тўлиб оқмаса,
Элнинг ёвига боқмаса,
Қуруқ ботир нега керак?

Ота-онасин қутмаса,
Хам деганини этмаса,
Отам, онам демаса,
Ёмон фарзанд нега керак?

Кундай кулиб-яшнамаса,
Булбул бўлиб сайрамаса,
Қувонишиб ўйнамаса,
Қув умрли эр нега керак?

КУН ҚАЙДА?

Ўрдик ўрок, чопдик ўтин, қаздик ёп¹,
Тердик бошок, эгнимизга солдик қоп,
Ёш умрлар гулдек сўлиб бўлдик соб,
Бу юрмоқдан энди бизга кун қайда?

Ўрок ўриб, умр бўйи бўлдик кул,
Ишласак ҳам ололмадик қора пул,
Не жононлар бойи ўлиб қолди тул,
Энди булга яйраб-яшнар кун қайда?

Кулу туни ўрдик пичан, шолени,
Куз пайтлари йиедик пишган тарикни,
Ўлгунича бир бор тўймаган қорни,
Оч, яланғоч биз шўрликка кун қайда?

Солиқ солиб ушбу ҳолга ҳар доим,
Солиғин солгани биз бўлдик қойим,
Бир лукма бу вақтда эди оҳ-войим,
Бу юрмоқдан энди бизга кун қайда?

Эгнимга тортмоққа йўқ бирор кийим,
Оғайним ҳам йўқдир ё ғамхўр бийим,
Қўшилиб ётмоққа бўлмаса уйим,
Бу юрмоқдан энди бизга кун қайда?

Топганимиз етмай қора тангага,
Кийим ҳам бир заруратдир бандага,
Бозордан совғами, қанд-қурс янгага
Олиб бормоқ учун бизда ҳол қайда?

¹ Ёп — анҳор.

Начора, йигитлар, ёлғончи дунё,
Алдади бизларни йўл солиб кие,
Қора бошга бу не деган воқеа,
Бу юрмоқдан энди бизга кун қайда?

Ошиғинг бор эди, толмадай бўйи,
Тенгларидан ортиқ ақл ва ўйи,
Бўлар деб қувонган яхшилик тўйи,
Жиемурат кўрадиган кун қайда?

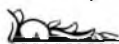
Жиемурат, сенинг билан эдим дўст,
Ер хайдасам бирга бориб солди қўш,
Йўқчиликдан қолдинг, мана, бугун бўш,
Ошиғингта етадиган кун қайда?

Бу ёқдаги кўрган хорлик, азобни,
Оғир иш-ла кечалари харобни,
Чой ўрнига ичган айрон, чалобни,
Қучоклашиб айтадиган кун қайда?

Қайғудан қорайиб қайнаган ичи,
Билақдан айрилиб соб бўлган кучи,
Сайимбетжон эдинг бизлардан кичик,
Шахтнинг синмай юрадиган кун қайда?

Беш ёшингда оғанг билан қўй боқдинг,
Сен чўпони бўлдинг майда улоқнинг,
Йўл топ, жон чироғим, синмасни шахтнинг,
Яйраб-яшнаб турадиган кун қайда?

Ёнимдаги икки бирдек йўлдошим,
Қайғу, ғамга тушди меннинг бу бошим,
Кўздан кўл, дарёдек оқди-ку ёшим,
Бу дунёга келганимдан не фойда?

БЎЗОТОВ¹

Кетар бўлдиқ энди бизлар бош олиб,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.
Хўшлашайлик қора кўзга ёш олиб,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

Ер ҳам эл биландур, эл ҳам ер билан,
Ерсиз элнинг куни дарбадар билан,
Умри ўтар юракдаги шер билан,
Қадринг сенинг бизга ўтди, Бўзотов.

Йўқ эдим, бор бўлдим, камолга келдим,
Миниб араби отлар, давронлар сурдим,
Ношингни кўп едим, рохатни кўрдим,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

Қанча вақт яхшига ҳамсухбат бўлдим,
Шоду хуррам бўлиб, ўйнадим, кулдим,
Душманлар жабридан кетар ҳам бўлдим,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

Сен боғ эдинг, булбул учди, зоғ қолди,
Буткул сийнам ёнди, нча доғ қолди,
Қийшиқ Пўрхон² отов³ сендан ёғ олди,
Боши қутлуғ, сўнги вайрон, Бўзотов.

Кимсанинг опаси, кимнинг аммаси,
Кимсанинг оғаси, кимнинг ишиси,
Кимсанинг қиз-ўғли, кимнинг синглиси,
Атрек, Гургон, Ҳазор ошди, Бўзотов.

Бўзотов – «Бўзорол» маъносида.

Пўрхон – зикр тушувчи табиб.

Отов – орол.

Кимсанинг қиз-ўғли, орзули ёри,
Кимнинг қоши қора, кўзи хунхори,
Асир бўлиб, термилишиб ҳар сори,
Йиғлаб от олдиға тушди, Бўзотов.

Отадан айрилди қалпоқли ўғлон,
Сотилди, ҳур бошин айлади гулом.
Кимлар Ироқ кетди, кимлар кетди Шом,
Кимсалар Курд, Техрон тушди, Бўзотов.

Кимсанинг қардоши, ўғил ҳам қизи,
Тутилди кун билан ой ва юлдузи,
Ҳарир атлас кийган кимнинг ёлғизи,
Золимлар илгина тушди, Бўзотов.

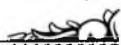
Қора кўз, хипчабел қиз билан жувон,
Юзлари гул каби, кўзлари мастон,
Худо амри билан бордилар Болқон,
Давлат қуши сендан учди, Бўзотов.

Киприги – ўк, анинг қошлари – камон,
Юзлари – қирмизи хуршиди тобон,
Лайли, Зулайҳодек не гўзал жонон,
Асир бўлиб қўлга тушди, Бўзотов.

Сахар вақтда қиркма қурол отилди,
Банди бўлдим, қўлга кишанин илди,
Паридек қиз чўри бўлиб сотилди,
Канизлик бошина тушди, Бўзотов.

Қалъа бузиб, душман бағрим доғлади,
Кимга қурол отиб, кимни боғлади,
Сенда кўп мусулмон ўғли йиғлади,
Бошингга мушкул иш тушди, Бўзотов.

Кимса шаҳид бўлди, жондин айрилди,
Кимса гадо бўлди, молдин айрилди,

Кимса кўзи хунхоридин айрилди,
Бошинга қиёмат тушди, Бўзотов.

Тақдир – Аллохдандур, сабаб – кўнғиротдан,
Бераҳм Сейилхон деган элатдан,
Айро тушдинг очомойли, қиётдан,
Элатсиз, яйловсиз қолдинг, Бўзотов.

Эр йигит бошина мушкул иш тушди,
Юрак-бағрим ғамнинг ўтига пишди,
Элатинг устингдан серпилиб кўчди,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

Кўзим ёшли, мен кетарман, чорам йўқ,
Бир худодан бошқа пушти паном йўқ,
Ҳамма кетди, сенда турар одам йўқ,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

Қалъа боши бўлдинг, сен, мулла Пирим,
Ўзинг толиб илм, кўнглингда киринг,
Кўнғирот боланг олса, у ҳам ўз биринг,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

Зивар¹нинг хўшлашар қадрингни билиб,
Кўзидан ёш артиб, бағрини тилиб,
Омон бўлса, хол сўрагай бир келиб,
Хўш омон бўл, биздан қолдинг, Бўзотов.

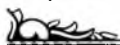
ДАВРОН БЎЛМАДИ

Санамлар кўлинда тилла соз эдим,
Авжига келтирар жонон бўлмади.
Тукқан индан талпинган олғир боз² эдим,
Халфа, сайёдларим момон³ бўлмади.

¹ Зивар – Ажииёзнинг тахаллуси.

² Боз – ов қуши.

³ Момон – ўз ишнинг устаси, устоз маъносига.

Умр берса ичу таши армонли,
На даркор сурмасанг беш кун давронни!
Чўлларда югурган оху – жайронни
Соялаган шаъни даврон бўлмади.

Алиф қаддим долдек бўлиб букилди,
Кўзларимдан қонли ёшим тўкилди.
Йўл бўйига уйган асл юкимни
Бозорга элтгудек қарвон бўлмади.

Дарак йўқ учирган қубоқушимдан,
Бозорим тарқади эрта пешиндан,
Қарвон ўтган вақтда менинг душимдан,
Кўнглил мулким йўлга анжом бўлмади.

Сиррим фош этмадим ҳаргиз ҳеч кимга,
Ситамкор айладим жонга беш кунда,
Гузар дарбандига қурган кўшкимда
Дардимни дардлашар ҳамдам бўлмади.

Дунё бир кўрсатиб Лайли жамолин,
Олди-кетди фикри-зикри ҳаёлим,
Хирмон шай чоғида бермай шамолин,
Шамол берса, отар хирмон бўлмади.

Булбулни зор этиб шайдо гулларга,
Маъжнун каби ҳайдаб чўлдан чўлларга,
Насибам кўн сочиб ғайри элларга,
Чўнлаб бўлдим десам, тамом бўлмади.

Менда ватан бўлди элатсиз қолган,
Боғларидан булбул учиб, зоғ қўнган,
Зивар дер дунёга келганим ёлғон,
Менда бир беқайғу замон бўлмади.

Қашқалдоқ¹қа қатламгина ёғ битса,
Шовқин солиб қўнар кўлин танимас.
Подшоҳнинг давлати қайтайин деса,
Кўзини ёғ босиб, элин танимас.

КЎНГЛИМ МЕНИНГ

Оға, беклар, кўнглим етим,
Очилмас тумона менгзар.
Бир бошимдаги ҳасратим
Гирдобли уммона менгзар.

Умримнинг қасри йиқилган,
Иқбол косаси тўқилган,
Хатсиз, қаламсиз чекилган
Бир ажаб девона менгзар.

Дардимнинг йўқ ҳеч давоси,
Бузилди кўнглим Хиваси,
Умидвор инсон дунёси
Шавкатсиз даврона менгзар.

Орзулар кўзгуси синган,
Сувлар асвак² бўлиб тинган,
Етим кўнглим бойқуш қўнган
Бир кўшки-айвона менгзар.

Ошиқ – ёрсиз, булбул – гулсиз,
Кийик – чўлсиз, сўна – кўлсиз,
Зийуар айтур, юртсиз, элсиз
Одам бир девона менгзар.

¹ Қашқалдоқ – қуш тури.

² Асвак – оқар сувни навбат билан бериш пайтида тўсиб қўилиши.

БЎЗОТОВЛИ НОЗАНИН

Бўзотовли гулбинафша нозанин
Асалинг арини гулдан бездирар.
Кирикларинг сузиб боққан назаринг
Юлдузни жавратиб, тундан бездирар.

Жамолинг бир кўриб кетдим куч-кордан,
Юзимни ўгирдим шамсиқамардан,
Ўзимни бездириб сабру қарордан,
Сабру қароримни мендан бездирар.

Кумурскадек хипча-хипча белларинг,
Бармоқ тўла узук-узук ал'ларинг,
Асал қотган чучук-чучук тилларинг,
Илонни силжитиб индан бездирар.

Фалакнинг ўйини – Жайҳун гирдоби,
Бир табассум этсанг кўнглимнинг тоби,
Севги лашкарининг даҳшат шитоби,
Бул омонат жонни тандан бездирар.

Пистадек бурнингда тилло арабак,
Икки қора кўзинг икки балодак,
Урганч юрти ичра бегим Тўрабек,
Тахтидан тойдириб, элдан бездирар.

Кўнглим тугмасини бир-бир яздириб²,
Қайта бошдан кўҳна дардим кўздириб,
Кофир кўзинг мусулмонни оздириб,
Бечора Зиварни диндан бездирар.

¹ Ал – қўл.

² Яздириб – счиб.

ЙЎЛ БЎЛСУН

Гулгун кийиб, мастон босиб келган киз,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.
Жилва билан ширин жоним олган киз
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Чехрангни менгзарам олғир лочинга,
Шавкат учун сурма чекиб қонингга,
Заррин рўмол, укпар тақиб бошингга,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Лабларинг пистадек, тишинг маржондир,
Кўрган хайрон, кўрмаганга армондир,
Хар бир сўзинг дардли қулга дармондир,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Қулоғингга тақиб олтин сирғани,
Миниб «кўч» олдида юрган йўрғани,
Кўрган бўлур оқ юзингнинг қурбони,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Устингга кийганинг бешбанд-подшойи,
Товус бир қуйлагинг гулгун доройи¹,
Белбоғинг бежирим, зарли — қалайи,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Қаламқошинг, қора кўзинг сузилур,
Оқ сийнаңда тилло ҳайкел² тизилур,
Юзингни кўрганда бағрим эзилур,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Хар сўзингда минг ноз этиб ўлдирма,
Ғусса билан юрагимни тўлдирма,
Оқил бўлсанг, рақибларга билдирма,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

¹ Доройи — тенгги йўк, биттагина.

² Ҳайкел — кўкракка тақиладиган тақинчоқ.

Мен сени севмишам элдин ягона,
Отингни қилмадим юртга ошкора,
Қўйдинг мени адо бўлмас ҳижрона,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

Зивар айтур: бизнинг даврон ўтгандир,
Ғофилликка армон бўлиб кетгандир,
Сени кўриб ёр хумори тутгандир,
Хабар беринг, паризодим, йўл бўлсун.

ГЎЗАЛЛАР

Қиё боқиб менинг жонимни олиб,
Юз минг жилва билан чиқар гўзаллар.
Юрагимга адо бўлмас ўт ёқиб,
Менинг жоним ўтга ёқар гўзаллар.

Турнадек ўтириб, сўнадек юрган,
Юз минг жилва билан қабоғин керган,
Сочларига лаълу маржонлар терган,
Минг туман ноз билан боқар гўзаллар.

Қора кўзи гавҳар каби жовдираб,
Кийган тўни кўрган сайин ялтираб,
Ўмровмунчоқ, ҳайкел тақиб шилдираб,
Сузиб қаламқошин қоқар гўзаллар.

Хайит, маъракада йигит йиғилса,
Қуну туни бирдек томоша бўлса,
Шул замонда қизлар соллона келса,
Жонин очиб, кўзин тикар гўзаллар.

Ёр саройи даврон ўн тўрт ёшинда,
Қизлар юрар эрди тегра-ташинда,
Айтар Зивар ёр савдоси бошинда,
Айтдим суйганимдан буни, гўзаллар.

БИР ЖОНОН

Кўзимга кўриниб, беклар, бир жонон,
Ширин жоним ўтга ёқди-ю, кетди.
Ёлғони йўқ, бул сўзимга сен инон,
Минг жилва ноз айлаб боқди-ю, кетди.

Тун ўртада эрдим уйқуда ётиб,
Адаб-аркон билан бизни уйғотиб,
Ширин-шакар маъно сўзларин қотиб,
Бир он тўхтамайин чиқди-ю, кетди.

Кўрган замон уни бағримни эзиб,
Ўлтирдим жонимдин умидим узиб,
Жоним ўтга ёқди кўзларин сузиб,
Қаламқошин менга қоқди-ю, кетди.

Ақлимдин айрилдим кўрган шу замон,
Уйғониб уйқудан кўрсам бир жонон,
Кириги ўқ каби, қошлари камон,
Азиз жоним тапдин чиқди-ю, кетди.

Зиё-зулфи рангин мисоли қундуз,
Кўра олмай юрган яқиндан ҳаргиз,
Лайли, Зухра каби ул соҳибтаъмиз,
Боди сабо янглиғ эсди-ю, кетди.

Зиё-зулфи тол-тол, сочлари сунбул,
Ошиқларнинг этар кўз ёшин сел-сел,
Зорлик Зухра, Санам киби хипчабел,
Боди сабо каби ўтди-ю, кетди.

Чашми жоду жаллод, қошлари қалам,
Қўйди сийнамизга юз минг доғ, алам.
Ноз айлабон чучук тилли ул санам,
Менга бир иснодни тақди-ю, кетди.

Сарафроз қомати, садаф дандонли,
Бошдин то оёқи адаб-арконли,
Ул ҳам менинг каби юз минг армонли,
Қўздин қонли ёшини тўқди-ю, кетди.

Лайли, Зухра, Санам янглиғ сурати,
Сарв ниҳолига ўхшар қомати,
«Ох» деганда чиққан оғзининг ўти,
Ўн саккиз минг оламни ёқди-ю, кетди.

Иззат-икром билан жавоб, тонг, шоми,
Тавозелиғ олган, берган саломи,
Ғамза билан боқиб айтган каломи,
Тамом устихоним ёқди-ю, кетди.

Атласдир устига кийгани онинг,
Бошда дурра, қўлда фаранг рўмоли,
Ошиқ Зивар ани қўрган замони,
Олис сайрон этиб оқди-ю, кетди.

Бердақ ҚАРҒАБОЙ ўғли
(1827–1900)

ЯХШИРОҚ

Оқ буғдойи туриб сули сепкандан,
Тоза шоли туриб, курмак эккандан,
Жўнсиз қирқ кун қайғу-хасрат чеккандан,
Тан соғлиқда бир кун шодлик яхшироқ.

Дунёга чиққан сўнг бахтинг очилса,
Душманларинг оёғингга бош урса,
Ёв бўйсуниб, икки қўлин қовширса,
Қўзни олайтгандан иззат яхшироқ.

Юмуш ишла, туғилган сўнг эл учун,
Жонингни аяма элда эр учун,

Киндикдан қон томиб, туққан ер учун,
Ўлиб кетгунингча хизмат яхшироқ.

Ҳеч қачон дўстларинг бўлмасин хайрон,
Қўлдан келса солинг душманга вайрон,
Элу халқ бир бўлиб айлангиз сайрон,
Туғилган ер учун ҳурмат яхшироқ.

Ғайри бировларни этиб қурдошинг¹,
Оқизмагин дилбарингнинг кўз ёшии,
Ёмон бўлса ҳам умрлик йўлдошинг,
Вақтинча қўл берган ҳурдан яхшироқ.

Одам боласинда бўлсин ор-номус,
Энг ками юз бўлсин кўз кўрган таниш,
Магар билмай қўлни қийса бир камиш,
Шул вақт қонин тийган ордан яхшироқ.

Эр йигитга номус билан ор керак,
Оққўнгил, қаламқош севар ёр керак,
Меҳмон келса, кутиб олар ҳол керак,
Сўйгани бир эчки молдан яхшироқ.

Хуш келдинг, деб отдан тушган ул қўноқ,
Ўтирган бўлмасин шу уйни синаб,
Кўзли ҳам оёқли, тилли бир чўлоқ,
Ҳунарсиз, билимсиз қўлдан яхшироқ.

Хива хон касд этиб, пўсди қанғиб² юрт,
Мулксиз ночорларга тушди кўп солғирт³,
Узунаси текис, йўғон бир аргит⁴,
Сони юз, сифатсиз толдан яхшироқ.

¹ Қурдошинг — аёл билан ришта боғламоқ маъносига.

² Қанғиб — қавмнинг иложсизликдан қўчиб юриши.

³ Солғирт — солиқ.

⁴ Аргит — дарахт тури.

Уйғониб эртадан юмушга чиқиб,
Қўлингни қабартиб, белингни букиб,
Тиззанигизни сизлатиб, меҳнатин чекиб,
Еган бир зогоранг болдан яхшироқ.

Теран ақл керак сўзни тизмоққа,
Тиниқ хаёл керак барин сезмоққа,
Сув ичинда ваҳимасиз сузмоққа,
Бир қайиқ олти юз солдан яхшироқ...

...Ўзга кам-кўст келиб тушди, оҳ-войим,
Сабабсиз таёқ еб, недур гунойим,
Ерни, кўкни халқ айлаган худойим,
Бу юришдан ажал келган яхшироқ.

Бир окшом айтдириб урди ёзиқсиз,
Не чора бойлогисиз ҳолда, қозиксиз,
Қорақалпоқ кунинг ўтди ёруғсиз,
Бул ўтган умрдан зиндон яхшироқ.

Не асл сўз айтдим, ўтди аёнсиз,
Не хизматлар этдим, кетди поёнсиз,
Мен ҳам бир жон эдим юртга зиёнсиз,
Хўрлик кўрдим, тек¹ ўлгандан яхшироқ.

Бердимурод айтар, кўролмай ёғду,
Ўлиб кетар бўлди, очилмай бахти,
Бердимурод – халқни, халқи – Бердақни,
Ёлғизиндай кўрар жондан яхшироқ.

Таржимондан: жуда кўп нашрларда Бердақ ҳазратларининг ушбу шеъридан 24 сатр қисқартириб берилади. Биз бу анъанадан чекиниб, фақат маиший кўз-қарашларни акс эттирган 16 сатрдан воз кечдик, холос.

¹ Тек – фақат, холос, лоақал маъносидда.

БЎЛГАН ЭМАС

Бул дунё дунё бўлгали,
Подшоҳ одил бўлган эмас.
Шонрлар қалам олгали,
Хатга тўғри солган эмас.

Иноқу бекнинг боллари,
Ҳамиша етди қўллари,
Қийшиқ бўлса ҳам йўллари,
Ҳеч вақт ҳориб-толган эмас.

Кетмон урсанг томирига,
Қара ҳар ишининг сабрига,
Қўл солсанг ҳам замирига,
Ҳаргиз гули сўлган эмас.

Бўлмади айтган ниятим,
Хор айлаб манов умматин,
Йигдай-йигдай барча етим,
Йигдамас вақт бўлган эмас.

Қадрсиз ғарибнинг жони,
Сурмади завқу сафони,
Ичдаги қайғу жафони,
Йўқ қилар вақт бўлган эмас.

Кўнгилга қайғу тўлдириб,
Етимнинг гулин сўлдириб,
Ўзларин ноумид бўлдириб,
Ҳеч вақтда қолган эмас.

Ўзларига яқинлардан,
Қавму қардош, оқиллардан,
Табиати бахиллардан,
Ботириб ҳеч олган эмас.

Бизнинг халқимиз бийлари,
Создур жаҳонда уйлари,
Тоймасдан ҳеч вақт кўйлари,
Тўғри жавоб айтган эмас.

Босганда катта қўнишни,
Бажаргач бориб юмушни,
Ҳам мақтаб Қулон бўлишни,
Оғанг сарпо олган эмас.

Қўлда борни тортиб олди,
Бало-баттар ортиб олди,
Айтишган йўқ ётиб олди,
Уни ҳеч ким билган эмас.

Шунда бўлса юмалоқ бош,
Ёрилмади бул қора тош,
Қўзимдан оқди қоили ёш,
Ҳеч ким келиб артган эмас.

Менинг бул айтган сўзларим,
Сўзларим эмас, ўзларим,
То юмулгунча кўзларим,
Ҳеч вақт ёшсиз бўлган эмас.

Зое ўтказдим умримни,
Кўп тиладим юримимни,
Бошдан ўтган кунларимни,
Ҳеч бир одам билган эмас.

Бировлар жуда зўр бўлди,
Бировлар жуда хўр бўлди,
Лочинга қурган тўр бўлди,
Тўрни ҳеч ким узган эмас.

Қарағай эмас, сүкит¹ бұлдим,
Қари эмас, йигит бұлдим,
Тоғдан учған бургут бұлдим,
Қунар ерим бұлған эмас.

Ёрқанот² бұлдим пари йүк,
Илон бұлдим зари йүк,
Жонсиз бұлдим кори йүк,
Уни одам билған эмас.

Сибизға бұлдим, соз бұлдим,
Уним чикмади, оз бұлдим,
Полопон эмас, ғоз бұлдим,
Қунарга күл бұлған эмас.

Узун эмас, ирғай бұлдим,
Барча сүзға ўнғай бұлдим,
Дон йүк ерда түрғай бұлдим,
Емиш қопим тұлған эмас.

Гул бұлдим, гул яшнамадим,
Ўйчи бұлдим, ўйламадим,
Булбул бұлдим, сайрамадим,
Ходиса оз бұлған эмас.

Бурни йүк бир пучук бұлдим,
Мағзи говак учук бұлдим,
Қирғий қувған чумчук бұлдим,
Қочгани ер бұлған эмас.

Қарағаймас, қайин бұлдим,
Боғда лоладайин сұлдим,
Шамшир олиб сермаб кўрдим,
Уни ҳеч ким билған эмас.

кит — тол.

қанот — кўршаналак.

Мол ханаги бўён бўлдим,
Қушдан қочган қуён бўлдим,
Дўстларимга зиён бўлдим,
Уни ҳеч ким билган эмас.

Селсиз куни ёғин бўлдим,
Сонсиз эсган довул бўлдим,
Туйнак¹ солган қовун бўлдим,
Тўнғизсиз кун бўлган эмас.

Оғзин ўрадай очгани,
Обрўсининг қочгани,
Ҳеч қачон тўнғиз тўнғизни
Озиқ учун ёрган эмас.

Бозиргон ўтди дунёдан,
Гўрўғли кетди ютиб қон,
Охир ажал бўлди зиндон,
Гўрига ҳеч ким кирган эмас.

Золимларнинг жабри ўтди,
Йиғлай-йиғлай эсим кетди,
Нега бунча шўрлик этди?
Ёруғ куним бўлган эмас.

Бировлар оч, бировлар тўқ,
Тўқ одамнинг қайғуси йўқ,
Оч одамнинг уйқуси йўқ,
Ани тўқлар билган эмас.

Қўқни қора булут босиб,
Ғафлатда бандалар шошиб,
Ғарибларнинг бахти ошиб,
Димоғи чоғ бўлган эмас.

¹ Туйнак — хом қовун.

Бовурдош бовурхонамда,
Ғамхўрим менинг панамда,
Тукқан ғариб ул онамда,
Қални мол ҳеч бўлган эмас.

Ота-бобом мол-мулк йиғнаб,
Чивин жонин доим қийнаб,
Қахқах уриб кулиб-ўйнаб,
Очликдан ёлчиган эмас.

Қорақалпоқ халқи булиб¹,
Қўшни бўлган эли кулиб,
Бирозлари йўлда ўлиб,
Юз йил қўнис босган эмас.

Қорақалпоқ халқ бўлгали,
Халқ номини олгали,
Ҳақ таоло йўл солгали,
Бир тенгликни олган эмас.

У эл қорақалпоқ бўлди,
Қирилса ҳам урпоқ бўлди,
Бердимурод Бердақ бўлди,
Доғин ҳеч ким билган эмас.

Эшонларда мурувват йўқ,
Оғабийда адолат йўқ,
Бойда хайр, саховат йўқ,
Бир инсофга кирган эмас.

Бировларнинг кўнгли хушдир,
Золимлар сармаст, сархушдир,
Қанот бовлаб кўкка учди,
Улар ҳеч зор бўлган эмас.

¹ Булиб — дарбадар кезиб.

Манманликдан завоҗ топдим,
Камтарликдан камол топдим,
Золим сўздан увол топдим,
Иқрорин ул билган эмас.

Оға беклар, сиртим бутун,
Ичим ёниб, бўлди тутун,
Ошириб золимлар ҳадин,
Ҳеч бир раҳм қилган эмас.

Бўлган эмас ёғду, чироқ,
Яқин ерим бўлди йироқ,
Остимдаги хачир бироқ,
Тулниорга тенг келган эмас.

Бу дунёга келган одам,
Қайғу-ғамга бериб чидам,
Бўй ёзолмай кетдик мудом,
Билмай ҳеч ким қолган эмас.

Бул дунё дунё бўлмади,
Армонсиз очлар тўймади,
Душманининг гули сўлмади,
Тилагим ҳеч бўлган эмас.

Бердимурод менинг ўзим,
Олд-ортимни кўрмас кўзим,
Тақи шажарадур сўзим,
Бироқ қадрим бўлган эмас.

Дўстлар, дўстга зиён этманг,
Вафосизга поён этманг,
Ҳаргиз йўлдан чиқиб кетманг,
Йўлдан чиққан унган эмас.

Юрсам-да бирга халойиқ,
Елкамни тирнади бугдойиқ,

Бул сўзми кўнглимга лойиқ,
Буни ҳеч ким билган эмас.

Эй, ёронлар, мусулмонлар,
Дунёдаги мўмин жонлар,
Қавми қардош, қадрдонлар,
Ҳеч вақт тилак бўлган эмас.

Тилак қабул бўлар қачон,
Ким қора халқ, кимлар эшон,
Кетармизми биз бенишон,
Поёни ҳеч бўлган эмас.

Бу дунё қайғу, ғафлатдир,
Одамларни абгор этди,
Кўнларнинг бошига етди,
Ҳеч одиллик бўлган эмас.

Ғариб-ғасир, фақирларга,
Кўзи ожиз, сўқирларга,
Ҳеч қачон мўмин қулларга,
Бир ёруғлик бўлган эмас.

Ўлган ўлди, ўлмаганлар,
Бу дунёга келмаганлар,
Уқубатни кўрмаганлар,
Ҳеч ваҳима қилган эмас.

Бу дунёнинг дарди ёмон,
Қувон, бошинг бўлса омон,
Тушди бонга охирзамон,
Инон дўстлар, ёлғон эмас.

Бу замоннинг турқи баттар,
Ҳар ким бошинг ғамин тутар,
Қора туман қачон кетар,
Сўнган чироқ ёнган эмас.

Дунёга келдим, не кўрдим,
Қайғу, ҳасратда кўп юрдим,
Адо бўлмас ичда дардим,
Ҳеч ким нигоҳ солган эмас.

Бердимурод меннинг ўзим,
Қунхўжани кўрди кўзим,
Эшитдим Ажиниёз сўзин,
Улар ҳам шод бўлган эмас.

Бердак ҳазратларининг ушбу шеъри ҳам бир неча муқобил матига эга. Биз 1956 йили Нукусда чоп этилган «Қорақалпоқ поэзиясининг антологияси»га кирган матни таржима қилдик.

ХАЛҚ УЧУН

Йигит бўлсанг арслондай туғилган
Хизмат этгил сен доимо халқ учун.
Йигит бўлса арслондай туғилган,
Ҳеч қачон иш этмас фақат ўзи учун.

Ўзи учун ишлар ақлга зайл,
Бўлиб у шундайин замонга қойил,
Элни кезган бир дарбадар шул жоҳил,
Ҳеч вақтда юмуш этмас халқ учун.

Ўйлаб, Бердимурод, айтгил сўзингни,
Кўтармай лоф айлаб фақат ўзингни,
Қизартмагай биров сенинг юзингни,
Қўлдан келса хизмат этгил халқ учун.

Етарсан муродга хизматлар этсанг,
Элатинг йўлласа ҳар ёнга кетсанг,
Душманининг ҳар қачон бошига етсанг,
Аямагин хизматингни халқ учун.

Йигит бўлар йигит одам ертади¹,
Айтган сўзи болдан ширин этади,
Айтса бир сўз иқрорига етади,
Шунга менгзаб хизмат этар халқ учун.

Золимлар тингламас мўминнинг зорин,
Улар ўйлар ўзларининг ўнг-торин,
Ҳеч вақтда золим қўлинда борин,
Зратмаслар бор бўлса-да халқ учун.

Ўйчан йигит яхши, илми саз келар,
Айтган гапларининг англаб боз келар,
Ақлсизнинг хосияти оз келар,
Ахлоқлар ҳеч хизмат этмас халқ учун.

Ақли сўз эргаштирмас изига,
Ўп солмайди харгиз ёрин кўзига,
Болмас асло номаҳрамнинг юзига,
Шулар хизмат этар доим халқ учун.

Хизмат этар одам ўзин дод этиб,
Душманин мунгайтиб, дўстин шод этиб,
Кеча-кундуз ота-онасин ёд этиб,
Хизмат этар ота-она, халқ учун.

Яхши эргашмагай фосиқ сўзига,
Кўп берилмас ўз бошининг хази²га,
Байрат бериб то ўлгунча ўзига,
Хизмат этар мудом улуг халқ учун.

Яшнинг уйига одам кўп келар,
Ёлон бўлса унинг кўзи еб келар,
Ўрикдан «оға», «оға» деб келар,
Хосияти бўлмас унинг халқ учун.

¹ Ертади — эргаштиради.

² Хази — маншатига.

Пухта этиб ишлайдиган ишини,
Йиғнасақ деб элат билан эсини,
Эргаштирар доим ёшу кичикни,
Охири ўзини тенглар халқ учун.

Бўри ориғини ҳеч вақт билдирмас,
Яхши одам душманларин кулдирмас,
Қўлдан келса унга даврон сурдирмас,
Шул йигитнинг жони қурбон халқ учун.

Аё кўнглим, ўйлан, осийлик этма,
Манманлик айлаб сен ноҳаққа кетма,
Асло сирни душманингга билдиртма,
Шунда ишинг бажо топгай халқ учун.

Одам ўғли бари бирдайин бўлмас,
Бирнинг гули сўлса, бирники сўлмас,
Яхши бўлса беодоблик иш қилмас,
Яхши бўлса хизмат этар халқ учун.

Ғўч йигитга номус керак, ор керак,
Қадди-бўйли, нозли нигор ёр керак,
Узоқ йўлга кетса, қатор нор керак,
Яхши йигит хизмат этар халқ учун.

Сўзлайин бўлғуси ишларни пайқаб,
Асло иш қилманглар номаъқул ўйлаб,
Кўрганларнинг ичи-сиртини жойлаб,
Бор топганин сарф этарлар халқ учун.

Ишингда, йигитлар, хомлик бўлмасин,
Ғунчаласа гулинг, ҳаргиз сўлмасин,
Билак кучли бўлиб, қўлинг толмасин,
Хизмат қилгин қўлда боринг халқ учун.

Дўстлик билан ҳар бир ишга тахт турсанг,
Жон аямай эл-юрт учун иш қилсанг,

Қайғу тортмай катта ишга кўл урсанг,
Шунда менинг кўнглим ўсар халқ учун.

Ахши одам оёғига бош урар,
Ёмонлар дарғазаб айлаб, тош урар,
Мард йигитлар халқ ишига тахт турар,
Шунингдеклар хизмат қилар халқ учун.

Не ёрон йигитнинг кўнглида бўлса,
Ҳамиша халқ учун хизматлар қилса,
Ўйланиб элинда доим тахт турса,
Ани ёрон дерман туққан халқ учун.

Ўч йигитга дармон бўлса элати,
Кундан кунга ортар унинг қуввати,
Изинда қолади йигитнинг оти,
Шу туфайли жавлон урар халқ учун.

Ўл замонда жабру жафо чекарман,
Ўра кўздан қонли ёшлар тўкарман,
Золимларнинг зулмин кўриб сўкарман,
Ўйганликдан жоним ачир халқ учун.

Ўлмади ҳеч ерда манзил-маконим,
Заҳар-заққум бўлди ичиб-еганим,
Ўлмади айтсам ҳам менинг деганим,
Кўнглим юпатаман фақат халқ учун.

Бердимурод, ҳақиқатни изладинг,
Мудом ўзинг тўғри гузар кўзладинг,
Ёзузлардан кўркмай сўзни сўзладинг,
Кўп фойдаси бордур бунинг халқ учун.

Кўват берсин ўзи позик белларга,
Мўдадни очилган тоза гулларга,
Б.хт келармикан бизнинг элларга?
Ўғунча айтурман сўзни халқ учун.

Йигитлар, айтайин, тингланг зоримни,
Мен баён этайин арзу ҳолимни,
Азоб билан олар бўлди жонимни,
Бердимурод айтар доғин халқ учун.

Ажал етиб, ўлсам бир куни ўзим,
Ортимда қолгайдир тартибли сўзим,
Қўрди бир нечани тирик чоғ кўзим,
Фарқин билган хизмат этар халқ учун.

Душманларни бу замонда зўр этдинг,
Шул сабабли биздекларни хўр этдинг,
Уламонинг анчасин ўғри этдинг,
Унинг зардоблари зиён халқ учун.

Бўйин буриб, кўнглим, хафа бўлмагил,
Қайғуланиб сарғиш тортиб сўлмагил,
Беодоблик ишни асло қилмагил,
Шунда ишинг ривож топар халқ учун.

Ёмон одам сўзининг билмайди фарқин,
Ҳамиша ёмонлаб, қавми ва халқин,
Қўтармоқчи бўлиб фақат ўз данқ¹ин,
У доимо зиён этар халқ учун.

Яхши одам сўз маъносин англайди,
Ёмон одам фосиқ сўзини тинглайди,
Ёмон одам ҳаргиз ўғит олмайди,
Кўнглим менинг вайрон бўлар шул учун.

Яхши одам ёқар ширин жонингга,
Ёмон одам бўяр қизил қонингга,
Қўл солгайлар яна сенинг нонингга,
Ёмон одам шундоқ бўлур феъли учун.

¹ Данқин — шонин.

Эгалар, бўлмокда юрагим пора,
Зимистон дунёда чекарман нола,
Отма дўстим, сўзларимни оввора,
Мен ҳам хизмат этар эдим халқ учун.

Эга-беклар тортса ёт юртга насиб,
Ўшманлар қувонар кўкайинг кесиб,
Орар кунлар борми кўнглим чин ўсиб?
Ўтути умрим бахш этганман халқ учун.

Ёмон йўлдош найзасига илдирар,
Ўшми йўлдош инсонлигин билдирар,
Ўшманини мунгайтиб, дўстни кулдирар,
Ўлар хизмат этар улкан халқ учун.

Эгалар, сўзимни санаманг айб,
Ўшмани айтмайман сиртидан сайиб¹,
Мен ҳам тилаганининг бири кўл ёйиб,
Менинг кўнглим шодланарми халқ учун?

Ўшмандан ғафлатда топмадим сафо,
Ўруқ сўзни айтиб юрманглар «ҳовва»²,
Ўшми улуглардан олинглар дуо,
Дойдаси бўларми ғариб эл учун.

Эир яратган бергай менга саодат,
Эрттирмагил бул юрганда ёмон от,
Ганда юрса беш-олти кун омонат,
Эарф этарман бор қучимни халқ учун.

Эр йиғитининг аёл отин чиқарар,
Ёмони кез келса, йиғит не қилар,
Ёмон йўлда роса сирин олдирар,
Ўларининг кераги бўлмас халқ учун.

¹ Ў ай и б — вийбат қилиб.

² 2 ов ва — «ха» маъносига.

Хей, кўнглим, ўйланиб ҳаққа сабр эт,
Душманингга қўлдан келса жабр эт,
Қўлдан келса, ичларица тўлдир дард,
Фойданг тегар шунда сенинг халқ учун.

Хей, яратган, муродимга етказинг,
Қийноқдан омон, соғ бизни ўтказинг,
Ё бўлмаса қиёматни еткаринг,
Бор кучимни сарф этарман халқ учун.

Яхши йигитларнинг феъли тор бўлмас,
Ор бўлару ёмон ишлар кор бўлмас,
Беодоблик ишлаш ёдда бор бўлмас,
Шундан кўнглинг тўлар ҳар вақт халқ учун.

Бердимурод, рост айт, сўзлама ёлғон,
Бу дунё узоқ йўл, отангдан қолғон,
Яхши юрар бу замонда ақл олғон,
Яхшилар чин хизмат этар халқ учун.

Одам айтар одамга хос сўзларин,
Маълум этмас нотўғрига изларин,
Кўрди шундайларни манов кўзларим,
Ҳар бир ишинг менга бугун ёд учун.

Ақллилар билар сўзларнинг фарқин,
Ундай йигит асло хор қилмас халқин,
Билгай ақл билан олис ва яқин,
Шундай инсон ишлар доим халқ учун.

Ўйлансам, сўз келар изма-из ўзи,
Ўзи эмас, тузатар одамнинг тези,
Йўқолмас яхшининг ҳар айтган сўзи,
Шод бўлади кўнглим ҳар вақт шул учун.

Ҳақ ишин ёд этиб бул Бердимурод,
Тавсиф этиб, оз эмасдур ёзди хат.
Айтдим бир печа сўз айлаб насиҳат,
Униин фарқин англагайлар халқ учун.

Шоир эдим кўзим кўрганин ёздим,
Кўнглимнинг билганин, сезганин ёздим,
Замон қисматида сарғайдим, оздим,
Бўларми деб ёруғ қулар халқ учун.

Сийлайман ўлгунча ғариб онамни,
Қўлдан келса буздирмайман хонамни,
Ҳурматлайман ардоқлаган паномни,
Бор хизматим паноҳ – улуғ халқ учун.

Яхшини фаҳм айла сўзлаган сўздан,
Яхши-ёмон фарқ айламас ранг, юздан,
Ишқ сирини айириб бўлмас кўздан,
Шуни синаш фойда улуғ халқ учун.

Ғарибга бергайлар узоқ йил умр,
Умр шод бўлмаса, бўларлар кўмир,
Сўзларим марварид айтилган ҳар бир,
Ёздим сўзни ўзим учун, халқ учун.

Отим Бердимурод, мен ҳақнинг қули,
Саҳрода сайраган зорли булбули,
Ўн гулидан очилмади бир гули,
Муродига етолмади халқ учун.

Бердақ ҳазратларининг ушбу шеъри ўзбек тилида чоп этилган энг кейинги нашрлардан бири («Ў.бекистон» нашриёти, 1998 йил)да 120 сатр тарзда берилган. Биз бераётган матн 212 сатрдан иборат.

ДАРКОР

Бу дунёга чикиб сафо сурмасанг,
Ота-она дийдорини кўрмасанг,
Шодмон яйраб-яшнаб, бахтли юрмасанг,
Қора ер остига тушмоғинг даркор.

Қурашиб, беллашиб душман йиқмасанг,
Қора ерга қозик қилиб қоқмасанг,
Эркин жойга, озодликка чиқмасанг,
Қора ер остига тушмоғинг даркор.

Аблатдин, Нуратдин, сизлар ҳам бизлар,
Кўрди аломатни чексиз бу кўзлар,
Кўн чўзилмас қиш кетару ёз келар,
Тезлашмаса тездан юрмоғинг даркор.

Биздан аввал печа одам ўтгандур,
Йиғалай-йиғалай армон билан кетгандур,
Бир печанинг паймонаси битгандур,
Етмаса дунёда ўлмоғинг даркор.

Бу дунё қисмати қанча хўр айлар,
Золимларнинг аҳволини зўр айлар,
Мўминларга қурган узмас тўр айлар,
Бўлмаса ёв билан қурашмоқ даркор.

Эр йиғитга номус керак, ор керак,
Танасига қувват севар ёр керак,
Шуларнинг бариға бир раҳбар керак,
Унинг фарқин билиб, интилмоқ даркор.

Шоир Ўтеш айтди ҳақнинг сўзини,
Қамтар тутиб таъриф айлар ўзини,
Халқи учун тамом сўзнинг изини,
Шоир бўлиб халққа чин айтмоқ даркор.

ҚАЙГА БОРАРМАН

Олаларга таом йўқдир берарга,
Ир одам йўқ бу холимни кўрарга,
Ўл, сўқмоқ топмадим энди юрарга,
Йлан, кўнглим: қайга кетиб борарман?

Оғалар, сўрасанг кўнглимда армон,
Очликдан кетмоқда тиззадан дармон,
Олаларга беришга йўқ бурда нон,
У юришда қайга кетиб борарман.

У кезиш мендекни зор-гирён этди,
Йрилиқ қисмати жонимдан ўтди,
Денгизга тўр солсам сол билан кетди,
Нга сафар айлаб кетиб борарман?

Дачон мен кўрарман яхши даврни,
Иқарайин айтиб ичдан ховурни,
Ир неча кун сола билмай сабрни,
Қайғу чекиб, йиғлаб кетиб борарман.

Оғалар, унчалик ёт кўрманг мени,
Ктирарми энди бошқалар сени,
Оғ бўлса, улларим, отагининг тани,
Кўрқмангизлар, кўлга кетиб борарман.

Бу дардлардан фақат куйиб, ёнаман,
Афлатдаман, ҳориб-чарчаб, толаман,
Бу тахлитда ичга кўп дард соламан,
Энди йиғлаб, элга кетиб борарман.

Кўлимда эшқагим таянч қилмоққа,
Кўлда балиқ бўлса сузиб олмоққа,
Бораянман танҳо тўрши солмоққа,
Кўл бўйлаб хайронда кетиб борарман.

Қўлнинг бўйи қамиш билан уруғдир,
Ёзнинг куни элнинг юзи сариғдир,
Оч уйимиз кўрмас хатто таригни,
Қўлга сафар айлаб кетиб борарман.

«Очнинг ови юрмас» деган нақл бор,
Каттадан, кичикдан шундай ақл бор,
Қирга уруғ сепсак дуркун ҳосил бор,
Қўлда ер йўқ, шундан кетиб борарман.

Қўлга келиб тўрни ёйдим азонда,
Сербоб чоғи чавоқ билан сазан-да,
Эрта қайнарсан деб қора қозонда,
Ичимдан қувониб кетиб борарман.

Аллоҳ, бизга мўл балиқни бергайсан,
Хизр Илёс, жиловимда юргайсан,
Бу тилагим ижросида тургайсан,
Азонги овимга кетиб борарман.

Бордиму ушладим тўрнинг қулоғин,
Ушлаган чоғ келиб турди йиғлагим,
Нариги ёнидан жим тортган чоғим,
Балиқнинг измида кетиб борарман.

Қувониб ўлжани солимга солдим,
Бир чавоқ, бир чўртан, бир сазан олдим,
Шундайин ўйимга йўл солган бўлдим,
Энди уйга мамнун кетиб борарман.

Бир лайт шарқ тарафдан қўзғолди довул,
Гумонда қолдим кўрмоғим овул,
Довулнинг кетидан ёғди-ку ёғин,
Энди бу тўфонда кетиб борарман.

Қамишнинг бошини довул қайириб,
Буламиқдек ийлаб, ҳушдан айириб,
Ёру осмон тўлиб, олам ҳайқириб,
Адоқсиз армонда кетиб борарман.

Мен ҳайрон бўлмайин дўстлар нетайин,
Бу денгизда мен қаерга кетайин,
Қўринар соҳилга тезроқ етайин,
Қаршимдан шамолда кетиб борарман.

Мен ўларман ёки чиқиб кетарман,
Дилғончида ўтрик айтиб нетарман,
Бу дунёда энди афғон этарман,
Тўлқин етагида кетиб борарман.

Ўйлагин, Гулмурод, чиқарсан қирга,
Шўрликсан, учрадинг ўзингдан зўрга,
Худойим туширди бизларни тўрга,
Армон билан олға кетиб борарман.

Тўлқин уриб бутун танам увишди,
Алчиқ сувга бадан обдон тиришди,
Бўрмадим дунёда бундай қуришни,
Бир кам дунёда кетиб борарман.

Худойим довулни бергай тиндириб,
Манов об-ҳавонинг раъйин синдириб,
Ўғирибман денгиз ичра сўлдириб,
Гулларим хазонда кетиб борарман.

Хазон урди, гулим соб бўлибди менинг,
Алган ҳар сўзим лоф бўлибди менинг,
Сувда ҳолим хароб бўлибди менинг,
Емоқлик гумонда кетиб бораман.

Энди қачон уйларимни қўрарман,
Отамга, онамга салом берарман,
Беролмасам, армон билан ўларман,
Юрагим гирёнда кетиб борарман.

Худойим, бергайсан давлат, боғимни,
Хуш қиларман чиқсам вақти чоғимни,
Ошна этгил ўзинг менга халқимни,
Армонли дунёда кетиб борарман.

Кўл кўпирди, довул қаттиқ бўлмоқда,
Кўнглим қайғу, ғам, хасратга тўлмоқда,
Вақтим етиб, тоза гулим сўлмоқда,
Кўзларим уммонда кетиб борарман.

Йўрға чопсам, йўрғам жонсиз суринди,
Бу дунёнинг таги вайрон кўринди,
Бошимга етишга денгиз уринди,
Рост билан ёлғонда кетиб борарман.

Фарзандларим келар, деб қараб йўлга,
Айланолмай мен ҳам турибман сўлга,
Ишларим юрмади ҳеч қачон ўнгга,
Дил тошиб тувёнда кетиб борарман.

Бу дунёнинг вафоси йўқ бизларга,
Қулоқ солнинг, дўстлар, айтган сўзларга,
Чиқарсин Яратган бизни юзларга,
Умидда, армонда кетиб борарман.

КЕТАРМАН

Княй десам кийимим йўқ,
Ётайин десам уйим йўқ,
Нон-ош бергувчи бийим йўқ,
Бу ердан қайга кетарман?

Ухламасанг қабоқ ёмон,
Емас бўлсанг томоқ ёмон,
Бу ерларда қолмоқ ёмон,
Энди қаерга кетарман?

Ботиб кетгувчи кўлим йўқ,
Бориб қўнгувчи ерим йўқ,
Шод кутиб турган элим йўқ,
Энди қаерга кетарман?

Булардан ортиқ ёзиқ йўқ,
Бола-чақамга озиқ йўқ,
Осилсам ёлғиз қозик йўқ,
Бу ердан қайга кетарман?

Бу ердан мағрибга кетсам,
Ёки машрикқа йўл тутсам,
Яқинига тезроқ етсам,
Энди қаерга кетарман?

Машрик менга не беради,
Мағриб менга не беради,
Қўз ёшимни ким кўради,
Бу ердан қайга кетарман?

Аллоҳга дод, фарёд этсам,
Оҳ уриб Хивага кетсам,
Қийналмай дунёдан ўтсам,
Бу ердан қайга кетарман?

Юрарга сўқмоқ топмадик,
Балки эгамга ёқмадик,
Хамиша «оҳ-воҳ» сақладик,
Бу ердан қайга кетарман?

Қулмурод ҚУРБОНАЛИ ўғли
(1845–1926)

ДЕМИШЛАР

Асли қорақалпоқ эли шўх бўлар,
Ер, мулки айланиб, сув асвак бўлар,
Замон ўнг айланса, кўплар бек бўлар,
Урар ҳар далага арқон деминлар.

Бул вақтда бўлмайди ҳалол тоифлар,
Молин ўғирлатса есир-заифлар,
Ундириб беролмас ҳоким, ноиблар,
Юрар ўғри, каззоб дархон деминлар.

Ватанинг қадрини асли қул билмас,
Отанинг қадрини ёмон ул билмас,
Яхшининг қадрини ҳаргиз эл билмас,
Элнинг ҳар дардига дармон деминлар.

Яхши одамлар бор раҳмат дарёси,
Бори юртга тушар унинг сояси,
Ёмоннинг бир пулга қиммат баҳоси,
Асли одам, ўзи ҳайвон деминлар.

НЕ ФОЙДА?

Осмонда асл кўп, ҳисоби сондин,
Ўлмай кимса қолмас бул тирик жондин,
Ҳеч фойдаси бўлмас юздаги холдин,
Алифи йўқ, оқ қоғоздин не фойда?

Юзлари гул каби ва қаламқошдин,
Ҳеч вако бўлмаса ақлдин, хушдин,
Кўксига тақилган тилло, кумушдин,
Бошда жиға, юзда холдин не фойда?

Сейфулғабит МАЖИДОВ
(1869–1938)

ЕРНИ ҲАЙДА

Десанглар бўлмайлик номардга мухтож,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.
Бепарволик этиб мана, бўлдинг оч,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Дунёда яшаган жонли жонивор,
Ердан унганидан тириклик қилар,
Таом, кийим, бари шу ердан унар,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Ер бир хазинадур олсанг тугамас,
Олган билан ул хазина оз бўлмас,
Жонли, жонсиз барча ерсиз туролмас,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Олтин, кумуш билан темир ҳам мислар,
Асли ердан бўлар барча турмушлар,
Ердан тўяр кўкда қанотли қушлар,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Отанг, онанг қандай бўлса мададкор,
Ерни ҳам шундоқ бил, у сени асрар,
Асл она ер деб билмоғинг даркор,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Ерингни ҳурматла, сила ва сийпа,
Ардоқласанг сургин кенг завқу сафо,
У асрагач, сен ҳам айлагил вафо,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Ер тўйдирар, лекин битта шарт қўяр,
У шартга қўнганнинг томони тўяр,
Очлик, яланғочлик барчасин йўяр,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Қун чанқатса, менн тез-тез сувор, дер,
Қатқаловим юмшат, омочинг сур, дер,
Қучим қайтса, қайта қувватлантир, дер,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Бу ўғитни тинглаб, ҳормай меҳнат қил,
Мевалаб боғларинг яшнатсин ҳар гул,
Бўлур ҳеч гумонсиз муродинг ҳосил,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Хусусан пахтани ёдингда сақла,
Эртадан қимирлаб, далангни бонла,
Барвақт эксанг, у етказгай муродга,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Биламиз, деҳқонлар, меҳнатларинг қўп,
Мақсадинг ҳам баланд, заҳматларинг қўп,
Сен экин экмасанг, эл қийналар хўб,
Ерни хайда, сени еринг тўйдирар.

Ишим ҳам меҳнатим оз бўлсин десанг,
Юмушлар тартибли, соз бўлсин десанг,
Ўтмошини ол, кишим ёз бўлсин десанг,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Оғир хизматингнинг барин ўт қилар,
Трактор ер ҳайдаб, ўтмашин ўрар,
Кўп экин олишга фурсатинг бўлар,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Замон билганники, билиб иш қилгай,
Машиинга ишлатиб, ўзи бўлди бой,
Билганларга безак турмушда чирой,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Не сабабдан қорақалпоқ оч қолди?
Ер иши камайғач, шу кўйга солди,
Ер ардоқлаган элнинг ғазнаси тўлди,
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Замон айланмаса, сен унга бўл соз,
Ўтганлардан нақл қилмадим бироз,
Адабдан сўнг келар барибир овоз:
Ерни ҳайда, сени еринг тўйдирар.

Аяпберген МУСАЕВ
(1880–1936)

ТАЪРИФ

Нарёк, берёк бўлиб икки ён бўлган,
Бўлим-бўлим эллар қорақалпоқда.
Шовқин солиб ўрдак учиб, ғоз қўнган,
Ойдин-ойдин қўллар Қорақалпоқда.

Чорвалари қўчиб орол жойлаган,
Бия соғиб, қатор қулун бойлаган,
Қулон-қийиқлари сакраб ўйнаган,
Қия-қия чўллар Қорақалпоқда.

Беклари бор тоғдан отин сакратган,
Балли-балли йигитни йўлдош этган,
От чоғиб, қуш солиб, този югуртган,
Улуғ-улуғ беклар Қорақалпоқда.

Донишманд, хуш сўзли, фаҳму идрокли,
Урушда бир ўзи мингга даракли,
Ўғўғли хайбатли, Рустам юракли,
Балли-балли шерлар Қорақалпоқда.

Йигитлар эл кезар қизнинг қасдинда,
Гуллари очилган баҳор фаслинда,
Олмақўз, арабий отлар остинда,
Мард ва ғўч йигитлар Қорақалпоқда.

Қизлари бор қиё-қиё қошлари,
Эгнин ёнар ўрим-ўрим сочлари,
Сочбоғинда гавҳар асл тошлари,
Хур, паризод қизлар Қорақалпоқда.

Бир қилдан назикдур хипча беллари,
Бўғин-бўғин тор хиноли қўллари,
Шакардан мазали ширин тиллари,
Сулув-сулув қизлар Қорақалпоқда.

Доғли маржон – ақиқ не асл зотлар,
Шогирдлар устоздан олиб иршодлар,
Нортуя, энг асл, дол бедов отлар,
Суворий бирсўзлар Қорақалпоқда.

Саҳрода сайл этиб йиғин бошлаган,
Қарчиғай, сор бургут, лочин тўшлаган,
Оқ, қорабош, сўна, суйлин¹ ушлаган,
Қуш солган халфалар Қорақалпоқда.

¹ Суйлин – кирғовул.

Маърака-мажлисда, айтим-тўйинда,
От чопиб, совринли кўкпар ўйинда,
Соврин-совға олган катта йиғинда,
Балли чавандозлар Қорақалпоқда.

Ғариб айтар ўтди неча жаҳонгир,
Ҳар ким элини ёмон демас, яхши дер,
Мир Алишер, Жийреншега тақаббул,
Атоқли шоирлар Қорақалпоқда.

ҚАЙДА

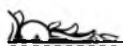
Ўнглим айтар, юрт сўрасам, бий бўлсам,
Менга ундай бўйсунгувчи эл қайда?
Қорун каби юртдан ўзган бой бўлсам,
Олтин, кумуш, дунё билан мол қайда?

Ортдан ўзган шоир бўлсам мен ўзим,
Минг-мингдан келтирсам ҳар оғиз сўзим.
Сайр этсам жаҳонни, дунёнинг юзин,
Ўнглим тилар, борадиган хол қайда?

Ўшдек қанот қоқиб, осмонга учсам,
Ёр юзига тушиб, гўзаллар кучсам,
Иёлада чой ўрнига бол ичсам,
Ўув топилмас, энди бизга бол қайда?

Ўлмас умр бериб сурсам давронни,
Ўнғил ҳеч билмасдан зарра армонни,
Ўирмизи тўн кийиб, сурсам йўрғани,
Ўхир бир кун чикмайдиган жон қайда?

Ўайғули қафасда куним кечган сўнг,
Ўазон уриб гулим сўлиб ўчган сўнг,
Ўоқолинг оқариб, тишинг тушган сўнг,
Ўнги навжувондек қадди дол қайда?

Дўстларинг кўп бўлар давлатинг ошса,
Ёмонинг яшириб, яхшингни ёйса,
Бир куни давлатинг бошингдан тойса,
Қўл учин бергудек жонажон қайда?

Ёмон шулдир йўлин топиб юрмаса,
Меҳмон кутиб кишига нон бермаса,
Сўз сўйласа, ишнинг фарқин билмаса,
Бундай ёмон подонларга сон қайда?

Йигит от кўтармас меҳмон сийламай,
Сўз сўйлама, ишнинг фарқин ўйламай,
Манглайдан тер тўкиб жонинг қийнамай,
Меҳнат чекмай топилувчи нон қайда?

Ақл керак сўз маъносин билмакка,
Раҳбар керак турли йўлдан юрмакка,
Бой, қашшоқни бир кўз билан кўрмакка,
Ғариб айтар адолатли хон қайда?

Аббоз ДОБИЛОВ,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ шоири (1898–1970)

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН

Озод бўлиб жон савдоси бозордан,
Халос бўлиб аввал кўрган озордан,
Истиқбол бошлаган катта гузардан,
Бахтимга йўл берган Қорақалпоғистон.

Амунинг оёғи Орол денгизим,
Таниб уруғ солган ернинг семизин,
Бўз ерларнинг саховатли эгизин,
Ҳосил олиб кўрган Қорақалпоғистон.

Кийик-кулон юрмас чўлистонларнинг,
Сув отказиб бўлган гулистонларнинг,
Ширин емиши бор бов-бўстонларнинг,
Моваларин терган Қорақалпоғистон.

Билимга бой этиб барча боламни,
Сўйиб турибман мен Ватан — Онамни,
Зиннат бериб Нукус деган қалъамни,
Хар кун гуллантирган Қорақалпоғистон.

НОМАРД ЙИГИТ НЕГА ДАРКОР?

Халқ учун белин бувмаса¹,
Йигитда номус бўлмаса,
Ватан учун туғилмаса,
Ундай йигит нега даркор?

Халқини кўзга илмаган,
Уят-номусни билмаган,
Ватан учун жон бермаган,
Қўрқоқ йигит нега даркор?

Ўзига ёмон от тақиб,
Қочиб юрган бошини боқиб,
Ўз юзига қўя ёқиб²,
Юрган йигит нега даркор?

Бута тагига бекинган,
Хеч нарса кўрмай йиқилган,
Бош тортиб ортга чекинган,
Ялқов йигит нега даркор?

Олмосдан қайтган пўлатдай,
Чангли оёқ, ёмон отдай,
Ёруғдаги ёрқанотдай,
Бўлган йигит нега даркор?

¹ Бувмаса — бовламаса.

² Ёқиб — суркаб.

Душманига ўқ отмаган,
Халқ учун жон қийнамаган,
Ҳеч жойга боши сиғмаган,
Тайғоқ йигит нега даркор?

Ватан учун ўйланмаган,
Халқи учун қийналмаган,
Яроқ олиб сайланмаган,
Номард йигит нега даркор?

Қулочлаб тўқмоқ ургаидай,
Душманнынг бўйнини юлгандай,
Қайтмай товоида тургандай,
Мард йигитлар бизга даркор.

1943 йил

Содиқ НУРУМБЕТОВ,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ шоири (1900–1972)

АМУДАРЁ

Хазина бўйида қалин тўқайзор,
Сулув чиройингга ҳамма харидор.
Мавжлар уриб оққан ширин сувинг бор,
Юртнинг ерин обод этган дарёсан.

Кўк жиякли ойдин-ойдин қўлларинг,
Чаманга айланган сувсиз ерларинг,
Барқ урган бўйингга гўзал элларим,
Улусимни тўқ, шод этган дарёсан.

«Оқ олтин»лар унган ширин сувингдан,
Кўк ҳам лаззат олиб турган був'ингдан,
Халқим фойдаланиб фоз, оққувингдан,
Юз хил емиш бунёд этган дарёсан.

¹ Був – був.

Гўлқинларинг тоғдан қайтмас қувватли,
Сариқ сазанларинг бордур қимматли,
Қўпикларинг ёғдек, сувингиз тотли,
Ичганларни шаддод этган дарёсан.

Сувингдан гулланган овул даласи,
Ичганга мазали роҳат давоси,
Халқимга файіз берган салқин ҳавоси,
Одам зеҳнин савод этган дарёсан.

Боғу бўстон бўлди қизил қиёлар,
Таззат олиб ўсган турли гиёлар,
Ғарихингни ёзар олтин сиёлар,
Сувингни зар давот¹ этган дарёсан.

Инжу маржонлар бор ойдинларингда,
Асл тупроқлар бор қайир²ларингда,
Дилларнинг кучи бор тўлқинларингда,
Бир жойда турмаган асов дарёсан.

Кеч вақтда сувингиз оқмас ётсираб,
Мавж уриб сапчийсан осмонга қараб,
Меҳр тортган мисол гирдоб ярқираб,
Алай гузарингдан қочган дарёсан.

Тўлқин бўлиб оқар сувингиз тошиб,
Гирдоблари ўйнар тоғларни босиб,
Сўғингиз қуяр денгизга қочиб,
Тоҳида беўлчов тошган дарёсан.

Ғарихингда «Жайхун» деган отинг бор,
Ойликнинг қонисан, турли зотинг бор,
Ойнингда гуллаган кўп элатинг бор,
Халқларимга хизмат этган дарёсан.

1948 йил

¹ Давот — сиёҳдон.

² Қайир — дарё ўртасида қолган оролча.

МЕҲНАТ ҚЎШИҒИ

Инсон қўли гул деган, нақл сўз бор халқимда,
Ишнинг кўзин бил деган оқил сўз бор халқимда,
Элга хизмат қил деган маъқул сўз бор халқимда,
Меҳнат билан иур деган олтин сўз бор халқимда,
Тукқан элга иш қилинг, яшнатар меҳнат сени.

Онани берган оқ тузни оқлаш учун ғайрат сол,
Гул Ватан манфаатин ёклаш учун ғайрат сол,
Улушингни мўлроқдан тўплаш учун ғайрат сол,
Халқ ишига куч қилинг, қувнатар меҳнат сени.

Кўзлаган мақсадларга етсам десанг, ҳормангиз,
Гуллантириб юмушни этсам десанг, ҳормангиз,
Дўстликнинг синовидаи ўтсам десанг, ҳормангиз,
Вазифангни ҳар кун битсин десанг, ҳормангиз,
Жавлон уриб иш қилинг, кенг этар меҳнат сени.

Ватанга иш қилишдан ортиғироқ хизмат йўқ,
Тукқан ерни суйишдан баҳолироқ иззат йўқ,
Ундан ортиқ дунёда юқорироқ ҳурмат йўқ,
Бизнинг шодли замонда зое кетар меҳнат йўқ,
Меҳнат – бахту ризқингдир, тўйлатар меҳнат сени.

Мирзағалий ДАРИБОЕВ
(1909–1942)

КЎККЎЛ

Бир кўл кўрдим Озарбайжон еринда,
Турдим унинг шишадай кўк четинда,
Кўрган кўлим, кўркам кўлим, Кўккўлим,
Унутмасман кетганда ҳам ўлимга.

Ўркач-ўркач айлана тоғ ёқаси,
Қулфи очик ипак япроқ ёғочи,

Тоғи, тоғи, дарахт, булут қош кинрик,
Маржон суви мисол кўзнинг қораси.

Ери гўё гулдор гилам ёйгандай,
Қизил гулни қизлар экиб қўйгандай.
Курорт бўлса агар «Кўккўл» исмли
Болдек суви дардга даво бўлгандай.

Кўз ёшиндай маржон суви ялтираб,
Кўк шишадек кўзга тушар ярқираб.
Шамол эсса тўлқин урар мавжланиб,
Титроқ билан чайқалади қалтираб.

Бейиқ тоғи кўлин чўзар осмонга,
Булутни бағрига ушлаб босганда,
Янада бир хушвақт айлаб куч берар,
Қайноқ юрак, қувончли ёш жонга.

Барча ер ҳам ундай сулув бўлмайди,
Энг сулувини юрак ва кўз танлайди.
Ақлу ўйим, ёш юрагим танлаган
Ҳеч қачон бу Кўккўл эсдан қолмайди.

Жон йўлдошим Дали¹ билан борганим,
Кўккўл сувин ичиб обдон қонганим.
Эсдан чиқмай бир умрга қолсин деб,
Бу шеъримни эсдаликка ёзганим.

8.09.1935, Озарбайжон

¹ Дали — шоир дўсти Дали Назбергенов.

САНАМЖОН СИНГЛИМ

Кун туман, тун туман, кўз олдинг гунггурт,
Эрк бўлмасдан ўзинг кўрдинг кўп азобу дард,
«Киз бўлса – мол бўлди сотишга» деб юрт,
Жонивордек юрдинг, Санамжон синглим.

Қирқ бўлак қайғунгдир, эллик бўлак ор,
Тенгингни севолмай бўлдинг интизор,
Ота-онанг деди: «Мол олдикми, бор!»,
Сотиб еди сени, Санамжон синглим.

Никоҳ тушди соғ бошингнинг савдоси,
Тутқундаги қулга айландинг рости,
Йиғладинг тенгликни сўраб, хулласи,
Бил аввалги ҳолни, Санамжон синглим.

Энди ёришмоқда зулматли тунинг,
Булбулдай сайради бойлоғли тилинг,
Яхшилик баҳоси бу озод кунинг,
Хурликка эришдинг, Санамжон синглим.

Кулган кунинг, чўғдек юлдуз, ой шуъла,
Осмон очик, сулув – ҳойнаҳой шуъла,
Тилсизга тил, гулсизга гул чирой шуъла,
Барча шуъла сенда, Санамжон синглим.

Ихтиёринг бордур олға бормоққа,
Илм, ҳунар, касбни билиб олмоққа,
Бовда пишган мева бўлиб толмоққа,
Эркинг қўлингдасин, Санамжон синглим.

Билим ол қаторда эл билан бирга,
Бирлашиб, қўшилиб сузайлик ўр'га,
Бирлашиб етайлик фарахли ерга,
Бугун мендан сенга салом, жон синглим.

1928 йил

ЧИМЁН

Ўрқачланган бейик-бейик тоғлари,
Тоғ устидан кетмас ёзда қорлари,
Қайнаб оққан булоғининг сувлари,
Бейик тоғли ерлари бор Чимённинг.

Тоғ чоғи кун қарар тоғдан мўралаб,
Олтин шуъла билан ер бетин ўраб,
Қун қизса қор эриб, биқирлаб булоқ,
Ўулиб оққан сувлари бор Чимённинг.

Биринда ўсгандир турли мевалар,
Олча, ёнғоқ билан жайдар олмалар,
Оралаб сайр этсанг меҳринг чин қонар,
Имишга бой ерлари бор Чимённинг.

Баҳор, ёзда ери кўк барқут кийган,
Қулф уриб қўзларга қўн иссиқ тийган,
Тоғдан эсган шамол юзидан суйган,
Қўнғир салқин ҳавоси бор Чимённинг.

Беча минг захматкан соф ҳаво олган,
Хасталик ортга қайтиб, даво олган,
Меҳнат аҳли учун курорт жой бўлган,
Дордикқа қулайдир ери Чимённинг.

1932 йил, Чимён

¹ Ў – оқимга қарши.

**Жўлмирза ОЙМИРЗАЕВ,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ ёзувчиси (1910–1996)**

БЕРДАҚ ҲАЙКАЛИГА

Шоир бобо, ўйчи, доно, мард фарзанд,
Туғишган халқ сен деб жам бўлди бу он.
Бугун ижобатдир сен айтган хар банд,
Барча қардон элдан келмоқда меҳмон.

Орзу-армон этдинг, дўстлар изладинг,
Тун чоғи юракдан ёқиб шамчироқ.
Бугун олтин бўлиб босган изларинг,
Тўйингга таъзимда келди кўп урпоқ.

Сен улуғ шоирсан, қайта туғилган,
Ўлтирибсан олтин даврон тўринда.
Барча азиз халқлар бўлиб туғишган
Сени суйиб ўқир она тилинда.

Қадримни халқ билиб олар, дер эдинг,
Донолигинг ҳеч қолмади эскириб.
Мангу сақлар мақсадингни юракда
Ўз қўли-ла халқинг ҳайкалинг қуриб.

ҒАФУР ҒУЛОМГА

Ўзбек тупроғига босилган изинг
Кузларимга сурма бўлди, оғажон.
Халқнинг бахти дея айтилган сўзинг
Тошқин булоқ бўлиб тўлди, оғажон.

Биз билан биргасан элимда ўзинг,
Сайронлаб юрибсан еримда ўзинг.
Қадрли меҳмоилар тўйимга келса,
Ўтирибсан ўтов тўринда ўзинг.

Кадрдон шоирим — устозим, оғам,
Умрининг булоғи тугамас бир дам.
Кисса, қўшиқларинг, суюкли отинг
Миннатдор қалбларда сақланар мудом.

Ўзбек тупроғига босган хар изинг,
Невали боғимиз бўлмоқда бизнинг.
Бирча дўст, туғишган элга таралди
Халқингнинг қўнглидан жой олган сўзинг.

ТОШКЕНТ ҚИЗЛАРИ

Қалам қошлик, қора кўзлик,
Бодомқовок, ширин сўзлик,
Жилва нозлик, ойдек юзлик,
Достон-а Тошкент қизлари.

Қулф уриб очилган гулдайин,
Хушовозли булбулдайин,
Акли доно, ўткир зеҳн,
Дурдона Тошкент қизлари.

Билим булоғига қонган,
Кўнгли очик ҳам меҳрибон,
Дунёда йўқ ундай жонон,
Мардона Тошкент қизлари.

Гул-гул очган лоладайин,
Юлдуздаги шуъладайин,
Бири купим, бири ойим,
Достон-а Тошкент қизлари.

СУЙМАГАНГА СУЙКАНМА

(Шу номдаги мусиқали комедиядан қўшиқлар)

Қиз Минойим, уйқунг қаттиқ,
Ёнбошингга калитинг ботди,
Келган ёринг совуқ қотди,
Уйғон энди, қиз Минойим!

Томингга чикдим ётгани,
Ширин лабингдан тотгани,
Келдим ёрни уйғотгани,
Уйғон энди, қиз Минойим!

Олма отдим, ҳаволанди,
Қайтиб ўзимга дўланди,
Ҳамманинг ёри уйғонди,
Уйғон энди, қиз Минойим!

Тонг сарғайиб отар бўлди,
Чўлпон юлдуз ботар бўлди,
Келган ёринг қайтар бўлди,
Уйғон энди, қиз Минойим!

* * *

Оҳим айтсам, жоним опа,
Очилмасдан сўлган гулман.
Ёш бошимга тушиб жафо,
Уни ўчган бир булбулман.

Тушди савдо бу бошимга,
Бой қарамас кўз ёшимга,
Қўшилмадим мунгдошимга,
Олов чиқар ғамли тилдан.

Кўнгил олтинга берилмас,
Унинг фарқин нодон билмас,
Тушдим қўлга асло кулмас,
Айро тушди ёрим мендан.

Амет ШАМУРАТОВ
(1912–1953)

ОШИҚ БЎЛДИМ

Ошиқ бўлдим бир жононга,
Қоши қора, сочи сумбил.
Икки бети қизил олма,
Ҳеч камн йўқ очилган гул.

Нур сочилар кўзларидан,
Меҳрим қонар сўзларидан,
Қадди-қомат ўзларидан
Тўйиб бўлмас, бели толма.

Ақли бўйига ярашган,
Тоғлар билан куч талашган,
Хизматингда олға босган,
Сўйлагани шакар-болми?

Ватанимнинг боғ-боғчаси,
Ёрим унинг гул-гунчаси,
Мен унинг куйчи-созчиси,
Ошиқ бўлган бу жононга.

Кўтаринг, дўстлар, қадахни,
Ошиқлик – мангу шод чоғни,
Турмушга янги йўл оқди,
Олқишлар айтиб замонга.

ТИЛ

Эй, дўстлар, айтинг-чи ҳаммада тил бор,
Тил деган билганга умрлик мадор.
Сўзлаб турган кўнглингдаги бордингни,
Сулувлар сулуви мафтункор дилбар.

Одамнинг бир кўрки бол ширин тили,
Мисоли сайраган боғнинг булбули.
Жонига жон бериб зехини очар,
Баҳорда очилган чаманлар гули.

Йнгит дур сочади тилинда бўлса,
Арслон қуввати белинда бўлса.
Заковати билан чип истеъдоди,
Соз билан суҳбатли тилинда бўлса.

«Асл – тошда, ақл – ёшда!» деган бор,
Ақл керак азал бошдан ўйланар.
Олтин, гавҳар, маржон, дурнинг барчаси
Билсангиз, дўстларим, тилингда бўлар.

*Дали НАЗБЕРГЕНОВ,
(1913–1942)*

ШЕЪРИМ

Жонга жон, юракка ёлқин киргизиб,
Ортдир ўқиганнинг кучини, шеърим.
Титратиб танамни, томир юргизиб,
Кўрсат пешқадамнинг ишини, шеърим.

Жонсизга жон бериб, киргизиб сезим,
Ишга отлантирсин ҳар жумла, сўзим,
Чиройин жалб этиб, кўрганнинг кўзин,
Хайратларга солсин шаклинг, шеърим!

ПУШКИН

Ким билмайди сенинг улуғ отингни,
Кимлар ўқимаган ёзган хатингни.
Кимилқумда – Амударё бўйида
Қорақалпоқ – у ҳам билди байтингни.

Ўйламай сира ўз манфаатингни,
Халқинг учун сарфлаб бор журъатингни,
Душманингга қарши бўлиб доимо,
Шеъринг билан айтдинг ўткир гапингни.

Шеър эдинг сўз аслини сайлаган,
По, шох, бийга қарши тишни қайраган,
Қўчиликнинг фикри билан сўз айтиб,
Халқни дея озодликни ўйлаган.

Сен ошиғи эдинг янги умрининг,
Талпингандинг уриб ташна қўнғилинг,
Бироқ шунда қора юрак зодимлар,
Эр бермади деганига ўйингининг.

По, шох сўраб ўтирганда элингни,
Қўғасанг ҳам ёзолмадинг белингни.
Сенга қарши шумлик ўйлаб ёвузлар,
Лоқик топди охирида ўлимни.

Сен – донишманд, суйган ўғил элингга,
Ақ билан ўй тўплаган дилингга,
Сенинг сўзинг юрагида халқингнинг,
Ёдлаб олган барча шеъринг тилига.

Ким унутар, Пушкин, сенинг отингни,
Ким ўқимас асл, олтин хатингни!
Қорақалпоқ ўғли – мен ҳам хотирлаб,
Ўз элимда ардоқлайман байтингни.

1937 йил

ҚОРА ДЕНГИЗ

Абхаз ери,
Тоғли, боғли,
Роҳати жонга ёққан.
Сўл ёнида –
Қора денгиз,
Тоғидан булоқ оққан.

Тоғ еринда,
Гул тўринда
Хордиқ учун келдим мен.
Туғишган ер
Пешвоз чиқар:
«Қайдан келдинг, – демас. – сен?»

Соҳилинда
Турсам қараб,
Қора денгиз гувлайди.
Мендан савол
Сўрарми ё,
Не учун тинч турмайди?

Бир тўлқини
Бири қувиб,
Жарга элтиб уради.
Шу тахлит у
Ўз тилинда
Сўзлашгандек бўлади.

Гоҳи гувлаб,
Гоҳи шувлаб,
Гоҳида куй чертгандек,
Баъзан хуштак
Чалиб қаттиқ,
Сирин баён этгандек.

Баъзан чалқиб,
Кўпик қалқиб,
Жарга тикка уради.
Баъзан ортга
Ичин тортиб
Кучин йиғиб туради.

Не демоқчи,
Не сирин бор,
Қандай хабар айтмоқчи?
Қандай сирдан
Вокиф айлаб
Ўзи томон тортмоқчи?..

Ё айтарми
Кун Ботарда
Ер аланга олганин.
Ё айтарми
Ўша ўтда
Миллион одам қолганин.

Ё бўлмасам
Ишонтирар:
«Учқун тушмас — деб — менга,
Агар тушса
Сўндираман,
Йўл бермасдан, — деб — унга!»

Ё бўлмаса
Сапчиб тўлқин
Кўрсатурми турмушни.
Биздек кучга
Тўлиб, тошиб,
Ишла дерми юмушни.

Манов бўйра,
Бейик тўлқин
Шоирчилик довими?
Чик, дейдим
Ушбу бейик
Ижоднинг тик товига...

Бир армоним —
Қора денгиз,
Билолмадим тилингни.
Ёзганимдек
Бўлса ўйинг
Қўндим мен ҳам унимни.

1940 йил, июль, Гагра

Тлеубергеи ЖУМАМУРАТОВ,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ шоири (1915–1990)

ҚОРАҚАЛПОҚ САЛОМИ

Ўмрови бор қорақалпоқ алп элимнинг
Ёлқинли, соф муҳаббатин олиб келдим.
Бобом фақир туяларда кезган бўлса,
Мен осмоннинг оқ булутин ёриб келдим.

Тошкент деган шамчироқни кўриб келдим,
Юзимни мен Олмаотага буриб келдим,
Элга борган қозоқ олиб кетган эди,
Юрагимнинг изларидан юриб келдим.

Бейик чўққи, асқар тоғдап ўтдим ошиб,
Соғинганга олис йўл ҳеч бўлмас қочиқ,
Еринг каби меҳри кенгдир жигарларим,
Суйишдик биз аэропортда қучоқлашиб.

Ишда Ҳожимуқон мисол полвон қозоқ,
Қурашларда ёв юрагин ёрган қозоқ.
Қўкчаговнинг теңасида ўлан айтса,
Садолари Бойсунгача борган қозоқ.

Қўлнинг қисиб қутлуқлашга ботир эли,
Ўз оғангдир — ўзбек чечан, оқин келди.
Ойбек, Ҳамид, Яшин, Собир, Зулфия бор,
Собитнинг ҳазилкаши Ғафур келди.

Юрт айтади ул Ғафурни Навоий деб,
Тошкентлик шонрларнинг оғойи деб,
Мен ҳам айтдим Собитни, замонида,
Биз яшаган даврининг Абайи деб.

Умрда ҳар бир ёшнинг ўрни бошқа,
Қариялар шай фақат бир пишган юшга.
Собитнинг афт-анғори бўтака¹дай
Чикди деб ишонмайсиз олтмин ёшга.

Ҳаёли Олатовдан ошиб турган,
Журъати Сир сувидек тошиб турган.
Юракнинг тубидаги гавҳар тошин
Булоқдек сапчитинга шошиб турган.

Ғабиден оғамизнинг сўзи қаймоқ,
Қўнникди шарбатига овул-аймоқ.
Абдулла, Тоир, Ғали китоб ёзса,
Ўқиди кўзга суриб қорақалпоқ.

Қаламкаш бир ёш шонр Сирбой қурби²м,
Қўрганда қўнглинг тўлар ёруғ туркин.
«Сирақанг» қаламини йўрғалатса,
Болалатар ўланнинг ўттиз-қиркин.

¹Бўтака — буйрак.

²Қурби — тенгдош, сафдош.

Кечир, дўстлар хазилим бўлса қаттиқ,
Тизгинсизроқ юборсам асов отни,
Ҳеч кучнинг совутмоққа ҳоли келмас,
Юракнинг тубиндаги муҳаббатни.

Мақтаниб козоқ деган зўр отингга,
Тан бериб теран ақл, ғайратингга,
қорақалпоқ саломин ол, топширдим,
Бахмалтус, Олатовли Олматингга.

1962 йил, Олмаота

ТЕМИРТОВДА

Келган эдим соғиниб,
Юрак қолди сизиниб.
Темиртов деган оти
Қўйилган зап топилиб.

Кўрган кўнгил тўймайди,
Кетгани кўз қиймайди.
Ёзай десам кўрганни,
Ўланимга сизмайди.

1962 йил

ТЎРТЛИКЛАР

Мен онамдан ниҳол бўлиб кўкардим,
Ёшлигимда ғамдан бошқа не кўрдим.
«Меҳнат таги — роҳат» деган чин экан,
Бора-бора қаторимга тенг келдим.

* * *

Биров олим дейди, биров подон деб,
Биров яхши дейди, биров ёмон деб.
Барчасидан энг юқори даража
Айтса бўлди соф юракли инсон деб.

* * *

Уйнинг кўнгли тўлмас қўноқ тўймаса,
Холи етган бир қўй топиб сўймаса,
Конга сингган қорақалпоқ удуми,
Ўйлайверсин ким қандайин ўйласа.

* * *

Бўлса уйинг, ҳашам, кийим, томоғинг,
Мамнун бўлиб кетса келган қўноғинг.
Уйқунг бутун бўлиб, танинг соғ бўлса,
Шу – дунёда шодли умр, қароғим.

* * *

Яшил мева тилинг билан экилмас,
Менинг асл дўстим бўлсанг, кўнгиллаш.
Айтмай кўрсат вафодорлик шаштингни,
Хеч биров ҳам қуруқ сувга семирмас.

* * *

Кўзини тортар сулувларнинг жамоли,
Кўйнаса ҳам муҳаббатнинг шамоли.
Одам учун муҳаббатсиз умрнинг
Марҳумликдан айирмаси чамали.

* * *

Қуруқ ҳусн – фақат юзни бўяди,
Бора-бора у ҳам тусин йўяди.
Чин гўзаллик ақл билан меҳнатда
Умаргина шуҳратингни ёяди.

* * *

Биров нон искабди ичгач шаробини,
Содда кампир хайрон бўлиб қарабди:
– Жичча ичиб, оғзини топмай адабди,
Қурдингми? – деб келинидан сўрабди.

* * *

Бу дунёнинг келса агар тинч тургуси,
Бир бурчидан киз олишиб бир бурчи, —
Одам ўғли болдек тотли яшаса,
Беҳишт бўлиб кетар эди турмуши.

* * *

Эри бир сўкибди, хотин сасибди,
— Нақ муллага айтаман! — деб ошиқди.
Борса, мулла калтаклармиш жуфтини,
Кирганидан ортга қараб қочибди.

* * *

Ақли каму чала — деса, чаламан,
Ақли, зўр, доно — деса, дономан.
Не деса ҳам ихтиёри ўзинда,
Хайтовур мен халқим айтса инонаман.

Бойиёз ҚАЙИПНАЗАРОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1916–2001)

ТОНГ ГУЛИ

Она ер кўксинда ўсган пайқалиб,
Гулга хумор юраклардан жой олиб,
Елпиб эсан шамол билан чайқалиб,
Туришинг бир дунё, гўзал тонг гули.

Табиат сени бу ерда яратиб,
Япроғингдан елга ифор таратиб,
Ишқибоз кўзларни ўзга қаратиб,
Қиё-қиё боқиб кўзгал, тонг гули.

Тунда тушган шабнам қуёшда қуриб,
Оқ юзига куннинг нури тўқдириб,

Ўзбекига қизиқса қаддин буктириб,
Ўнгит юрагига кўз сол, тонг гули.

Назаринг тушганда ойдай нурланиб,
Ўовонинг уя кўрса турланиб,
Ўғри қарамасанг гоҳо урланиб*,
Ўенга ҳам жилвали кўз сол, тонг гули.

Ўен безасанг ерга ажиб нақшлаб,
Ўулф урганда сулувлани олқинлаб,
Ўун бўйи ўтирса — илҳом бағишлаб,
Ўонинг тилига сўз сол, тонг гули.

БАЛАНД ДАРАХТ

Нур сочган қуёшли ўзбек элида,
Гулларга қизиқиб кўп қараб юрдим,
Жаннатдан зиёда боғли еринда,
Ўзун бўйли, сулув бир дарахт кўрдим.

Ў ёк-бу ёвга чиқиб қарайман,
Ўл турибди бўйини чўзиб осмонга.
Ўаддин сийпаб эсан елдан сўрайман,
Ўоя соларми деб кўнглини очганга.

Ўрда яшаса ҳам назари кўкда,
Ўзи гўзал, япроқлари зарварақ.
Ўонлар шуъла сепиб ўсибди тикка,
Ўомати келинган бу баланд дарахт.

Ўўзининг ўтин олиб, кам-кам етилиб,
Ўихол чоғдан эркаликни ташлабди.
Ўоғбон тилин топиб парваришлагач,
Ўовдасига мева бита бошлабди.

Умид этганларга сояси тушса,
Унга кўкдаги кун нурин солади.
Йил сайин шохалаб, кўрк билан ўсса,
Ундан ўсган ери безак олади.

Олисдан гул яшпаб кўзларга тушган
Ўзбекистон – бу бир мевали дарахт.
Тинч заминда яшаб, ҳам тинч ўсган,
Турибди халқларнинг кунига яраб.

Тип-тик сиймосига севиниб қараб,
Кўзга иссиқ кўркин ёклаб юраман.
Бул баланд дарахтнинг ҳолини сўраб,
Келбатин юракда сақлаб юраман.

Хўжабек СЕИТОВ,
Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси
(1917–2001)

НЕ ФОЙДА

Юз яшаган билан менга не фойда,
Эсда қолар меҳнатларим бўлмаса.
Мен беармон бўлар эдим дунёда,
Ортда қолган умр гулим сўлмаса...

Ўтолмасам эл сини¹дан, элакдан,
Унда юрган эпкинманми, тилакман.
Сўз маънисин, ишнинг кўзин билмаган,
Ўй, идроким теран эмас, ғовакман.

Курашчан мардлардек умр сурмасам,
Ўзимни ўзим ҳам синаб юрмасам,
Ақллиман деганимдан не фойда бор,
Ишлар ишни олдин режа қилмасам.

¹ Сини – таҳлил, синов.

Не фойда яшайдан фақат эн билан,
Унда тенгман қуриб қолган чўп билан,
Мен муносиб хизмат этсам халқимга,
Муродимга етганим-ку кўп билан.

ТЎРТЛИКЛАР

«Онанинг кўнгли болада,
Боланинг кўнгли далада».
Олибсотар одамнинг
Кўнгли доим қалбада...

* * *

Биз болалар пок жонмиз,
Яхшилик учун туғилган.
Юрагини опасининг
Ошпоқ сути билан ювган.

* * *

Гулнинг ҳам гули бор — суйиб тергудек,
Болнинг ҳам боли бор — маза бергудек.
Шеърнинг ҳам шеъри бор — юракни қўзгаб,
Келажак авлодлар айтиб юргудек.

* * *

Ўй сандиғи мисли товук катакдек,
Бир сичқи бор — сўзлари пуч — кепакдек.
Ёқтирмаган кишисига ташланар
Карвоннинг кетидан ҳурган кўппакдек.

* * *

Шоирлар бор ўз холича бойтерак,
Бойтеракка тенг келади қай терак?
Бойтеракка менгзар зиёлиларнинг
Жамияда тутган ўрни ҳам бўлак.

* * *

Мард йигитни номус-ори ўлдирар,
Кўзига чўп солса, ёри ўлдирар.
Сўзларидан юрак, жонни ўзгача
Аёл эрга кетмас зиён келтирар.

* * *

Ҳақиқатни бўлиб юрма иккига,
Оқибатда қолгайдурсан қулкига.
Халқ олдида обрўйнинг ҳам тўкилиб,
Айланарсан қуйруғи йўқ тулкига.

Тажетдин СЕЙТЖОНОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1924–1998)

ОНА ЕР

Мен асли одамман. Ер менинг онам,
У менинг умримдир, у менинг жоним.
Унда яшаш учун одам бўлганман,
Орқалаб дунёнинг машаққатларин.

Она Ер бор бўлса, мен унда борман,
Она Ер яшнаса, яшнар иқболим.
Иқболим яшнаса, мен ҳам яшнарман,
Бошимга қўтариб гўзалликларин.

Она Ер бор бўлса, мен унда борман,
Она Ер даврони менинг давроним.
Она Ер чарх урса, мен чарх урарман,
Бошимга қўтариб бахтим тоғларин.

Она Ер бор бўлса мен унда борман,
Она Ер қуёши – менинг қуёшим.
Она Ер йиғласа, мен ҳам йиғларман,
Она Ер кўз ёши менинг кўз ёшим.

Она Ер бор бўлса, мен унда борман,
У менинг тақдирим, у менинг онам.
Шу боис ҳар қандай ёвузликлардан
Она Ерни мангу омон сақларман!

1980, июль. Нукус

ДЎСТИМГА

Дўстим, сен қайси бир жойда бўлсанг ҳам,
Маида, юлдуздами, Ойда бўлсанг ҳам,
Хулласи қайси вақт, қайда бўлсанг ҳам,
Сенинг қайғуларинг менинг-да қайғум.

Бир ов сени хафа қилганда билдир,
Зол м қисмат жафо қилганда билдир,
Шо, дигингни айтгил, айтма, ўзинг бил,
Сенинг қайғуларинг менинг-да қайғум.

Бош ипта иш тушиб қолса гар, билдир,
Дар билан юрагинг ёнса гар, билдир,
Саф р этсанг йўлда толсанг гар, билдир,
Сенинг қайғуларинг менинг-да қайғум.

Тан ипта бир тикан кирганда билдир,
Бағрингни бевафо тилганда билдир,
Душманинг устингдан кулганда билдир,
Сенинг қайғуларинг менинг-да қайғум.

Қайи юки овир бўлади, демак,
Бир адамга жабр бўлади, демак,
Тенг бўлишган тўғри бўлади, демак,
Сенинг қайғуларинг менинг-да қайғум.

Қайғингни тенг бўлгин, бахтингни бўлма,
Иқбол, давлат, тожу тахтингни бўлма,
Айтган сўзларимни ҳеч айб кўрма,
Сенинг қайғуларинг менинг-да қайғум.

Дўстим, сен қайси бир жойда бўлсанг ҳам,
Майли, юлдузларда, Ойда бўлсанг ҳам,
Ким бўлиб, қайси вақт, қайда бўлсанг ҳам,
Бил, сенинг ҳар қайғунг менинг-да қайғум.

1979, Нукус

Ибройим ЮСУПОВ,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ шоири, Ўзбекистон Қаҳрамони
(1929–2008)

НАВОИЙГА

Сен армонсан чўлга битган боғ бўлиб,
Сояли, мевали бир дарахт бўлиб,
Замонлар довули чайкаган сайин
Жамолининг қулф урган зарварақ бўлиб.
Етти иқлим гузарида бир гумбаз
Даврларнинг офатидан йироқ бўлиб-
Ул турар. Ўтар такаббур подшолар
Дунёга яхши-ёмон қўноқ бўлиб.
Гўзаллик иқлимин этдинг нурафшон,
Зулматда порлаган шамчироқ бўлиб.
Авлодлар ҳурматинг бажо келтирур,
Сени эслаб юрар вақтичоғ бўлиб.
Саҳро гуллариини сочай пойингга,
Навоийни суйган қорақалпоқ бўлиб,
Ибройим дер: улуг руҳинг олдида
Бош эгайин шогирдинг Бердақ бўлиб.

1968 йил, Тошкент

САҲРО БУЛБУЛИГА

Замон дардин дoston этиб тилингда,
Халқингнинг ор-номус, виждони бўлдинг.
Оёқдаги қорақалпоқ элинда
Шоирлик мулкининг султони бўлдинг.

Сен сахро булбули эдинг сайраган,
Бог топмаган ерда бутага қўнган,
Жафокаш эл учун жон фидо қилган,
Дардли қўнгилларнинг дармони бўлдинг.

Элим деб, юртим деб ушбу элатдан,
Бир шоир туғилса – сени яратган,
Халқнинг сўйлар тили бўп келаётган,
Чечанликнинг олғир тарлони бўлдинг.

Хар сўзингда донолигинг танитдинг,
Мардлиги бор Олақўздай алшнинг,
Қўнгли оқ, қалпоғи қора халқнинг,
Қўшиққа айланган армони бўлдинг.

Улуғ Навоийдан савод очганинг,
Доно Фузулийдан дурлар сочганинг,
Устоз Махтумқули изин босганинг,
Буюклардан ибрат олгани бўлдинг.

Дунёга довруқли Ўзбекистонда,
Мустақиллик чечак отган бўстонда,
Боболарнинг рухи уйғонган тонгда,
Эл ардоқлаб эсга олгани бўлдинг.

Айтган сўзларингни олтинга қоплаб,
Туғишганлар айтар: «Ассалом, Бердак!»,
Маъракангни Президент қутлиқлаб,
Янги авлодларнинг илҳоми бўлдинг.

1998 йил, декабрь

МЕНИНГ ЙИГИТ ВАҚТИМ, СЕНИНГ ҚИЗ ВАҚТИНГ...

Б...га

ТошДУ десам, дархол тушади эсга,
Менинг йигит вақтим, сенинг қиз вақтинг...
Тўғри самолётдан тушдим-да кечда
Ётоқ жойингизининг эшигин қоқдим.

Нукусда юрган чоғ сен мени кунда,
Хатто соат сайин соғинар эдинг.
Бу сафари кўриб мени Тошкентда,
Салқин мийиқ тортиб «сенмисан», дединг.

Гулшанда очилган бир тоза гулдай,
Чиройингга чирой қўшган экансан.
Қувончимни қай тарз айтишни билмай,
Ютиниб, телмуриб қарайвердим ман...

Кетдик кўлтиқлашиб кўчани бўйлаб,
Унсиз келаямиз. Эснаб қўясан.
«Жоним, айт-чи, келаяпсан не ўйлаб?
Эртанг учрашамиз қаерда, қачон?!»

«Эртанг қўлим тегмас... Имтиҳоним бор.... »,
Дединг ўйнаб йўғон бурамниг билан.
Навоий театри халқ билан қайнар,
Сен киргандан яшнаб кетди у обдон.

Зар қўйлак кўз сочиб ёнар устингда,
Сен айтдинг «Афв этгил, тобим йўқ», дединг.
Ва мрамар зинадан эичил тушдинг-да
Кетдинг... Мен сен учун бегона эдим.

Сўнги «Казбегим»ни тутатиб олиб,
Узоқ тентирадим Анхор бўйида.
Мажнунтоял шохларини сувларга белаб –
Сенинг сочларингги солар ўйимга...

ТошДУ десам, мудом тушади эсга,
Менинг йигит вақтим, сенинг қиз вақтинг...
Сени яна қайтиб малол бермасга
Бел боғлаб, жонимни ўтларга ёқдим.

«Кел» деб чақиради очиқ ойналар,
Боғлар «кел йигитим, қайғурма» дерди.
Юра имни тирнаб йиғлар «Таповар»,
Янги оғларни титиб шамол эсарди...

* * *

Мен хар борган сари энди Тошкентга
Сенга кўринмасга тиришар эдим.
Бир кунни тўсатдан мени кўрдинг-да,
«Росдан бу сенмисан, сенмисан», дединг.

Айни саҳар чоғда очилган гулдек,
Қиз бўлиб шиддатга минган экансан.
Ҳинд қўлига тушган асранди филдек,
Унсиз етагингда кетавердим ман.

Товуқдай таранган ўзбек қизлари,
Дўстлик иззатларини кўрсатиб шу он.
Эски дўстларимдек кулишиб бари,
Ёзди олдимга талабалик дастурхон.

ТошДУ – билим боғи, ёшлар дўстлиги,
Қанча кўнгилларга нур берар ёдинг!
ТошДУ – минг-минг қиз, йигитлар ёшлиги,
Менинг йигит вақтим, сенинг қиз вақтинг...

1962 йил

ЖАЙХУН ШАМОЛЛАРИ

Отажон Худойшукуровга

Қайда юрсам соғинтирар
Она юртим томонлари.
Хаёлимда сахар-сахар,
Эсар Жайхун шамоллари.

Атиргул териб чўллардан,
Гулу райхон чаманлардан,
Бизнинг бул гўзал эллардан
Эсар Жайхун шамоллари.

Пахтакор халқ – меҳнат аҳли,
Мартабали идрок, ақли,
Хаёт жўш урса не чоғли,
Эсар Жайхун шамоллари.

Ўзбекистон – шонли диёр,
Булбуллар ишқинда ёнар.
Ҳамма фаслинда навбахор,
Эсар Жайхун шамоллари.

Умр қисқа, манзил узоқ,
Йиллар биздан кетар йирок.
Мангу қўшиқ каби янгроқ,
Эсар Жайхун шамоллари.

Эл меҳри сўнмас юзингдан,
Улуғ дарёйи азимдан.
Қорақалпоқ, Хоразмдан,
Эсар Жайхун шамоллари.

Ибройим дер, эл нафаси,
Амуинг сирли шарпаси,
Умримнинг боқий сабоси,
Салом, Жайхун шамоллари!

1981 йил.

РАСУЛ ҲАМЗАТОВ ХОТИРАСИГА

Қақсазнинг энг баланд чўққилари ҳам
Пасайиб қолгандек бугун қарасанг.
Патимат¹сиз қолган бу ёлғончини
Энди сен ҳам ташлаб кетиб борарсан.

Баланд тоғ бағрида булоқ тинч оққан
Чаққоғин босади йўловчиларнинг.
Сенинг қўшиқларинг барчага ёққан
Замондошлар кўнглин чин бийлаб олдинг.

Сулув ҳазил билан донолик сўзни
Иллом узугига қўйдинг муҳрлаб.
Ишон армонлари қайнаган чоғлар
Гулдан – чирой, ойдан – шуъла ўғирлаб.

Қўсув дарёсининг бўйин жойлаган
Оз сонли аварга азиз ул бўлиб,
Ишоният ор-номусин қуйлаган
Тавилдинг Ҳамзатов Расул бўлиб.

Шоирлик чўққисин забт эта билдинг,
Замонингда асқар тоғлардан ошиб.
«Улуғмиз» деб кўкрак керган элларнинг
Шоирлари чиқолмади тирмашиб.

Сен таваллуд топган Цада овули
Оқшомида эсга олдик Ҳамзатни.
«Улуғ шоирларни бердик дунёга»
Дед Хунзах сойлари мавжланиб оқди.

Ухти, шоир! «Бул бемаза дунёнинг
Энди сен кўрмаган не қизиғи бор?
Кел, менинг қошимга, азиз шоирим!»
Дед Патимат балким чорлаган чиқар...

2002 йил, декабрь.

¹ Патимат – Расул Ҳамзатовнинг раҳматлик рафиқаси,

ОРОЛГА

Таиғрим берди сени бул одамзодга,
Ризқ қозони бўлиб қайнаб турсин деб.
Бандаларим яшнаб, етиб муродга
Бу олтин соҳилда даврон сурсин деб.

Қадрингга етмадик, азизим Орол,
Хўрсинган овозинг ҳамон қулоғимда.
«Умид йўлдошингдир» деган сўз ҳам бор,
Мавж урарсан замонинг келган чоғинда...

1998 йил

АЖИНИЁЗНИНГ АРМОНЛАРИ

1

Жонга тегди элнинг ғийбатли сўзи,
Қисинса очилмас оқилнинг кўзи,
Шеър ҳам туғилмагай ўзидан ўзи,
Қўйинг мусофирлик ҳолимга мени.

Йўл ўртада от туёғин майирган,
Ёмони йўқ илҳоми йўқ шоирдан,
У тарз мени ўз қушимдан айирманг,
Қўйинг мусофирлик ҳолимга мени.

Кампири минғирлаб сўйлаб қошинда,
Анча дўстлар қолди ўчоқ бошинда,
Отинг қоқилмасин менинг ёшимда,
Қўйинг мусофирлик ҳолимга мени.

Қўпайтириб ғийбатлардан мўмайни,
Энг аввало жонга тегар оғайни,
Ялтоқланиб қай бирига ёқайин,
Жабр қилаверма жонимга менинг.

Яна қўзғайверсанг менинг жинимни,
Қўлимдан келганини мен ҳам этаман.
Қўтиғимга қисиб ёш хотинимни,
Ойозингиз етмас жойга кетаман.
Қўйинг мусофирлик ҳолимга мени.

Май, 1983 йил

2

Сулувлар ишқинда доим куйдириб,
Қалака қилишга ўрганган тақдир.
Ғоибона ошиқлик билан суйдириб,
Синамоқ бўлгандир балки тағин бир.

Айролик чўлинда юрсам тентираб,
Олар булоқ бўлиб қаршимдан оқдинг.
Тагини бўлмасам ҳам тағиб, сенсираб,
Тортина-тортина қопингни қокдим.

Умр деганларин қай ери қизик,
Билмаса муҳаббат деган нарсани,
Орнингдаги барча кўприкни бузиб,
Қўлуғ кунни олиб кетдим мен сани.

Яхши-ёмон кўзлар ортдан қарасам,
Давёнинг чап ёни томонда қолди.
Сиртингдан тўн бичиб, сени талашиб,
Юлурганлар эмас, буюрган олди.

Анов ё мановни эл кўрмас маъқул,
Қушондим қўл егиб соғинганимга.
Аё сулувлиги – чирой ва ақл
Иккови бир ердан тошилганига.

«Илҳом париси бўл бояқини шоирнинг»,
Дед яратса керак танграмнинг ўзи.
Қўнглим борлигинга сенинг қойилдир,
Меёрхон кампирнинг арзанда қизи!

Декабрь, 2001 йил

ИРИМ

Онам кокилимни силаб ўтириб,
«Уч ўройинг бор...» деб кулгани эсда.
У ўйлаган: болам давронни суриб,
Қатора уч ўтов тикар деб ўсса.

Иримлар бизга ҳам тиккандек қасдин,
Не дерсан тақдирнинг галма-галига.
Шукр, усиз ҳам бу ғалвали бошнинг
Тўрт ўройи бўлмаганига.

Апрель, 2000 йил

КЕЛГАН БЎЛДИМИ?

Иқболинг уйғониб, бахтиинг ёнмаса,
Ёлғончи дунёга келган бўлдимми?
Ишқнинг висолидан меҳринг қонмаса,
Муҳаббат боғига кирган бўлдимми?

Яйраб Худо қўшган хушторинг билан,
Қадринг билган қаламқошларинг билан,
Шағалмастлик қилмай дўстларинг билан,
Беш кунлик давронни сурган бўлдимми?

Гул ишқида куймоқ – булбулининг кори,
Соғинганим – она ернинг баҳори,
Ортда қолган орзу-армоннинг бори,
Ёт юртда тушимга кирган бўлдимми?

Қапоти сув бўлган қирғовул мисол,
Ёшинг қайтса, яйраб учолмас хаёл,
Қабрингнинг бошида бир яхши аёл
Йиғлаб қолмас экан – ўлган бўлдимми?

Апрель, 2002 йил

О, ТАНСОҒЛИК, ТАНСОҒЛИК

О, тансоғлик, тансоғлик!
Сен бир юрган қўл ёвлик.
Бозоринг тушиб кетганда,
Нархинг пиёз бир бовлик.

Хасталик бошга тушганда
Қадрингни хўб биларман.
Мисқолингга минг сўмдан
Тўла деса, тўларман.

Хасталик бошдан кетган дам
Устингдан яна куларман.
Мойига минган уловдек
Ем-хашаксиз минарман,
Азобингни берарман.

О, тансоғлик, тансоғлик,
Ўхшайсан оқар булокқа.
Шул булокнинг бошидан
Опкетар йиллар узокқа.

Ёғ томизиб турмасанг
Ёнавермас чирок-да.
Шифокорнинг айтганин
Илмадим унча кулокқа.

Айлантирганим сен бўлдинг,
Борар бўлсам кўнокқа.
Бошқанинг кўнглини йикмадим,
Йикдим сени бирок-да.

О, тансоғлик, ўзинг хам –
Қилик йўқ аллоҳ суйғудай.
Ёнғоқнинг тош қобиғин
Муз кўпорган суйридай.

Сен чеккан чилим дудидан
Тандирининг ўти сўнгандай,
Сен ютган никотинлардан
Бир уюр йилки ўлгандай.

Юмшайман сени отамининг
Тониб олган нулидек.
Қийнайман сени Мисрнинг
Боши боғлик қулидек.

Одамлар сени бузади,
Шифокор бояқини эмлайди.
Олдидаи оққан дарёнинг
Қадрини киши билмайди.

Миниб юрган отинг-да
Кутим талаб этади.
Тансоғлик ҳам хотиндай,
Қарамасанг кетади.

1992 йил

СЕН ДЕГАНДА...

Юлдузларнинг энг ёруғин
Териб-териб ола қолган.
Одамларнинг энг яхшиси
Шу ёғдуга бора қолган.

Аскар тоғдай одамликни,
Оққан сувдек ҳалолликни,
Улуғликни, одобликни,
Кўкрагинингга қуя қолган.

Сен тугасан оқилни ҳам,
Сулувни ҳам, ботирни ҳам...

«Халқ» деб сенинг отингни ҳам
Ким қўйса-да доно қўйган.

Сен қувонсанг қўнглим тошиб,
Ой, юлдузни оралайман.
Сал ранжисанг, мазам қочиб,
Соғ жонимни яралайман.

Баъзан ўзим донодайман,
Баъзан ўзим чаладайман,
Сени кўрсам, ўз отамга
Эркалаган боладайман.

Сен йўш¹ берсанг, топарман сўз,
Бирни икки санамайман,
Сен буюрсанг, ишга шўнғиб,
Дов-сийингга қарамайман.

Қўнглингни топишни ўйлаб,
Бир сўзни бир сўзга бойлаб,
Қора тунда қалам чайнаб,
Ок қоғозни қоралайман.

Орзуйим шул турсам-ётсам,
Сўз қушин учган чоғ отсам,
Сенга оз-кам сўз унат²сам,
Бошқа бахтни сўрамайман.

Ажиниёз, Бердақ ўтди,
Аббоз, Содик жирлаб ўтди,
Дарё бўлиб қайнаб ўтди,
Шу дарёни ёкалайман.

¹ Йўш — илҳом.

² Унат — маъқул килмоқ.

Номус учун от қочирган,
Юксак орзуга осилган,
Мен ҳам юртдек ризқ ташиган,
Бир жафокаш чумолидайман.

Шеърим – денгиз, бўлсам – балиқ,
Иш буюрса сиздек халқ,
Оёғимни қўлга олиб,
Бошим билан юмалайман.

ТЎРТЛИКЛАР

Кўрдим Мономахнинг, музейда, бўркин,
Уни оғир дерлар (тўғридир балким),
Бироқ уни бўйни синиб кетса ҳам,
Бир киймоқни орзу этади ҳар ким...

* * *

Ишламаган бошни қийнаб терлама,
Отларга урмасин эшакнинг чанги.
Олма тушган билан ахлоқ каллага
Очилавермайди Ньютоннинг занги¹.

* * *

Ёт юртларда ўлди Овидий Назон,
Ватан айрилиғи шоирни йикди.
Зар ё гавҳар эмас, чўнтагидан сўнг
Тугилган бир қисим тупроқ чиқди...

ИККИ ҚУВОНЧ

Мен отимдан тушиб бошқага бердим,
Эгари, тўрваси, қамчиси билан.
Сен дарҳол қувониб югуриб келдинг,
Кўзингда шодли ёш томчиси билан.

¹ Занги – қонуни

Сен боякиш қувондинг ҳаз¹ этиб кулиб,
«Пиёда қолдириб, жазоладим-ов» деб.
Мен боякиш қувондим: яёв юрганча
Қўп яхши шеърларни ёзмам-ов, деб...

1988 йил, март

БИР ПИЁЛА ЧОЙ ҚЎЛГА ОЛИБ...

Бир пиёла чой қўлга олиб,
Майл этдим назар солиб,
Пиёламда нозли чайқалиб,
Келар бир қўноқ, бир қўноқ.

Чойни ичмай чайқаб қўрдим,
Юришларин иайқаб қўрдим,
«Ким экан?» деб қараб қўрдим,
Бизга йўл олган бу қўноқ?

Чикқан жойи узоқмикан,
Кегайли ё Мўйноқмикан,
Бир худойи қўноқмикан,
Бўлғай-да бир қутлуг қўноқ.

Тик юрса чой чўни роса,
Қўноқ келар йўлини солса,
Келар эди бизни деса,
У ён, бу ён чайқалмаёқ.

«Тўқсон беш»да шама оқдур,
Оқ юзингга тўймоқ йўқдур,
Ўнгил – кўнгилга қўноқдур,
Пуни биларми бу қўноқ?

¹ Ҳаз маза қилиб.

Юзидан нур сочганлари,
Ипин узиб қочганлари,
Секин оёқ босганлари,
Сенга ўхшайди бу қўноқ.

Оқшом сирлашиб ой билан,
Куним ўтар «бай-бай» билан,
Ичиб қўярман чой билан,
Тезроқ келмасанг сен қўноқ...

ГУЛЛАР АНГЛАМАС

Тўпидан айрилган тўрола розининг
Ох уришин ойдин кўллар англамас.
Гул ишқинда куйган булбул ноласин
Баҳорда очилган гуллар англамас.

Бировга – айролик, бировга – сайрон,
Дунёнинг ишига қоларсан ҳайрон,
Сув излаб улоқса ярадор жайрон,
Ўзи сувсаб ётган чўллар англамас.

Қасдинг бордай шунча қийнаб жонимни,
Лёвсиз чертарсан кўнгил торимни,
Менинг «сен» деб чеккан азобларимни,
Худога минг шукр, эллар англамас.

Гул мавсуми ўтар баҳори-ёзи,
Бемаҳал урмагай ҳазон аёзи,
Ошиқ Лёз «сен» деб битган баёзини,
Бедард жонлар, олчоқ диллар англамас.

МУНОЖОТ

Тангрим, инсоф бер ўз бандаларингга,
Бу боришда нечук замона бўлар?
Дард ямалиб кўнгилларининг торига,
Давр турғунликдан овора бўлар.

Оқил оҳ-зор чекиб, бўлиб ор сари,
Қим не айтса оғиб юртнинг овсари,
Молин пуллаб бейнсофлик бозори,
Қар кимнинг кўнглинда бир наъма бўлар.

Қимлар ҳийла билан балқиб ётажак,
Пулга ўтса йўқ иймонин сотажак,
Мурувват тонглари қачон отажак?
Юртнинг бир орзуси шугина бўлар.

Тикаббурлик иллатига чагилиб,
Гўчдилар ожизга тизза ботириб,
Азон сўзлар қимматига сотилиб,
Бедой ноннинг изи зоғора бўлар.

Қирмизи қон оқиб аскар тоғларга,
Хобил-Қобил тушган битмас довларга,
Оталар фарзандин бериб ёвларга,
Битасиз бўзлаган арвона бўлар.

Тапгрим, сен биларсан замоннинг сирин,
Фўл озса, иқболнинг кетар яширин,
Қўнғилларга қўйсанг мурувват нурин,
Илсон бир-бирига парвона бўлар.

Юрак ёнса ишқнинг ўтида ёнсин,
Отиқлар уйқусин бузиб уйғонсин,
Тапса оналар бешик таянсин,
Бадодок таянганлар бечора бўлар.

Ўтлар ёнса ёнсин ўчоқда гурлаб,
Отлар пойга қилсин совринга терлаб,
Қишлоққилин илитса уруш ўтин ўғирлаб,
Қаёғишга учрагай, гирёна бўлар.

Ушлашса полвонлар ёқа ушлашсин,
Ташлашса кўчқорлар калла ташлашсин,
Урушса хўрозларгина урушсин,
Одам урушган ерлар вайрона бўлар!

1988

Аденбой ТАЖИМУРАТОВ,
Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси
(1930–1992)

ОҚДАРЁ

Ота-бобом Туркистондан айланиб,
Душманлар жабридан бахти бойланиб,
Қия чўлда сув топпоққа шайланиб,
Сенга қадар зўрға етган, Оқдарё.

Чивин жону қуруқ жусса қолганда,
Йўқчиликдан оч ўзаги толганда,
Ажал келиб жуфт ёқадан олганда,
Умрини қайтариб бердинг, Оқдарё.

Балиғинг одамнинг озиғи бўлди,
Қамишинг саксовул-созоғи бўлди,
Тўшак – кўкат, ёстиқ – тўзроғи бўлди,
Чикмас жонга сабаб бўлдинг, Оқдарё.

Ҳалқим чин қадринини шу чоғ билгандир,
Ёмон кунда зийнатинини кўргандир,
Отам менинг шундоқ айтиб бергандир,
Хизматинини баён айлаб, Оқдарё.

Эл келди бўйингга, тошди дармоним,
Сен мавж урсанг, бўлди ширин бол, ноним,
Ирмоғисан улуғ Амударёнинг,
Боболар макони, салом, Оқдарё.

Бармоқ ўлчовинда кўшиқ порлаган,
Мухаммас авжида ошиқ зорлаган,
Ажиниёз шоир илҳом чорлаган,
Қирғовингда жўшиб туриб, Оқдарё.

Тун ичинда ойна бўлиб ойдининг,
Хаволарда ғозлар учган пайтининг,
Киндик қони томган Бердақ байтининг,
Пайдо бўлган соҳилисан, Оқдарё.

Тошиб-тошиб сув қаърини ёрдинг-да,
Баланд чиқдинг тепасига жарнинг-да,
Сози бўлиб илҳом деган торнинг-да,
Сенга зиёратга келдим, Оқдарё.

Меҳринг ҳеч тинмасдан мавжланиб турди,
Оролга шиддатинг жавлони урди,
Эл бўйингда янги давронин қурди,
Давронинг яшасин бирга, Оқдарё.

СЕН СУЛУВ

О, сулувлар осмондаги юлдузлар,
Ялтираган сув тубида кундузлар.
Сулув ўзи – қай ер экан,
Ким экан?

Қайси бири:

– Мен сулувман! – дер экан.

– Орол сулув, Орол сулув, десайди,
Шуни айтиб,
Тўлкин қўзғаб,
Шамол гувлаб эсади.
Чопиб келиб шул Оролдан сув ичган,
Устюртдаги морол сулув, десайди.

Боққа кирсам, ғамгин кўнглим яшнайди,
Хуш овозли боғ булбули сайрайди,
Ипак шамол сочим тортиб ўйнайди,
Севган ёринг, чиройли қиз қайда? – деб.

Боққа кирсам, боғбон экап ниҳол бўлиб,
Таъзим қилсам қўш новдали тол бўлиб,
Айтар эдим келса ёрим бор бўлиб,
Чиройли қиз ишқ ўтиида шайдо! – деб.

ОЙДИНЛАР

*(Балиқ овидаги ёрини кутган
қизнинг қўшиғи)*

Эслаб сени уйдан чиқдим далага,
Аста келдим денгиз бўйи ёқага,
Кун ботса-да тинмай учар чағалай,
Ёр кўринмас олисларга қарасам.

Ойдинлар, ойдинлар, чексиз ойдинлар,
Биздан севар ёрга салом айтинглар,
Тўлқинлар, ёримни олиб қайтинглар,
Ёр кўринмас олисларга қарасам.

Яркираган ой кўринди ўн тўртдан,
Нурин сочиб ойдинларга сен кетган,
Йўлларингда севар ёринг тур кутган,
Балки сен ҳам мени эсга оларсан.

Ойдинлар, ойдинлар, чексиз ойдинлар,
Биздан севар ёрга салом айтинглар,
Тўлқинлар, ёримни олиб қайтинглар,
Ёр кўринмас олисларга қарасам.

Оқ рўмолим елкан янглиғ хилпираб,
Ишқ ўтига ёш юрагим дилдираб,
Чиройингни кўз олдимга келтириб,
Ўйдинлардан сени излаб турибман.

Ўйдинларда оккувлардан ўзганим,
Ўв, тузоқдан олтин балиқ сузганим,
Ўўлларингга телмиради кўзларим,
Ўу соҳилда танҳо кутиб турибман.

Сентябрь, 1969 йил

Холмурод САФАРОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1932–2009)

ҚЎНОҚ

Отам, онам кучоғин очиб,
Қўноқ келса ҳурмат этади.
Шодлигига шодлик улашиб,
Қуёш каби яшнаб кетади.

Онам таом шайлашга чевар,
Кенг дастурхон тўла неъмат жам.
Уйга қўноқ келмаса агар,
Бир нарсаси бўлаверар кам.

Қўлига сув қуяман мен ҳам,
Яхши сўзин айтади меҳмон:
«Эл кориға яраган ҳар дам
Ботир йигит бўлгин каттакон!»

Қўноқ учун хизматга тайёр,
Тургум доим чарчамай, ҳормай.
Бизнинг уйга қўноқ келса гар
Бирга кириб Барака келгай.

УСТЮРТ ҲАҚИДА ШЕЪР

Кўнгилларни хушхабаринг тортади, Устюрт,
Қорақалпоқ элини иқбол партови* Устюрт.
Мана, бугун одам юриб келади ўрлаб,
Сенинг мангу кенгликларинг орқали, Устюрт.

Бурун инсон товонлари тегмади, Устюрт,
Осмонингда қуш қаноти куйганди, Устюрт.
Етти қават ернинг остини бурғулаб ҳозир,
Ўрмаламас бейигингга ўрладик, Устюрт.

Сенга қараб янги юклар ташилар, Устюрт,
Жазираида янги учқун сачирар, Устюрт,
Қўк шойидек оловларинг отилиб сенинг,
Ниқобланган сиё зулфинг очилар, Устюрт.

Жазираингнинг алоҳида завқи бор, Устюрт,
Неча юрак орзу билан талпинар, Устюрт,
Борган одам макон босар саҳнингда энди,
Бормаганлар бир бормоққа жон хумор, Устюрт.

ЭЛ УЧУН ТУҒИЛГАНЛАР...

Эл учун туғилганлар,
Ўта кўп бойимайди.
Шундай қилса ҳам улар
Умрдан нолимайди.

Сабаби ундайларнинг
Ўйида номус турар.
Нафси ҳам шундайларнинг
Ақчадан олис турар.

Иш учун югурса ҳам,
Мол-мулк деб югурмайди.
Халқим деб оғриса ҳам,
Мансаб деб оғримайди.

Эл гамин ўйласа ҳам,
Ўз гамин ўйламайди.
Ор-номус тўпласа ҳам,
Мол, дунё йиғнамайди.

Не топса, барчасига
Ҳаммани шерик қилар.
Сўз берса халқ олдида
Пўлатдек берк бўлар.

Ўлса ҳам ундай одам,
Ростликни ёқлаб ўтар.
Эл орин бойлигим деб
Дилида сақлаб ўтар.

Марат ҚОРАБОЕВ,
(1934)

ДЎСТЛИК

Мен инсонман!
Қўёш билан топишдим,
Дўстим бўлиб нурин сочди олис кун,
Яна айвердик дўстлик ришта орада,
Дўстлигидай денгиз билан соҳилнинг.

Қаё вақт бўлсин дўстлик билан тирикман,
Туғдим дўстга кучовимни кериб ман,
Таъдиримга дўстим туташ ҳаминча,
Мен дўстимнинг иқболига шерикман.

Дўстлик билан яхшиликка йўл олдим,
Дўстлик билан отдик талай зўр одим.
Қуёш менинг йўлларимни ёритса,
Мен қуёшни муҳаббатга ўрадим.

Менга интиқ нур, интиқман нурга – мен,
Мангу дўстлик сенда сўнмас шуъла жам.
Бу дўстликни ҳеч бир қудрат бузолмас,
Шу дўстликка суянади бу олам!

Аскарбой АЖИНИЁЗОВ
(1937–2001)

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН

Қашганраиғ, кофе мисли,
Асов оқим, лирик жўшли,
Оламдаги энг бир кучли
Артерия Амударё,
Соҳилинда этсам сайрон,
Минг беҳиштга боргандайман.
Тўхтов билмас шавқинг тўксанг,
Йилқи жонли табарруксан,
Сен орқали мен Аскарбой
Лаҳза, сен-чи мангуликсан!
Лаззат олган теваққдан,
Мен «азият» – озод қушман,
Хосиятли тупроғингга
Қииндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Қуриб қолган кўлинг билан,
Мис қайнаган чўлинг билан,
Азиз она тилинг билан,
Қўшиб ҳарна борингни мен,

Кипригимнинг орасида,
Сақлар эдим чин, ростим-да.
(Бироқ «бул сўз» таҳлили тўқ)
О, кўнглимнинг хонасида,
Олиб юрсам жоним сени,
Айбламас ҳеч ким мени,
Қурама халқ макон босган,
Чиллахона нур ёғилган,
Оқдарёнинг қирғоғига,
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Шўрхоқ очган еринг сенинг,
Эшиқдандир тўринг сенинг,
Кўп миллатли элим менинг,
Халол манглай терим менинг,
Топган бору йўқингни мен,
Рухий озик дейман, жоним,
Оҳ, кўз тўймас кадрдоним,
Қувончидан тўлиб-тошган,
Болажоним бағир босган,
Қанотимсан олиб учган,
Дин, иймоним, диёнатим,
Фазилатли фаросатим,
Энг аяган асл зотим —
Тўнғич, сўнгги муҳаббатим,
Таърифнинг бир нозик достон,
Тўтиёдек тупроғингга,
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

«Толлиқ соҳил» тилло толим,
Ўзинг қанот, қуйруқ, ёлим,
Она Ватанининг кафтида,
Қўйлагим кўк, ноним қалин,

Чексизликнинг чегараси,
Ўзган хунар ўлчов тоши,
Эҳ-хе, Чимбойнинг даласи,
Соат тили хориб-толиб,
Кўк жилога қўнар бориб,
Жайрон яйраб қирларингда,
Юлдуз ухлар сувларингда,
Қоратовнинг қушхонаси,
Ойбуйирнинг ён бағрига,
Эски элсан макон босган,
Оқдарёнинг кенг қаърига,
Қуш бозори чуғурлашган,
«Девкампи»нинг манглайинда,
Шўр бўлса ҳам софсан дея,
Чучуксан деб меҳр қўйган,
Тузи босим тупроғига
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Қуш қўноқлаб қушхонада
«Қуш бозори» бўлмас адо.
Асқар тоғлар бўлмаса-да,
Кўнглим баланд асқар тоғдан,
Саксовуллар булут «соққан»,
Машаққатга қарши чиқиб,
Униб-ўсмоқ йўлини топган,
Қизилкумдан қўзи терган,
Чорвалари оқ ризқ берган,
Шоирлари сўзга мерган,
Ўн тўрт кунлик тўлган ойдаи,
Қариндошлар қуралайдаи,
Шеърларимга ошинқ бўлғай,
Ўз оғамнинг боласиндай,
Бир севимли қўшинқ бўлғай,
Қизин сийлаш, сўзини сийлаш,
Халқаролик касб бўлғай,

Гул қизларни, гулни макташ,
Шоирларга насиб бўлмай,
(хар сўзига бир гул қўшган
Бойниёздан безолмасман),
Бўзбағирли тупроғина
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Орол буткул қуриб қолмай,
Тўшпелама¹ тўлар ҳали,
Шундоқ кунлар келар ҳали,
(«Қўй устинда тўрғай ағнаб»),
Денгиз тўлса тўйимизга,
Дўст-ёронлар келар ғовлаб,
Яшил майса жовдирашган,
Қиздай сулув қизил жингил,
«Хон қизи»дан мунчоқ таққан,
Қовул билан адраспан,
«қизилшарбат» янтоқлари,
Тўрт тўлик²ка мойдек ёққан,
Ёз яйлови жимирлашган,
Тўрт тулиги манглай босган,
«Ялпоқёп»нинг соқа³синда,
Оқдарёнинг ёқасинда,
Оқ ўтлоқи тупроғина,
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

«Вафо қули», «Қоратеран»,
Қўрсанг гўё Рица дердинг,
Обиҳаёт — олтин заранг,
«Еркин», «Бадай тўқай»лари,
Жаппатингга тенг ҳар жар,

¹ Тўшпелама — лиммо-лим.

² Тўрт тўлик — чорванинг тўрт тури — қорамол, қўй-эчки, йилки, туя.

³ Соқа — ирмоқнинг бошланиш жойи.

Курорт бўлиб ҳали бу ер,
– Кавказ, Қрим бизга йўл бер! –
Деб жар солар Кунчиқардан,
Такдир туташ азал бошдан,
Кавказ, сенга эски дўстман,
Ўрмамбетнинг бир боласи,
Нўғой билан хонадошман,
Жайхун дарё ёқасинда,
Табаррук шу тупроғина,
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Қўноқ учун қовун экиб,
Қўноғига меҳрин бериб,
Қўноғин қизиндай кутган,
Жамоатчи, жўмард жонли,
Сахий, дархон, дастурхонли,
Дилин очган қайноқ қўкрак,
Камтарликка ҳадди қўпроқ,
Миллатсан бир ўрни бўлак,
Қора толинг, қора тоғинг,
Кўзларимнинг олди ёғин,
Оҳ, «Хон қизи» уя босган,
Қизил жинғил аралашган,
Шифоли гиёҳ адраспан,
Кўзмунчокдек жовдирашган,
Кабирли чўл, тузли осмон,
Киндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Ариларинг бол беради,
Капалагинг гул теради,
Йўнғичқанг бор яшил гилам,
Кўз тўйдиран қадди бирам,
Шоир бўлсам Ажиниёздай,

Бунчалар чувалтиб ёзмай,
Худди сенинг сийратингни,
Туриб олиб бир четингда,
Юрагимнинг куйиб қонин,
Ёзиб чиқар эдим, жоним
Ёзмай тоқат этолмасман,
Денгиз қочиб, тузлар учган,
Тақдирингга ўртоқдошман,
Халқим ҳоҳлаб макон босган,
Икки дарё дийдорлашган,
Жуфт чўлистон хуштак чалган,
Ўзим унган тупроғимга,
Тупроқ бўлиб аралашсам,
У дунёлик Ватандошдан, —
Ўтинчим бор ушбу бошдан:
Чарчадим мен, дам олайин,
Ёлғончининг муаммосин,
Халол, ҳаром, оқ, қорасин,
Айт деб менга жабрлашманг,
Қиндик қоним томган бўстон,
Қорақалпоғистон, Қорақалпоғистон.

Узоқбой ПИРЖОНОВ
(1937)

ҚОРАҚАЛПОҚМАН

Саҳроларда чўллаганман,
Талай сўлиб гуллаганман,
Бахт йўлини сўраганман,
Йўлларимда бўлди қонқон,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.
Сабил тортдим Туркистондан,
Қўз ёшим тушди даҳандан,
Нар қамишдан гурлаб ёнган,
Ўша тандир, ўша ўчоқман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.

Тарихимда оҳу зорим,
Асрайман деб халқнинг орин,
Увол кетган Ерназарим,
Гўё айбли, гўё ноҳакман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.

Мен Хивада дорга осилдим,
Бош кўтарсам дарҳол босилдим,
Бедов отдек туёғим тилдим,
Қоронғи зиндондаги оҳман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.

Фарқи қолмай қиш ва ёзнинг,
Кучдим талай, озиб-тўздим,
Қўл қавартиб, қазув қаздим,
Озиғи йўқ, йўли йироқман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.

Бой, оч икки ёнга тортган,
Бир-бировга кўз олартган,
Микти беҳолни йиғлатган,
Зулматда ҳам кўнгли оқман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.

Озодлик деб фидо бўлдим,
Оч, ялонғоч, гадо бўлдим,
Нега шунча сода бўлдим,
Гоҳ бор, гоҳи йўқ қароқман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман.

Етти отам, етти бобом,
Бугун шоддир руҳлари ҳам,
Етиб келди озод, обод дам,
Эрк қуёшини нуридан оқман,
Қорақалпоқман, қорақалпоқман!

АМУДАРЁ, ЁҚАЛАСАМ БЎЙИНГНИ

Юздузлар пирпираб, Чўлпон ботганда,
Бўз туманли олтин тонглар отганда,
Шўлағаниб уфққа саф тортганда,
Ол тол япроқлари шивирлашганда,
Амударё соҳилингда бўлганман,
Батанд канорингдан боқиб турганман.

Гўзал нур қайтарар қумнинг ва сувинг,
Шибнамга беланган қамиш — сулувинг,
Тенгак тўлқинларинг солган ғулувинг,
Гўё болаликдек қайтиб келувинг,
Шу чоғ гўзалликка назар солганман,
Сенда барин кўриб ҳайрон қолганман.

Биёқ келганим йўқ ҳайрон қолгани,
Фаёат сулувлигини сайлаб олгани,
Мен бола эдимми қармоқ солгани,
Мен хушторман лаззатингга тўйгани,
Тағай ширин хуш ҳавонинг ютганман,
Ипак шамолинга кўксим тутганман.

Қарб турсам асов шангли оқининг,
Турмуш тошқинидек олға чопшинг,
Сулulik макони яшил оғушинг,
Ватан, халққа хизмат қилмоқдир ишинг,
Сендан адо бўлмас бойлик олганман,
Гулланган чоғингда мен туғилганман.

Амударё, ёқаласам бўйингни,
Оқиб кетасан ҳаёл-ўйинни,
Бирозлар сўраса тарих сирингни,
Ифтихор этаман томчи сувингни,
Сувингни ардоқлаб, ичиб қонганман,
Ховулаб руҳимга озиқ олганман.

**ҚАЙТАРИБ БЕР МЕНИНГ
АМУДАРЁМНИ!**

«Тилингдан без!» дединг, бездим тилимдан,
«Динингдан без!» дединг, бездим динимдан,
Қаршиида бўзлайини бўлиб бўз инган,
Аллоҳ, авф айлагил оғир гуномни.

Чечанга сиғиндим, алдади мени,
Ўшанга сиғиндим, алдади мени,
Ўзга сиғинарим қолмади энди,
Бахт ато айлагил, қийнама жонни.

Майли, бандам дема, тилансам ҳам нон,
Сендан сўрамайман тожу тахт, иймон,
Хатто дўзахингга шайдирман бу он,
Фақат қайтариб бер Амударёмни!

Бизни тортган талай хонлар дорига,
Халқим гувоҳ қирғин замонларига,
Лекин қирилмаган Аму борида,
Сақлаб бергин менинг Амударёмни!

Қайсар бўлсанг қайтсин сенга бу даврон,
Тузланиб ўлгандан афзалдир зиндон,
Айламоқчи эрсанг халқимни гумдон,
Қайтариб бер менинг Амударёмни!

Менинг кўз ёшимга Орол тўлмаса,
Омад ҳам ҳолимдан хабар олмаса,
Эзгу умидларим ёлғон бўлмаса,
Қайтариб бер менинг Амударёмни!

Шўрли пешонамнинг шўрин ювайин,
Онамнинг шўр очган гўрин ювайин,
Менга култум сув бер ерин ювайин,
Айтариб бер менинг Амударёмни!

Ўзинг адолатли, ўзинг ҳақ бўлсанг,
Ҳарча халққа одил, тенг нигоҳ бўлсанг,
Орақалпоқни соғ қолдирмоқ бўлсанг,
Айтариб бер менинг Амударёмни!

Гулистон ШАМУРАТОВА
(1937–2015)

МУҲАББАТ АФСОНАСИ

(поэмадан парча)

Баҳор ҳар йилгидан эртароқ келди,
Қишнинг қаҳри қайтиб, кун бирдан илиб.
Онамнинг ўйига келмайди нелар,
Қишгили вайронлар бир телба қилиб.
Қиш юлдуз кўз қисиб имлайди кўкда,
Яна яшармоқда бу ёруғ жаҳон.
Қўларим жовдираб асло ёш тўкма,
Орзулар чўққиси кенг ва бепоён.
Юксак ҳаёлларга банд айлаб бизни,
Баҳор ўй тугдирар яна ҳам ўйдан.
Гуллаган ўриклар тортмоқда кўзни,
Ширин ҳаёлларга берилдим бир он.
Қанча яшасанг ҳам қизиқ бу дунё,
Емни бўлиб йўлларимга сочилди.
«Шошилма, у балки бузук бир ўйми!»
Дес шамол тартади кумуш сочимни.
Йўл, ошиқиб кетсам, кечиргай Аллоҳ,
Бу кунга етган бор, етмаган ҳам бор.
Шунча гул юзлини бул ер ямлаган,
Дуёғга келганнынг кетмаги ҳам бор.

Чингирининг тишидек айланар дунё,
 Умр бораверар кам-кам яшариб.
 Ўзингни олдирма ўлимни ўйлаб,
 Унинг билан кураш бор кучни солиб.
 Ўлганин тирилтиб, қайта яшартиб,
 Яшамок шарт нафас соб бўлганича.
 Ёзғут бўлганинча тақдир тош ортиб,
 Яшаган афзалдир дунё турганича.
 Меҳнатда чиниқиб ота-бобомиз,
 Бахт топган, униб-ўсган интилиб.
 Тилга дурдек ўғит айтган дономиз,
 Шу боис юрибсан элни гул қилиб.
 Кун сайини тўлишар турмушининг кўрки,
 Эсга солар, кўхна ҳусн йўқотмаган.
 Терам мазмун касб этмоқда чор-атроф,
 Шоир борми бунга тавсиф айтмаган?!
 Дуркун-дуркун авлод ўсиб жайдари,
 Тўлқин янглиғ жилоланган ниҳол онг.
 Эртақ эмас бироқ менинг айтганим,
 Хақиқатдан яралган бир афсона...

Улмамбет ХЎЖАНАЗАРОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
 (1938)

ОБЪ ДАРЁСИ СОҲИЛИДА

О, Сибирь дарёси товланиб оққан,
 Қани, кўкрагимга илҳом сол бугун.
 Мен бир йўловчиман келган йироқдан,
 Сахро орзуларин тинглаб қол бугун.

Кўзим яшил тусли жилоларингда,
 Ўзим – сувинг янглиғ тиниқман бугун.
 Бироқ жимирлаган олис-олисга
 Сувингдек санчилиб турибман бугун.

Мен ёлғиз отлидек йўлдан адашган,
Бу ажиб сохилда қўнарман бугун.
Ўё қарзим бордек минг йилдан ошган,
Қайтариб ўта, деб сўрарман бугун.

Анов жўшқин-жўшқин сувнинг хаммасин
За яшил ўрмонни менга бер бугун.
Қайсар жазирама йўқотсин эсин,
Қани, бир сахийлик этиб кўр бугун.

«Сахийга – шарофат нури» деб бизда
Мен сенга шул нурни инъом этайин.
Салқин нафасингни биз томон гизла,
Помингни байроқ ва шиор этайин.

Галким, бу туйғулар эрта туғилган,
Гундуз қувраб, тунда тўнганим учун.
Сиробин қувалаб узоқ югурган
Бир сахро боласи бўлганим учун.

Тери, дарёмиз бор, Амудир исми,
Помирдан Оролга қуйиб турибди.
Деннинг энг катта икки чўл қисми,
Унинг икки лабин суйиб турибди.

Ел – юмалоқ ўтов, Помир – шанғарақ¹,
Аму – Осиёнинг эрка фарзанди.
У отланар ҳар кун сахрога қараб,
Мен ҳам шу сохилда ўсган дилбанди.

Бирок, сенга ўхшаб, Аму ҳеч қачон
Дидор кўришмаган океан билан.
Сиза доврўқ солиб кемалар, ишон,
Сунда сузмаган эрта тонг билан.

¹ Шанғарақ – ўтовнинг юқорги қисми.

Ҳозир ҳам сузмайди ундай кемалар
Табиат бу сийни бермаган ҳеч вақт.
Айт, энди ул сенга қалай тенг бўлар,
Океан китларин кўрмаган ҳеч вақт.

Балким, шу туфайли кекли ботирдай,
Аму чўл қўйнига уради ўзин.
Ва сўздан енгилган лўли хотиндай
Зўрға-зўрға тутиб туради ўзин.

О, Сибирь дарёси айтайин несин,
Амунинг орзусин айглаб кўр бугун.
Анов мавжли-мавжли сувнинг ҳаммасин,
Ва яшил ўрмонни менга бер бугун!

ҚАДРЛИ

Бўлса ҳамки қаричдай,
Туғилган ер қадрли.
Қаторингдан қолишмай
Югурган ер қадрли.

Олис ерда адашсанг
Йўл бошларинг қадрли.
Ўпкалашиб, ярашган,
Йўлдошларинг қадрли.

Туғишгандан тунгил¹санг
Хув, олисинг қадрли.
Қайғу билан қайишсанг,
Кувонишинг қадрли.

Уя босган маконинг,
Учганингда қадрли.
Тухмат солган дўстингдан
Душманинг-да қадрли.

¹ Тунгилсанг — кўнглинг қолса, деган маънода.

Қўнаман деб қайрилсанг,
Қўлинг бўлар қадрли.
Ор-номусдан айрилсанг,
Ўлим бўлар қадрли.

МИНОР

Бухоронинг эски минори
Барчасидан бийик туради.
Икки масжид икки ёнинда
Зарбоф тўнин кийиб туради.

Йил ортидан йиллар ўтибди,
Не-не подшоҳ келиб-кетибди.
Бир сафари амирга биров
Бу тарзда арз этибди:

– Қалай бўлар бир иш бошласак,
Гуноҳкорни дорга осмасак,
Ундан кўра қирқ газ минордан,
Чарх урдириб ерга ташласак?!

Амир буни маъқул топибди,
(Арзгўйга сарпо ёпибди),
Хар қачон ҳам бийикка чиқиш
Бўлган экан шунчалар хавфли...

МАСЖИДИ КАЛОН

Эпитсам ҳам талай ривоятларни,
Эпитсам ҳам талай машхур отларни,

Ети дарвозали Масжиди Калон,
Сўжда қўймоқ учун келмадим бу он.

Сўжда қўймоқ учун келмадим бу дам,
Лекин кўзли бўлган уйдаги онам.

Кетар чоғим сийпаб туриб сочимни,
«Опкел!» деди сенинг асл тошингни.

Қани, бергин сенинг асл тошларинг,
Дардларига даво бўлсин бошқанинг.

Қани, онам топса шифодан нишон,
Бўла олса эди кўзига равшан.

Қайтай, онам олдидаги фарзнинг,
Мингдан бири ўталмаган қарзнинг.

Мана, одоб сақлаш тушди ҳиссамга,
Бир сулув тошингни солдим киссамга.

Тўлепберген МАТМУРАТОВ
(1939–1984)

КУЛГУ ДЕГАН МУЛКИ БОР

Қорақалпоқнинг неси бор,
Энг қимматли юрти бор,
Кўнгилининг хуши бор,
Кулгу деган мулки бор.

Ўтирганни тумандек
Жек кўради¹ қоракенг.
Қаҳқаҳасин осмонга
Еткаради қоракенг.

Кулмаса оғзи қичиган,
Кулмаса келмас уйқуси.
Кўнгилининг бурчидан
Туртиб турар кулгуси.

¹ Жек кўриш — ёқтирмаслик.

Кулмоқ учун бирлашиб,
Жам бўлишиб олисдан,
Бир бирини излашиб,
Босқилашиб¹ топишган.

Йиғлагунича кулишиб,
Кўнгиллардан чанг учар.
Босқилашиб кўришиб,
Босқилашиб тарқалар.

Бир кулишиб олмаса,
Дехқон шоли ўрмайди.
Қаҳқаҳаси бўлмаса
Қорақалпоқ бўлмайди.

ЭЛДАН ОРТИҚ...

Элдан ортиқ бўлгон йўқ,
Элдан ортиқ кўргон йўқ.
Эл деганинг — муҳаббат,
Муҳаббатда ёлгон йўқ.
Муҳаббатсиз одамда
Сиек бору дармон йўқ.
Муҳаббатнинг ўтига
Ёниб ўтсанг армон йўқ.

ШИЛДИР-ШИЛДИР СУВ ОҚАР...

Шилдир-шилдир сув оқар,
Шилдирайди япроқ.
Менинг кўнглим қувонар,
Жаннат эрур бу атроф.

Шилдир-шилдир сув оқар,
Шилдирайди ғўза ҳам.
Сув келганга қувонган
Қўшиғими бу оҳанг?

¹ Босқилашмоқ — бир-бирига қаттиқ ҳазил қилмоқ

Шилдир-шилдир сув оқар,
Қиздек сирли кулади.
Кимнинг бундай вақтлари
Энтикмайди юраги?!

Кенг далалар устидан
Шилдир-шилдир сув оқар,
Шилдираган сасидан
Ўсимликлар уйғонар.

Шилдир-шилдир сув оқар,
Қалдирғочлар сайрайди.
Оққан сувлар устида
Нурлар ялт-юлт ўйнайди.

Шилдир-шилдир сув оқар,
Мусликадек ёқимли.
Саси билан тебратар
Менинг янги боғимни.

ГУЛЛАР ТАҚСАМ...

Гул қистирсам сунбул сочингга
Айтар эдинг: — Ёмон боласан!
Ёмон бўлсам боғнинг ичинда
Менинг билан нега қоласан?

Узугингни қўйсам яшириб,
Айтар эдинг: — Ёмон боласан!
Ёмон бўлсам, берган хатимни
Тўш чўнтакка нега соласан?

Мен елкангга қўлимни қўйсам,
Айтар эдинг: — Ёмон боласан!
Ёмон бўлсам, энтикармидим,
Сенинг дийдорингга қарасам!

Овулингга борсам ошиқиб,
Айтар эдинг: – Ёмон боласан!
Ёмон ерда ўсарми гуллар,
Сен бағримда битган лоласан.

Тўлибой ҚОБУЛОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1939–2006)

АССАЛОМУ АЛАЙКУМ

Ассалому алайкум, азиз инсонлар!
Отган тонг – насиба, ризқу рўз бўлсин.
Излардан кейин ҳам келар инсон бор,
Одам одамга дўст, туғишган бўлсин.
Ар кун экин эсиб, савр шамоллар,
Ул олам ҳаммаша гулистон бўлсин.

Ассалому алайкум, Наврўзи олам!
Ўнги йилни бошлаб яшнаб келгайсан.
Арибин кўшқида кутиб Шохсанам,
«Наҳ-чағалай, чағалай» ўйнаб бергайсан.
Ой ичган қизларнинг тилло косадан
Дилбар янгасига соврин бергайсан.

Ассалому алайкум, азиз диёрим!
Йон-шараф, мартабанг етсин осмонга.
Аланд парвозларинг, теран ўйларим,
Мангу бахту мерос бўлсин ёшларга.
Ўткул гўзаллиги кўҳна оламнинг
Азиз меҳмон бўлсин Ўзбекистонга!

Ассалому алайкум, мустақил замон!
Сени бутун сайёрамиз тан олсин.
Синику беқарор кўп бўлиб сенга
Туркистоннинг шони қайта яралсин.

Дўст, туғишган бўлиб одамга одам,
Дунё юзи дилбар каби ранг олсин.

Ассалому алайкум, олис юлдузлар!
Осмоида ярқираб ёниб тургайсиз.
Бахтли бўлсин дея барча ул-қизлар,
Кўнгилга яхшилик солиб тургайсиз.
Олддаги умрлар, ойлар ҳам йиллар,
Бизни ҳув олисдан таниб тургайсиз.

ТУФИЛГАН ЕР

Машинасин сотди гаражи билан,
Бов-боғчасин сотди кўраси билан.
Уйин сотар чови отаси бироқ
Кенгаши кенжатоё боласи билан.

Отаси: – Тузли сув ичмайлик, – деди,
Боласи: – Тадбирин ишлайлик, – деди.
Отаси: – Оролдан умид йўқ, – деса,
Боласи: – Умидни узмайлик, – деди.

Отаси: – Барчаси сен учун, – деди,
Боласи: – Тушунтир маънисин, – деди.
Отаси: – Тансоғлик керак-ку, – деса,
Боласи: – Ғам еманг мен учун, – деди.

Отаси: – Чанг ютиб ўсмайлик, – деди,
Боласи: – Бундайин ечмайлик, – деди.
... Шу кезде чорбоғда ит ҳурди... Улар:
– Қўшнилар кўчмаса, кўчмайлик, – деди.

КУТУБХОНА ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Китоб – билим булоғи,
Буни яхши биламан.
Халқим учун мудоми
Сўз маржонин тераман.

Мен ҳам кутубхонага
Неча сафар борганман.
Сигмай сира танамга,
Хавас билан ёнганман.

Навонидан, Бердакдан
Ёд олганман ёшимдан.
Шоир бўлмоқ шу вақтдан
Хаёл эдим бошимда.

Олиб кутубхонадан
Ўқидим кўп тўпламни.
Ўқидим ўша жойда
«Алпомиш»ни, «Қўблон»ни.

«Қирққиз» билан отландим
Суртойшанинг элига.
Ўқиб кўриб шодландим
Халқнинг дoston, шеърина.

Шоир Ғафур Ғуломнинг
Ширинкалом шеърлари,
Мавжларидек замоннинг
Юрагимнинг кўрлари.

Бўлди Аббоз, Содиклар
Энг суюкли шоирим.
Улар ёзган қўшиқлар
Турар тўғни айириб.

Тлеуберген, Ибройим
Титроқ солди жонимга,
Уларни ўқиб доим
Жон кирди илҳомимга.

Кўп китоблар ўқидим
Ушбу кутубхонадан.
Сўздан маржон тўқидим,
Кўшиқ ёздим яна ман.

Кутубхона мен учун
Бўлди умр мактаби.
У мен учун, сен учун
Дорилфунун хаттоки!

* * *

У донишманд ё чечанми,
Бўлса ҳамки ким майли,
Одам қанча умр кўрар? —
Буни ҳеч ким билмайди.
Юрим борин, ўлим борин
Барча банда билса ҳам,
Ўз йўриғи билан ҳеч ким
Тан олгиси келмайди.
Умр — кураш. Кураш бу — баҳс
Демак, мақсад — енгайлик.
Кучли бўлсанг, ўртага чиқ,
Енгган бўлгин сен майли.
Бу умрнинг теоремаси,
Қоидаси томоша:
Йиққан кулиб, лек йиқилган
Одам ҳеч вақт кулмайди...

* * *

Яхши яхши бўлар экан жоним деб,
Ёмон ёмон бўлар экан жонин еб.
Одам бўлиш эзгу ишдир, оғир иш
Турмуш барин тасдиклаган далиллаб.

ТҮРТКҮЛДА МАРДЛАР БОР

Тўрткўлда мардлар бор,
Меҳнат полвони,
Жайхун мисол тўлқин
Урган жавлони.
Бу обод диёрнинг
Кенг қучоғида,
Ҳам Қалтаминорнинг
Гўзал боғида,

Чўққига талпинар
Ризқ-рўз қарвони.
Оралаб Тўрткўлнинг
Шаҳар, ёбонин,
Кўрдим мен энг асл
Меҳнат инсонин.
Тўрткўлга жамланиб
Қолганми дедим,
Барча шогирдлари
Дехқон бобонинг,
Қуйлар савр ели
Тинчлик замонин.

Бул ерда инсоннинг
Меҳнат матлаби,
Мисли отган тонгнинг
Шуъласи каби,
Қаҳрамон деҳқонлар
Қўтарар бугун,
Эгнин тутиб ҳар кун
Тўрткўлнинг юкин,
Кенг далалар қучар
Қуёшнинг нурин.

Тўрткўлда мардлар кўп
Ишда синалган,
Элим деб, юртим деб,
Кўлга туғ олган,
Бу озод днёрнинг
Азаматлари –
Ва халқи бахтиёр
Мард бўи яралган,
Мен мардларни кўриб,
Чиндим хумордан!

Мардларга майдонда
«Хормасин!» айтдим,
Тўрткўлдан Нукусга
Завқланиб қайтдим.
Бу шеърим ёзилди
Ойдин йўлларда,
Йигит хат ёзгандек
Орзули ёрга –
Тўрткул ва ундаги
Мард деҳқонларга,
Кўнглим талпинади
Кўрсам деб яна!

Тенгелбой САРСЕНБОВ
(1940–2005)

ЎЗБЕКИСТОН

Хурларни хурмат айлаб, кўксингга босдингми кўл,
Дурларни хурмат айлаб, кўксингга босдингми кўл,
Бизларни хурмат айлаб, кўксингга босдингми кўл,
Бунингга жоним фидо, бошпанам Ўзбекистон,
Бошпанам Ўзбекистон, ассалом Ўзбекистон!

Ассалом Кунчиқарнинг оқ тоғли оқ қалъаси,
Ассалом, Тошкент отлиғ дунёнинг боғ қалъаси,
Ассалом Ер шарининг хуштаъмли ошхонаси,
Шарқнинг шавкат жиғаси, қуёшим Ўзбекистон,
Қуёшим Ўзбекистон, пур очинг, Ўзбекистон!

Навойнинг бор ғазалидан барчанинг жонин қўзғаган,
Барча жонни бўзлатиб, пихолчанинг жонин қўзғаган,
Яшнаса кун-кун яшнаган, аслигидан тўзмаган,
Тарихин гулнинг синглиси, ошиғим Ўзбекистон,
Ошиғим Ўзбекистон, очилинг, Ўзбекистон!

Ер билан яқин тиллашган ким деса, ўзбек дейман,
Дунёнинг ота деҳқонин берайин сўзлаб дейман,
Ўзбекнинг ўзбек эканин керакдур сезмак дейман,
Ери жаннат, роҳатхона, гулшаним Ўзбекистон,
Гулшаним Ўзбекистон, эй жоним Ўзбекистон.

*Кенгесбой РАҲМОНОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1942–2004)*

ТУҚҚАН ЕР

Туққан ер, мен сени қиймайман,
Тапишу ёгингни сийлайман.
Ғари эл ҳақида айтсалар,
Ғолида ўзимга сиемайман.

Биёвлар мактайдн шимолни,
Юқарин уловга ортади:
Соф ҳаво чиқариб турармиш
У ёнинг ҳар сойи, ҳар тоғи.

Тукқан ер, мен сендан кечдимми,
Ерингдан бир қарич кўчдимми?
Тузли чанг ютсам ҳам мен сенинг
Ҳавонгни бермайман ҳеч кимга.

Бировлар айтишар жанубни,
Тўлланар таърифнинг хирмони:
Боғлари ҳосилдор, суви мўл,
Бўлмайсан ЭКОнинг қурбони.

Тукқан ер, мен сендан безмайман,
ҳеч қандай ёмонлик сезмайман.
Аччиққа, чучукка ўргандим,
Ёт юртнинг болига тўзмайман.

Бировлар қўмсайди шарқ ёқни,
қўл-қўлга ушлашиб равона.
Гўёки кенг яйлов, кенг адир,
Мухтожлик одамга бегона.

Тукқан ер, айтсам мен тенгликни,
Ўзингдан кўрганим кенгликни.
Устингга чириллаб тушган чоғ,
Қонимга қуйганман сенликни.

Бировлар тамшаниб ғарб ҳақда,
Дер бизга қаради от усти.
Гўёки яхшилик шу ёқда,
ҳаққоний баҳолар ҳар ишни.

Тукқан ер, уларга инонма,
Бормагин хаттоки гумонга:
қолганлар яшайди ёруғда,
Кетганлар бормокда туманга...

Уббинийэ АШИРБЕКОВ
(1944)

КЕЛАДИ

Корлар ёғар тоғ бошида қорларга,
Корвон эргангай кўч тортган норларга,
Хор юртдошим қалбидаги торларга,
Подли наво бўлиб кўнгим келади.

Дунёда бор эрур варойиб эллар,
Қиш йўқ, донм ёз, ям-яшил ерлар,
Йўлимда ётса ҳам сочилиб зарлар,
Элимга тез қайтиб кетгим келади.

Қўндир афсонавий ажойиб жойлар,
Зар билан безалган гўзал саройлар,
Қўрқин билан гарчанд кўзингни бойлар,
Ўз элимда эркин юргим келади.

Қўс билан талашган қалин ўрмонлар,
Таалай даврларни кўрган қўрғонлар,
Барчасин оралаб, келса давронлар,
Туқан элда бунёд этгим келади.

Оролим бутунлай қуриб қолса ҳам,
Улғонин чўлистон, қумлар олса ҳам,
Суви кам Аму кўп дардлар солса ҳам,
Туқан ерда мангу қолгим келади.

Уббинийэ, халққа бериб қўлимни,
Хиёлат этмоқ учун бўғиб белимни,
Фидо айлаб яшнатмоққа элимни,
Жонимни садақа этгим келади.

БЎЛДИМИ

Ёронлар, бул дунё – ёлғончи фано,
Лайтинглар, бировга поён бўлдимми?
Такдир деб аталган умр гузари,
Кимгадур олдиндан аён бўлдимми?

Кимлар ғам, қайғусиз даврон сургани,
Элу юртдан баланд бўлиб юргани,
Қанча талпинса ҳам жаннат кургани,
Келажак иқболи баён бўлдимми?

Она оқ сут бериб, ота соч сийлаб,
Камолга келганда куч-қувват йиғнаб,
Хизматга шай туриб, жон-танни қийнаб,
Кўнглинг хушламаса – ўғлон бўлдимми?

Қуруқ, бўш ҳаётинг – мевасиз дарахт,
Қаровсиз боғ каби – боғбони карахт,
Отга қамчи боссанг солиб жону жаҳд,
Ишинг қайтса, олган унвон бўлдимми?

Ишлаган юмушинг қайиқ изиндай,
Дарҳол кўздан йироқ кетса кўрипмай,
Ёлғиз умр сурсанг юртга билинмай,
Ортида ном колар нишон бўлдимми?

Ор-номусдан безиб, инсофни ютиб,
Кўрганга панд бериб, хийладан татиб,
Меҳнатсиз мол йиғиб, дунёни тутиб,
Эҳсонсиз ўтганга гирён бўлдимми?

Уббинийёз айтар, элга эр қадр,
Ўзингни сийласа, бўлма такаббур,
Мўминга кўрсатиб хусумат, жабр,
Кўзга илмаганлар инсон бўлдимми?

ОТАМНИНГ

(Надирим Аширбек Султонбек ўғлига бағишлаб)

Қўнгил дарём тугён уриб оққанда,
Ҳаёт қушим қўкка қанот қоққанда,
Туғлари кўзимдан уйқу қочқанда,
Ёддониб турар юзи отамнинг.

Қисмат туккан туғунларни ечқанда,
Қийин, тайғоқ кечувлардан кечқанда,
Кўз таган ўз манзилимга етқанда,
Қуч-қувват бахш этди сўзи отамнинг.

Замон эл ташвишин зиммамга солган,
Вазнин муаммолар эғнимда қолган,
Ақлғуёғ оғалар ўзин чет олган
Найғ йўлим ёритди кўзи отамнинг.

Ҳақ бир кадамимга тургандек қараб,
Айтаган сўзларимни тургандек тинглаб,
Ишлаган юмушим ўлчаб ва синаб,
Масон бўлди, туғган йўли отамнинг.

Шакаралаб, эл ўтмишин таърифлаб,
Ҳаёт алифбосин бир-бир ҳарфлаб,
Боболардан мерос сўзни қадрлаб,
Ўратгани илм бўлди отамнинг.

Убсиниёз, кетсам олтминидан ошиб,
Эл ичидан ўрин топиб муносиб,
Умри ул-қиз, неварага улашиб,
Ҳамон соясинда юргум отамнинг.

БЎЛДИМИ?

(Рафиқам Меҳригулнинг хотирасига)

Отланганда чикқан сўнги
Манзилинг шу йўл бўлдим,
Келдим сенинг мазорингга,
Етган еринг бул бўлдим?

Бир лахзада кетдинг йироқ,
Қайтиб келмас ёққа қараб,
Ул-қизларинг колди йиғлаб,
Қайтмаслигинг чин бўлдим?

Юлдузимиз ёнди – ёрим,
Умринг бўлди қиска, ярим,
Зору гирён ул-қизларим,
Чексиз хасрат, мунг бўлдим?

Тўлдирдинг кўзларга ёшим,
Сенсиз таъмсиз ичган ошим,
Эллик бешга келган ёшинг,
Сенинг учун чек бўлдим?

Умринг ўтди, кетсам кутиб,
Уй-рўзғорни бажо этиб,
Юрсанг жонинг фидо этиб,
Сенга теккан кўз бўлдим?

Кўриб турмуш оқ-корасин,
Ёлғон, тухмат, дил ярасин,
Чекиб ноҳаддан жафосин,
Олтин дамнинг соб бўлдим?

Орлайман деб элнинг орин,
Бериб юрак, юмшаб борин,
Сўрамоққа арзу холинг,
Биздан диққат оз бўлдим?

Эл изми деб белни бўғиб,
Кетгаимидим обрў қувиб,
Оқ юзингни кўз ёш ювиб,
Кўрмай қолган кун бўлдим?

Зиваринг ёр деб зорлаган,
Дард борми Бердақ ёзмаган,
Ибройим ҳам доғли ёрдан,
Бизга-да шу йўл бўлдим?

Уббинийёз, толса белим,
Қувват — ул-қиз, азиз элим,
Бунчалар берахм ўлим,
Сенсиз ўтар кун бўлдим?

Давлетбой ХУЖАНИЁЗОВ
(1945)

ЮРТИМГА

Амударё — Қизилқумнинг ораси —
Қарар кўзим нури, оқу қораси.
Ажинийёз, Беруний чиққан халқни
Бешикка белаган Момо Ҳавоси.

Меҳнати кўп, роҳати мўл бу ерининг,
Жонингга не керак, бари топилар.
Дирда ўлжа, кўлда розу ўрдаги,
Йилвинда тўрт хазина тагин бор.

Бенг саҳрода ўсган минг турли гиёҳ,
Бир бир эмас, минг дардингга даво.
Чикниди тутундан захарланмаган,
Инсон завқин очар тонгда соф ҳаво.

Бехиштда битгандек меваларининг
Тўғми ҳеч қайда йўқ, мазаси болдай.

Йўли тушиб, узиб еган одамнинг
Танглайида мангу тоти қолгандай.

Ховузнинг бўйида, гужум остинда,
Дунёга қайтадан келгандай бўлиб,
Дўстлар аскияси, қаҳқаҳасинда
Ёзиласан яшнаб, завқ-шавққа тўлиб.

Бу юртнинг устоз хўб айтгани мисол
«Юраги кўринар қобирғасидан!».
Экин экиб, балиқ овлаб, боқиб мол,
Отнинг қулоғида ўйнар ёшидан.

Шундай бир юртимнинг йилномасига
Орол ёзмокдадир мунгли «сюжет».
Аммо ёмон ўйнинг борманг бошига,
Охирзамонда ҳам бул ўлка жаннат...

МЕН ЎЛСАМ...

Мен ўлсам кўк гумбаз қурманг бошимга,
Гўзал сўзлар ўйиб ёзманг тошига.
Гўрида хотиржам ётсин десанглар,
Дафн этинг бир деҳқоннинг қошига.

Ҳеч қачон дўстлардан бўлак бўлмадим,
Тўй тўйласам халқим билан тўйладим.
Қисқа кунда қирқ тўлғанган отадек,
Уйимни унутиб, элни ўйладим.

ОХИРГИ БЕКАТГА...

Умримга гинам йўқ, давроли бўлдим,
Юлдузга етгудек армонли бўлдим.
Оломонни ўз оғзига қаратган,
Халқ кутган нотикдек забонли бўлдим.

Бугун эса бандачилик қарзимни
Ҳолим етганича тўлаётирман.
Охирги бекатга жунарсиздимни,
Кексалик вокзалида қутаётирман...

Алписбой СУЛТОНОВ
(1947)

ҚОРАҚАЛПОҒИМ

Бобом қора бўркин кийган,
Аждодларим Маманбийдан,
Кўзга иссиқ ҳар бир тугманг,
Ардоқлаган ўз қалпоғин,
Элсан, қорақалпоғим!

Подшоҳларга навкар бўлғон,
Сўзламаган ҳеч вақт ёлғон,
Ажиниёз, Бердақ девон
Тузса ёққан сўз чироғин,
Юртсан, қорақалпоғим!

Жаннатмакон саҳро, кўли,
Ойдўс, Ерназарнинг эли,
Оллоёрининг тукқан ери,
Ўлкамда минг-минг йил тагин,
Соғ бўл, қорақалпоғим!

Шухрат туғин баланд кўтар,
Оққан сув Оролга етар,
Обрунғ юлдуз, ойдан ўтар,
Яшна бошинида қалпоғинг,
Яшна, қорақалпоғим!

НУКУС ВАҚТИ

Силар кўкнинг юзин тонгнинг нурлари
Қушлар қуйлаб уйғонади денгизда.
Тиниқ шабнам мўлтирашиб туради
Нукус вақти билан соат саккизда.
Бу ерни шу қадар суйганликданми
Муқаддас қўл билан сепилган доннинг
Нукус вақти билан қайси маҳалда
Униб чиқар пайтгин англайди жоним.

Нукус вақти билан бизда тонг отар,
Нукус вақти билан тўшалади шом.
Шу тахлит мавсумлар тўлганиб ботар,
Излари бирма-бир этади давом.
Шунингдек, бугунги Нукус эмас бул
Янги даврони бор бошлаб оқ йўлга.
Халқи эркин меҳнат қилар муттасил,
Ялли майдонларни белар ҳосилга.

Меҳнат завқи билан тўлиб-тошар халқ,
Аввал ўз ҳуқуқи, бахти йўқ эди.
Чиқа олмай исканжадан эл бўлиб,
Хатто харитаси, вақти йўқ эди.
Нукус вақти билан чиқиб кетаман,
Ёруғ кунда қа йтиб юртнинг ерига.
Нукус вақти билан таклиф этаман,
Бизнинг шоирларнинг кўчаларига.

Яқундек қор босиб келса ҳар бир йил,
Яхши тилак айтмоқ ҳаммага фарз.
Бугун сўйлар Нукус салобатли ул,
Навбатини кутар Масков ва Париж.

Олтамишга бўлинар сабр-тоқатим,
Бироқ, баримиз бир номус-ор билан.
Таънатлаймиз Хиросима офатин,
Гурли тилда, турли вақтлар билан.
Каҳон гул-гул яшнаб ушбу негизда,
Омонлик тилаймиз доим, тинмасдан.
Турга тўлиб тургай чиннидек осмон,
Нукус вақти билан соат саккизда.

КИЧКИНА ОВУЛДАН БОШЛАНСА ҲАМКИ...

Кичкина овулдан бошланса ҳамки,
Батан руҳи жонда жўш урган вақтда,
Джойиб кўринар мавжланган шоли,
Августда чамандек очилган пахта.

Баланд хирмонларнинг борсанг қошига,
Она табиат зар белаб ўтгандай.
Шатто Бўришовнинг қора тоши-да,
Дехқоннинг меҳридан эриб кетгандай.

Бумларга ҳам чин кўрк бахш этар хали
Буйиб ўтса апрель ойин селлари.
Бизилқумнинг орзулари мисоли
Атандадек норлар саҳро гуллари.

Юртим, сайр этсам бутун ер юзини,
Сенга ошиқаман мен сенлик инсон.
Шарққа отлансам кун ботарим ўзини,
Ербга отлансам гар кунчиқаримсан!

БАҲОР ҚАЙТИБ КЕЛГАНИДА

(Йигитлар афғон урушидан келганида)

Баҳор қайтиб келганида чаманларга,
Муз кетиб,
Сув оққанида арна¹ларда,
Аскарлар келиб етди тукқан ерга,
Қаноти толиб учган турналардай.

Жангларга
Уларнинг бу сафини
Генераллар бошлаган бўлса ботир,
Бугун-чи, Ватаннинг аскарларин
Оналари оғушига олаётир.

Соғинчининг зардоби жондан ўтган,
Юзлари ёришади, кулар кундай.
Аскарини жанговарлик шонга етган,
Қучоқлайди гўё митти гўдагиндай.

Аскар сафи келаётир майдонлардан,
Қўкракдаги армонлар тугар эмас.
Қирқ йиллаб йўлларига биз қараган
Одамларнинг ўрни сира тўлар эмас.

Умид билан яшириб юрак дардин,
Қомати сал эгилса-да,
Тикдир боши,
Бағрин ҳамон ўртаётир оналарнинг
Фашизмнинг сўнмаган кулфат тоши.

«Ҳар доим бўлсин онам!» деган болажонга
Боққанларга туюлади сеҳри бордай.
Бу қўшиқ таралмокда кенг жаҳонга
Қаноти толиб учган турналардай.

¹ Арна — анҳор.

БАХТЛИ БЎЛАДИ СЎЗСИЗ

Менга барчангиз ҳам олис эмассиз,
Қўғлим ўша-ўша, тилагим — қизгин.
Шундоқ ҳам бахтли бўлиши сўзсиз,
Менга бир умрга қўшилган қизнинг.

Беринчи бўлишсам дейман юзма-юз,
Шунда завқи келар ёшлигимизнинг.
Асуда бахтли бўлиши сўзсиз,
Менга бир умрга қўшилган қизнинг.

Кенгесбой КАРИМОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1948)

АЙЛАДИ

Бу фалак кимларни омон айлади,
Қўғлимни ҳар куни фиғон айлади,
Менг йил қуёш нурин тўкиб заминга,
Даритни, тоғ-тошларни райхон айлади.

Оламга келтирди инсон боласин,
Гоҳида шод қилди, гоҳ тўқди ёшин,
Аллоҳ раҳмат айлаб, тик қилди бошин,
Юлг берди, эл берди, замон айлади.

Сўнгра кимларга ел тегирмон берди,
Кинга тошқин юрак, соз равон берди,
Сўла билан ғозга кўл, уммон берди,
Яхшнинг ҳамроҳин ёмон айлади.

Шодлик билан бирга инъом этди ғам,
Дардга даво деди шароб тўла жом,
Инсоннинг бошига барин этиб жам,
Тагин юз минг сирин пинхон айлади.

Қўшқанот бермади, берди забоини,
Учқур хаёл берди, бердилар жонни,
Ишқни берди севмоқ учун Ватанни,
Ўзга фазоларни имкон айлади.

Бизга ҳам дунёда навбат келибдур,
Минг файласуф унга сифат берибдур,
Каримтекли¹ ташвишига шерикдур,
Не авлоднинг қадин камои айлади.

ТАНИМАСА

Не айтурсаи харидорга
Фоний молин танимаса.
Мева бермай тўкилмасми
Ари гулин танимаса.

Дунёга қўл берган бозлар,
Мансаб қўзлаб, сарой созлар,
Не бўлмоқчи ўрдак, ғозлар,
Қўнар қўлин танимаса.

Инжу маржон, ёқут, олмос,
Ким айтибди ерда колмас,
Унинг бари бир ҳовуч тош,
Заргар зарин танимаса.

Ғўч йигитлар йиғин бошлаб,
Даврон сурмиш, кўнгил хушлаб,
Ўкингайлар, қўзин ёшлаб,
Бир кун элин танимаса.

Булутлар тинмай қўчарлар,
Тентак еллар қувлашарлар,
Эсдан айрилган десалар,
Жайрон чўлин танимаса.

¹ Каримтекли – шоирнинг тахаллуси.

Хей, қалпоғим, унгин ҳам ўс,
Бир сўз айтсак бўлмас абас,
Икбол қулиб боқавермас,
Халқ ўнг-сўлин танимаса.

Умр юкни ортиб олғон,
Эртами, кеч кўчар қарвон,
Кетмасми тизлардан дармон,
Сарбон йўлин танимаса.

Ўркач қумлар айро солғон,
Оқимидан жудо бўлғон,
Нечук айтгум Аму омон,
У Оролин танимаса.

Сел ёғмай чўп унмас ерга,
От жопивор қанот эрга,
Уни аъло сайис дерми,
От тулпорин танимаса.

Тўрга ўтса ўрин бермас,
Тақлидни ҳам айб кўрмас,
Қойилмақом шоир эрмас,
Сўз гавҳарин танимаса.

ДАВРОНИНГ ЎТАР

Тинмай манзилига кўчар қарвонинг,
Кўкрагингда от бошидай армонинг,
Йиғларсан фониининг билиб ёлғонин,
Йиғлар тизимида давронинг ўтар.

Кизиб хуморвоздек дунё кўркина,
Магар йўлдан уриб, қўймас эркингга,
Унинг хизматиға туриб ҳар қуни,
Ёган бир шамдайин давронинг ўтар.

Нафс оғзин очиб қўллари ёяр,
Харомни, халолни ямлашга тайёр,
Тўрдаги бошингни эшикка қўяр,
Соб бўлган шамдайин давронинг ўтар.

Бўлса сенга ёзмиш Аллох раҳмати,
Юрагингда ишқининг оғир захмати,
Ёрининг дийдорига етмак зийнати,
Бахтли шундайин давронинг ўтар.

Кўнглинг нурга тўла азамат эрсан,
Мунгайма, кўп турмуш калтагин ерсан,
Юрт мушқули менинг мушқулим дерсан,
Жўшқин илҳомдайин давронинг ўтар.

Инсоф, ҳаққонийлик умримнинг боги,
Бордур йўллариингда ғаним тузоғи,
Инжилма фонийининг тўғри ҳисоби,
Тарозиси тайин давронинг ўтар.

Қудук қаз, қўприк қур, ёмонни тузат,
Бўлар-бўлмас ишга қилмагил ғазаб,
Фурсатни беҳуда юбормайин деб
Айтиб улгургунча давронинг ўтар.

Каримтекли, кўп беҳуда сўзлама,
Енгил унвон, обрў, сарпо излама,
Халқдан кўкрагинга сиринг гизлама,
Кўз очиб-юмгунча давронинг ўтар.

ҚАЙТАР

Азалдан аслига қайтар ҳар парса,
Арилар бол излаб гулига қайтар.
Ҳавода қаноти толган ўрдак, ғоз,
Чарх уриб, чеки йўқ кўлига қайтар.

Замин гир айланиб чархифалакда,
Асло бир чизикдан чикмайди четга,
Пойга ололмагач от суриб якка,
Эр йингит ўз туққан элига қайтар.

Огурган жайронлар оёғин ёзиб,
Ўнсалар беҳиштдан сув билан озиб,
Ўғинчлардан адо бўлиб, тап озиб,
Ўқмсаб-қўмсаб ўсган чўлига қайтар.

Асли олмос тиг ёт ерда қолса гар,
Гирор кимса ани қўлга олсалар,
Тошга кун тушиб тошга солсалар,
Тошни кесиб тушар аслига қайтар.

Тоғлардан қулаган тўфонли селлар,
Ораг келтиргувчи жангу жадаллар,
Х руж отидаги жанговар эрлар,
Бир кун тавба айлаб, пастига қайтар.

Каримтекли, ошиб-тошмагил унча,
Қўзи маҳзун боққан мискинлар қанча,
Умринг ўтар қўзин очиб-юмгунча,
Халқинсон эгамнинг дастига қайтар.

ШАКЛЛАР

Қўблар,
Росқўблар,
Элчиси,
Учбурчак,
Айгана, тўртбурчак, параллелоипед.
Силарин яратган ким у
Би. мадим,
Пинзагорми
Ёки Архимед?

Инсоният аҳлининг асрлар бўйи,
Ақлу ҳушин банд этдинг мудом.
Ҳеч бир шох, гадо,
Бирор кимса
Шаклларни четлаб ўта олмаган.

Нигоҳимиз қайга қадалсин,
Майли
Доим сизларга тушар кўзимиз.
Эшик, деразалар, тўртбурчак,
Ана,
Ҳар автода жуфтдан-жуфтдан дўнгалагимиз.

Инсоният яралгандан то қиёматгача
Умримизга безак бўлган шаклларсиз.
Вакт уммонида,
Фазо кенглигида
Фақат сизлар яшаб қоларсиз.

ТАВАККАЛ ҚАЙИҒИ

Таваккал қайиғига минган банданинг,
Сабр қилмоқдан йўқ ўзга чораси.
Қутурган довуллар кериб қулочин,
Ютсам дегай ўт билан сув ораси.

Магар бу қайикда эшкак бўлмаган,
Таваккалчи – азиз инсон боласи.
Етар манзилига Аллоҳ қўллаган,
Бошидан тўкилмай бир соч толаси.

БЎЛ, ДЕДИ...

Аллоҳим: «Тупроқдан жисм бўл!» – деди
Ҳамда улуш қўшиди ўт билан сувдан.
Гувлаган беғараз эркин шамолдан
«Қанотнинг ўрнига икки қўл!» – деди.

Ғақдириб белгилаб нишонлар берди,
Қўқсимни тўлдириб армонлар берди.
Ана бўш қолдирмай марҳаматлардан
Минг бир фазилатлар қилди армуғон.

«Яхшига, ёмонга ҳамдам бўл!» – деди,
«Бор, суюкли қулим, одам бўл!» – деди.

АНТИДУНЁ

Динил япроқларнинг сарғаймоғи бор,
Подликнинг изидан эргашар қайғу.
«Увлар бир зум тиниб турмайди зинҳор,
«Ғирлар умримни йиллар ҳаё-ху.

«Тонгда чиқарман» деб ботади қуёш,
Меҳр уйғотади кўзда томчи ёш,
«Айта туғилгани кетгаймиз биз ҳам,
«Дунёга бир марта келганимиз рост...

ЭЛЕГИЯ

Пушкин кўчасида
«Салонинчи уй.
«Бир дилбар аёлнинг кўзида томчи.
«Киниб эслайди кечаги кунни,
«Ақт – бевафодир
«Сиз, ёлғончи...

Магар
«Игирма йил бундан илгари,
«Тган ёшлик даври бугунги тушдай...
«Дарвоза ўзгарган. Ўзгарган бари,
«Декки ўзгариши мумкин эмасдай.

«Ўзин юмса кўнгил тубларида бир,
«Қалқиган сезимлар уйғониб тотли,

Гүё кутган каби эшикда дилгир,
Қадрдон ёр интиқ бўлиб қимматли.

Қўзин очса кўча. Фалонинчи уй.
Бироқ йиллар ўтган.
Вакт — алдамчи.
Ёшлик... Севги... бари ҳеч бўлмагандай,
Аёл мунғаяди. Киприкда томчи.

Соғиндиқ НИЯТУЛЛАЕВ
(1948–2014)

ЎФИЛ-ҚИЗ БАХТИ

Ўфил-қизининг бахти, —
Ота-она тилаги.
Бу олам узра вақти
Оз қолганин билади.

Улар қизин қияга,
Қўндирсам деб юради.
Ўғли қолган уяга
Бўлиб уйнинг тираги.

Кўз олдида ўшалар,
Кам ўйлайди ўзларин.
Сал нарсага қувонар,
Намлаб ҳорғин кўзларин.

Ўйлагани ул-қизи
Сўнг нафасда ётса ҳам.
Ойи, кунни, юлдузи,
Лаччигин кўп тотса ҳам.

**Жиянбой ИЗБОСҚОНОВ,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон
халқ шоири (1949)**

ТОПАР ЭДИМ...

Адир бўлсанг тепангдан ёғар эдим,
Апрелнинг ёмғири бўлиб.
Сен қаерга кетсанг ҳам топар эдим
Тонг нури бўлиб!

1972 йил

ХУШ КЎРАРМАН

Хуш кўрарман —
Турналарининг кузги сафарин,
Минг-минг армон
Олислайди бузмай қаторин.

Оху зорнинг
Етагинда силжир армонли
Ва уларининг
Қўшигинда болиш бор янглиғ.

Бағир босиб
Қолган экан улар бу ерга,
Тебранишиб
Хайрлашар сўнгги гуллар ҳам.

Эсан еллар
Кенгликларни тинмай ахтарган,
Олиб келар
Ёвшан ҳидин олис ёқлардан.

Хуш кўрарман —
Турналарининг кузги сафарин,
Минг-минг армон
Олислайди бузмай қаторин.

1974 йил

СОЧИМ СИЙПАЛАБ...

Бир куни эрталаб сочим сийпалаб,
– Сийраклаб қолибди, – деди аёлим.
– Энди «фол очилмас» афтимга қараб,
Табиат қонуни, қийналма, жоним!

Ажиб ҳолга тушиб, ўйланиб қолди,
Ташвишли сўровин унсиз уқтирдим
Ва битталаб тушиб қолган сочларни
Кузги япроқларга менгзатиб турдим...

1976 йил

МЕН – БАҲОРМАН

Мен – баҳорман.
Қировлардай тонг пайтидаги
Қайтиш олдидаги қаҳрман!

Мен – баҳорман.
Ўн саккизга тўлган сулуздай
Олам гуллайдиган маҳалман.

Мен – турналарман.
Қувончимдан товушим толиб,
Гоҳи ёмғир бўлиб йиғларман...

Мен – булоқман.
Чакмоқ, шамол, майсалар ҳам мен.
Ўйноқилик феълини яратган.

Бир орзуйим –
Минг-минг кўнгиллардан аритиш
Қор қоплаган қишнинг зардобин...

1976 йил

КЎҲНА УРГАНЧ ЎЙЛАРИ

Қадимги бу улкан қалъанинг
Қолган экан фақат сийрати.
Соғингандек Аму Оролин
Ўиллар сиёжий берган илгари.

Тақдиридан қўнгли қолгандай
Тумшук кериб тебранмас харгиз.
Сароб бўлган дардли армондай,
Мунгли ётар ёлғиздан ёлғиз.

Турбатига тош дарвозанинг
Хайрон бўлиб қолдим қошида.
Зикна янглиғ сир букиб анинг
Қумлар қалқир айланасида.

Хуснин йўйган сахро, чўлларда
Ўтмишининг марварид тошиндай,
Қолиб кетган ғайри элларда
Донишманднинг қўлёмасиндай.

Турар қалъа тўзони чиқиб,
Холсиз шердек кўзин ёшлагга.
Ел изғийди, гувлар ошиқиб,
Тарих бетин кўмиб ташлагга...

1976 йил

СЕНГА

Дўстим, сенга айтар ўғитим,
Юрагингни асло зўрлама.
Шунқор янглиғ олға талпинган
Қўкрак керак шоир бўлгани.

БЕРДАҚ ШОИРГА

Оддий, одми қорақалпоқ деса, шунинг ўзисан,
Қалпоғи қора, кўнгли оқ деса, шунинг ўзисан,

Қоратовдек ҳайбатли, Аму мисол мавж урган,
Қулф очилган мевали боғ деса, шунинг ўзисан.

Сўзлари шиор бўлган Навоий, Маҳтумқулидек
Шарқдаги бир шамчирок деса, шунинг ўзисан.

Тепаси ойга тегиб, юлдузга меҳмон бўлган,
Шеърятда улкан дарахт деса, шунинг ўзисан.

Қонинг қонига қоришган қорақалпоқ халқининг,
Халқ ардоқлаган урпоқ деса, шунинг ўзисан.

Сарчашмаси сарбаланд, суви минг дардга даво,
Мангу туганмас бир булоқ деса, шунинг ўзисан.

«Ардоқлаб Бердимурод халқни, халқи Бердақни»,
Эл учун туғилган Бердақ деса, шунинг ўзисан.

Бир «Халқ учун»ингнинг ўзи минг мисқол олтиндан,
Абулқосимга яхшироқ деса, шунинг ўзисан.

ДУНЁ БИР АЖОЙИБ ЖОЙДУР

Ширин-шакар оқаётган
Дунё бир ажойиб жойдур.
Кўксига гул тақаётган
Дунё бир ажойиб жойдур.

Бир лаззатли тушинг янглиғ,
Ишланмаган ишинг янглиғ,
Энг қадрдон кишинг янглиғ,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Бошланиши, оёғи йўқ,
Ё бир сини сиёғи йўқ,
Ҳеч кимсага поёни йўқ,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Биров келиб, биров кетган,
Биров қолиб, биров етган,
Бировлар тусланиб ўтган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

«Сухбатни бор сози билан,
Ўрдаги бор рози билан»,
Олар жонинг нози билан,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Қанот боғлатиб учдирган,
Кўнглини кўтариб жўшдирган,
Охирида ер кучдирган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Қон кўрмаса ётолмаган,
Фарзанд отани қийнаган,
Доим қасд билан қайнаган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Кўн бўлишиб уйлар солган,
Кўн бўлишиб уни ёрган,
Кўн бўлишиб нобуд бўлган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Ким меҳрга қонаётган,
Кимлар нолиб ёнаётган,
Оёғидан чалаётган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Бир-бирига тузоқ қурган,
Бирин қонин бир сўрган,
Ўт ичинда ёниб турган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Моли бўлса-да юкмаган,
Бола отага боқмаган,
қўйнинда илон сақлаган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Душманингга чалиб берган,
Нонга заҳар солиб берган,
Ёғоч оти олиб берган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Биров мол-мулкка семирган,
Биров қаттиқ нон кемирган,
Бировлар кулиб, кекирган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Қирғин қуролин мойлаган,
Бир-бирга ажал шайлаган,
Қон томмаган ер қолмаган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Не бир лаззатли чоғинг бор,
Ўтдек қайноқ қучоғинг бор,
Лўли ёққан ўчоғинг бор,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Биринг бирингга қилиб дўк,
Милтиқни ясаб, отиб ўк,
Кеча кўрганинг бугун йўк,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Ўн тўртдан туккан ой бўлар,
Манглайингда хумой бўлар,
Сўнгра вайрон, «вой-вой» бўлар,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Бир-биридан пора олган,
Онтлар ичиб, айтган ёлгон,
Эрин кўзига чўп солган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Биров боладан додлаган,
Биров «бола» деб йиғлаган,
Биров жуфтини йўқлаган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

«Молу дунёсин гизлаган»,
Беўрин жойда сўзлаган,
Доим етмасни кўзлаган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Биров умрини гул этган,
Биров умрини гунг этган,
Биров умрини кул этган,
Дунё бир ажойиб жойдур.

Бир бошига сон минг хаёл,
Қўнгли қусаб қўп ажиб ҳол,
Аёли эр, эри аёл,
Дунё бир ажойиб жойдур.

«Борнинг иши фармон билан,
Йўқнинг иши армон билан.»
Минг бир гина қилгон билан
Дунё бир ажойиб жойдур.

БУГУН БИР ШЕЪР ЁЗАЖАКМАН...

Бугун бир шеър ёзажакман,
Ушбу шеърим шоирларга катта даргоҳ, эшик бўлғай,
Ушбу шеърим фаровонлик, тинчликка бешик бўлғай.
Ушбу шеърим Умар Хайём, Рудакийни ёд этсину,
Ушбу шеърим Ҳофиз янглиғ кўнгилларни шод этсину,
Ушбу шеърим озодликнинг олиб юрар кўчи бўлғай,
Ушбу шеърим юлдуз тўла қорақалпоқ кечи бўлғай.

МУҲАММАС

Эвоҳ, қошинг қорасига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, сочинг толасига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, тишинг донасига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, лабинг лоласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, боғинг олмасига таъриф топа олмасман.

Етти иқлим ичинда ўзингдек гул кўрмадим,
Боғи жашиат мисоли – Ферузда булбул кўрмадим,
Кулгуси жон олгувчи сўзлари дур кўрмадим,
Эвоҳ, лабинг лоласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, боғинг олмасига таъриф топа олмасман.

Юрган еринг шому сахар гулистон бўлибди,
Хуснинг ул Тошкент билан Масковда дoston бўлибди,
Кўрмаганга кўкрагида сон минг армон бўлибди,
Эвоҳ, лабинг лоласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, боғинг олмасига таъриф топа олмасман.

Бай-бай, санам туришинг жилвами, поэми дейман,
Минг либосга бурканган баҳорми, ёзми дейман,

Оҳанги беҳуш этгувчи жарангдор созми дейман,
Эвоҳ, лабнинг доласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, себинг олмасига таъриф топа олмасман.

Қоракону қоракўз, қорадур холинг сенинг,
Сулувларнинг султони — олмали норинг сенинг,
Ширин шаккар новвотдур лабдаги болинг сенинг,
Эвоҳ, лабнинг доласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, себинг олмасига таъриф топа олмасман.

Беҳуш айлаб, дол этар сенинг ҳусни жамолинг,
Сўз ва соз салтанатин қибласида камолинг,
Асли фохри беш қитъанинг гўзал рухсори олинг,
Эвоҳ, лабнинг доласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, себинг олмасига таъриф топа олмасман.

Таъриф етмас санамлар ичинда сен жонон қиз,
Қўзлар жон олгувчи юзи моҳитобон қиз,
Босган изингга нисор Абулқосим қурбон қиз,
Эвоҳ, лабнинг доласига таъриф топа олмасман,
Эвоҳ, себинг олмасига таъриф топа олмасман.

ТЎРТЛИКЛАР

Юк оғирин пор кўтарар деган гап бор азалдан,
Ғалактика яратдинг сен дoston билан ғазалдан.
Шоҳ ғаниаси тепасида Миралишер Навоий,
«Халқим» дея воз кечди-ку айш-ишратдан ва зардан.

* * *

«Йў бўлсин!» сўрама мендан биродар,
Мен юлдузга, мен қуёшга бўлдим ёр.
Қўри айсанми, манзил олис, тўхтатма,
Йўл, а қолмоқ — ўлмоқ билан баробар.

Порахўрга порасиз сўз ёқмайди,
 Иймон сотиб, қорани у оклайди.
 Олган – тулки бўлса, берган – қўйруғи,
 Хар бир тулки ўз қўйруғин мақтайди.

Халилла ДАВЛЕТНАЗАРОВ,
Қорақалпоғистон халқ шоири
 (1952)

ВАТАН ТАЪРИФИ

Таним ичинда жоним,
 Шон-шавкати бир жаҳон.
 Туркистодир Ватаним,
 Дунё, биздан сўрасанг.

Асли дониш Туроннинг
 Камол топган қўлинда,
 Чин мардликнинг карвони
 Буюк Ипак йўлинда.

Гиёҳ бўлиб кўкариб,
 Зиё бўлиб тўламан.
 Тупроқлари табаррук
 Қорақалпоқдан бўламан.

Қорачиғи кўзимнинг
 Ярқираган тонг, юртим,
 Ярашиғи сўзимнинг
 Қадрдоним, жон юртим!

Қўрқут ота қўбизи
 Не нолалар сўзлади.
 Ақимбетнинг дутори
 Йўлга ўзин созлади.

Нур улашар ҳар авлод,
Садосидан юракнинг.
Мадҳ этилар тилларда
Ботирлиги Широқнинг.

Афросиёб лашкари
Жипсланди ер тўлиб.
Сўғдиёна кўксинда
Ҳилиирадинг туғ бўлиб.

Тўрт тулиги сой элим,
Жон дунёси бой элим,
Фарзандлармиз поёндоз,
Айланайин, ой элим!

Амир Темур соялаб,
От боғлаган чинорлар,
Салт йўртганча чўлларда,
Ёвга қалқон туморлар.

Боқирғоний мероси
Ўлмас фикр ҳиссаси.
Қўнгилларга зар муҳр,
Аббоз шоир қиссаси.

Илм-ҳикмат, хат-қалам,
Сўз тўқиган ёз эли.
Чертган юрак торингни
Навоийнинг ғазали.

Эшаклари эшилар
Беш бўғинли Кеманинг,
Турондаги бир дарға,
Ўзбекистон, сен эдинг!

Белин маҳкам боғлаган,
Ҳақлик, мардлик камари.
Эдигейнинг эли бу,
Ўт ловлаган жон ори.

Ўрмамбетбий ўзингдек,
Ер деб жони оғриди.
Тўқдириб кўз пурларин,
Соғинтирдинг Бобурни.

Ақлу зехн, дилбарлик,
Тўла номус лочини,
Қўнғирот деб тилаги,
Бойсун элнинг Барчини.

Қизилқумдир кўрғони,
Қораумбет тузи бор.
Гулойим кўмондоини,
Жанговар қирқ қизи бор.

Қиёматлик дўстлиги,
Қил ўтмайди орадан.
Алиномиш деб фидойи
Лафзи ҳалол Қоражон.

...От туёғин той босар,
Тукқан манзил, жой босар.
Чавандозлар чорланган,
Пойгаларда тўй бошлар.

Такдир деган элкезар,
Не даврлар эланинг.
Шодликка ҳам қайғуга
Кенгдан, кенгдан беланинг.

Тўғрилиқда биз каби
Йўл тутолмас ҳеч ким-да.
Қорақалпоқ деб урган
Юрагим бор қўқсимда.

Туркистонга, Туронга
Ҳақ ришгасин берибди.
Адолатнинг изидан
қолмайин деб юрибди.

Помус деган қамчиси,
Дардлар қўшиб ўрибди.
Бу дунёнинг йўриғи,
Орзуларни терибди.

Сўзлар ўтмиш шажаранг,
Кўзи бўлиб мозийининг.
Бу халқ ижодинг асли
Она Ватан ўзининг.

Мустақиллик бахтимни,
Ўлчаган зар тарозим.
Ҳақ тиклади тахтимни,
Мен – қадимги Хоразм.

Бўй кўтарди бир Чинор,
Халқи обод бўстондан.
Ота-бобо руҳи ёр,
Тошкент – Ўзбекистонман.

Кенг Устюрт саҳросинда
Ўйин қурган моролман,
Жайхун – Сайхунман бунда,
Оқчағалай Оролман.

Мустақиллик камари
Ечилмасин белингдан.
Юлдузларнинг ёнари,
Мен – Беруний элиман.

Иноятдур бу ҳақдан,
Тупроғи бир дарахтман.
Қўл берганга содиқ дўст,
Қайсар қорақалпоқман.

Хива, Термиз, Бухоро,
Шажарасин бандиман.
Гўзал шаҳарлар аро
Сайқал Самарқандиман.

Мен – Гулистон, Андижон,
Мен – Жиззахлик жарчиман.
Мен – Наманган, Навоий,
Мен – Фарғона, Қаршиман.

Буюк Ватан сиймосин
Бунёд этган замонда,
Эрк, озодлик шуъласи,
Юртим бўлсин омонда.

Туғилган ер устунин
Тоғлар билан тенгладинг.
Жоним қорақалпоғим,
Орзум туғи сен эдинг...

Кўнгли оқдир пахтадай,
Дарвозаси олтиндан.
Ёмон кўздан сақлагай,
Ўргилайин халқимдан.

Кўзимизга тўтиё,
Ота мерос жойлари,
Тоблаб-тоблаб нур-зиё,
Тулпор бўлар тойлари.

Танним ичинда жоним,
Яшагай бу эл омон.
Ўзбекистон — Ватаним,
Қорақалпоқдан бўламан!

*Соғиндиқ ЕМБЕРГЕНОВ,
(1952)*

СЕНИНГ КЎЗЛАРИНГ

Горго учрашганда ноз билан боқиб,
Берам юрагимга гулгула солиб,
Инди мухаббатинг ўтига ёқиб,
Синди боққандайми сенинг кўзларинг,
Синди боққандайми сенинг кўзларинг.

Ай олмайман, жоним, ҳасрат кўнглимда,
Танҳо оқкувмисан учган кўлимда,
Ўйимда сумбатинг, отинг тилимда
Минг жилва ноз билан кулар кўзларинг,
Минг жилва ноз билан кулар кўзларинг.

Менинг юрагимда мўл соғинч бўлар,
Келбатинг кўнглимда бир нақш бўлар,
Айтчи, жоним, нега юрагим тўлар,
Синди боққандайми сенинг кўзларинг,
Синди боққандайми сенинг кўзларинг.

Пай булутмисан кўкда топишган,
Ёки жайронмисан чўлда чопишган,
Ёшдик юрагимга илҳом бағишлаб,

Минг жилва ноз билан кулар кўзларинг,
Минг жилва ноз билан кулар кўзларинг.
Сирли бокқандайми сенинг кўзларинг...

Набийра ТЎРЕШОВА,
Қорақалпоғистон халқ шоири
(1953)

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНИМ МЕНИНГ

(Таъриф)

Жон деганинг шунча ширин,
Ҳеч ким жондан кеча олмас.
Жон ичра жондур Ватанинг,
Ҳеч ким жондан уза олмас.
Узса ҳамки бир кун келиб,
Пушаймон ер, тўза олмас,
Кўзнинг оку корасидан
Безса – сўнар, беа олмас.
Жоним ичра жоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Онамнинг ҳам онасисан,
Бобомларнинг бобосисан.
Одам Ота, Нух пайғамбар,
Тўмариснинг садосисан.
Эдигей ва Алпомишлар,
Гулойимнинг Катъбасисан.
Бошимдаги олтин тожим,
Кўнглимнинг бош қалъасисан.
Беҳиштим, бўстоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Сен азалдан ота халқсан,
Улуғликда билимнинг кўп.
Туркийларга олтин тахтсан,
Улус, беклик, бийлигинг кўп.

Барча қавм томир олган
Эски уйсан, синиғинг кўп.
Чор атрофга сачраб кетган
Тўқсон икки уруғинг кўп.
Буюк Тангрим ёрлақаса
Бу дунёда туришинг кўп.
Табаррук Ватаним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Туркистон, Турон – бир тушроқ,
Массагетдан қолган макон.
Олтин Ўрда, Дашти Қишчок,
Кенг яйловинг қатор қўнган.
Минг жилога ювди сенинг
Юзларингни минг бир замон.
Минг офатли йўлдан ўтиб,
Бу қунларга келдинг омон.
Бахтим, иймонинг менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Манов, ётган эсма қумнинг
Тўлқинлари қатор-қатор.
Унда бобом Маманботир
Оёғининг изи ётар.
Ўрис юртдан мадад излаб,
Умид билан чеккан сафар.
Умидлари пучга чиқиб,
Йўлда қолган жоним менинг.
Ўтмиши жуда ўқинчли,
Қорақалпоғистоним менинг.

Ойдўсбобо Хива хонин
Дўст тутинди, хоним деди.
Губимиз бир, туғилганмиз,
Бир номусу орим деди.
Қорақалпоқ халқ бўлсин деб
Ўрдин чекди, ғамин еди.

Охир уни соткин банда
Тутиб бериб «Сотқин!» деди.
Тухмат билан подонликдан
Куйиб кетган жоним менинг.
Кўп алданган, кўп қоқилган
Қорақалпоғистоним менинг.

Ботирликда донғи кетган,
Ерназардай кимлар ўтган?
Ўз халқига хонлик бериб,
Минган тоғин бийик этган.
Хеч қасрдан ёрдам кутмай
Максорликни қийиб ўтган.
Ўзбек, қозоқ туғишганин
Юрагига яқин тутган.
Мард, ботир ўғлоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Куни кеча Оллоёринг
Сенинг учун жонин тикди.
Боболарим умидининг
Мавруди етганин уқди.
Қони томган халқ байроғин,
Дутор билан баланд тутди.
Алоҳида халқ бу дея
Чегарасин чизиб чиқди.
Хасадгўйлар чақувидан
Сибирь ёқда куни битди.
Армон билан олисларда
Бевақт сўнган таним менинг.
Халқи учун жони қурбон
Қорақалпоғистоним менинг.

Оқкўнгиллик қонимизда,
Қириб олсанг изи кетмас.
Хакни суйган бандаларнинг
Бошидан бахт, давлат кетмас.

Она ерим бойликларин
Санаб кўрсанг санок етмас.
Нефть, газ и ва мрамари
Оқиб турар, ҳеч вақт битмас.
Насиба мўл коним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Аму-Орол — икки ошиқ
Камаридан яралганмиз.
Кенг қучоғин обод этиб,
Таронадек таралганмиз.
Денгизидан маржон сузиб,
Қумдан олтин элаганмиз.
Бирок сук қўл тортиб олгач
Жабрини биз тўлаганмиз.
Кўп умидли таним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Қоратовинг бойлик кони,
Қумингда соф биллур бордур,
Туироғингдан ошим-ноним,
Ҳеч туганмас ризққа ёрдур.
Қоракўлинг яйлов ҳусни,
Кийикларга туғишгандир.
Қириндаги қизғалдоқлар
Ёниб турган гулистондир.
Савлат тўккан соним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Муродшайхнинг удумлари
Бугун бизда давом этар.
Ёш алодининг тафаккурин
Сипамоққа савол титар.
«Юздан югрик, мингдан тулпор»,
От йўлини равон этар.
Жаҳоннинг оқ ўтовида
Энг тўридан ўрин етар.

Илмда сарбоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Тарихингни таъриф этиб,
Бир умрга куйлаб кетган,
Сипира-ю Жиян Жиров
Дил дардингни суйлаб кетган.
Кунхўжа ва Ажиниёз
Шоирликда бўлган ўктам.
Бердақ шоир «Шажара»нгни
Ўлмас қилган байтларда жам.
Сўз элинда султони кўн,
Минг мақом, дostonим менинг.
Осмони юлдузга тўла
Қорақалпоғистоним менинг.

Истеъдодлар маконисан,
Ширин забонларга бойсан.
Хар фуқаронг шоир эрур,
Чечанларга тўла жойсан.
Донолик, беклигинг мерос
Мисли ўн тўрт кунлик ойсан.
Чехрангда юз минг жилва бор,
Кўз олади оққа ёйсам.
Боғу хиёбоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Спитамен авлодлари
Балогатга етган бизда.
Алпомишнинг зурёдлари
Дармон бўлар бугун тизга.
Жаҳон аро полвонликда
Еркинбойинг тушди кўзга.
Мард, ғайратли ўғлонларни
Эргаштириб олиб изга.
Зирхли қалқоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Ер юзининг бозорлари
Сенга дўстлик қўлини берар.
Она халқим ҳар қадамдан
Ризқ топгайдир, олтин терар.
Таңридан ҳар оним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Ўзбек халқи ўз жигаринг,
Қирғизлар ҳам ошна, ўртоқ.
Қозок, туркманга ягона
Қўй-қўзиси учун ўтлоқ.
Ҳамжихатлик улкан инъом,
Ҳар уйда бор томирдошинг.
Уйғурми ё озар оғам
Ўхшар қўзинг, ўхшар қошинг.
Раҳгин бўстоним менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Истиқлол замони келиб,
Қурилди кўп ўқув ўрни.
Ёшлар илм қулфин очиб,
Ўзлаштирар компьютерни.
Бугун боғча боласи ҳам
Интернетга интилади.
Билмайдиган нарсаси йўқ,
Олам-олам сир билади.
Бахтли маконим менинг,
Қорақалпоғистоним менинг.

Юз қиррали халқсан ўзинг,
Нуриңдан кўз қамашади.
Меваси мўл боғсан ўзинг,
Сабрлилик ярашади.
Инсонийлик гўшасисан,
Яхши ният улашади.

Юртга бийлик этиб кўзга ҳам тушган,
Мансабдор ҳам бу дунёга кўнокдур.

Оқ қоғозга меҳр нури оқизган,
Умр бўйи кўз ёғини томизган,
Қалби чиқиб кетай дейди қабздан,
Шоирлар ҳам бу дунёга кўнокдур.

Англаб етган бу дунёнинг мағзини,
Ҳар даврнинг англаб яшаш тарзини,
Ёзиб кетар авлодларга арзини,
Олимлар ҳам бу дунёга кўнокдур.

Кўкни кўзлаб, мартабага интилган,
Бемақсад йўл баъзан товонин тилган,
Ўйсизликдан бефаҳм деб айтилган,
Ношудлар ҳам бу дунёга кўнокдур.

Ўз фойдаси учун ўзи фидойи,
Ақча кундуз қуёши, тунда ойи,
Манфаатдан тиклангандир саройи,
Судхўрлар ҳам бу дунёга кўнокдур.

Уруш очиб ернинг бетин қовурган,
Ўтга ёқиб кулин кўкка совурган,
Инсон қонин тўкмоқ учун туғилган,
Қонхўрлар ҳам бу дунёга кўнокдур.

Биров ёлғон, вийбат сўзни тўқийди,
Ёзиқсиз банданинг кўзин чўқийди,
Товба қилиб сўнгра намоз ўқийди,
Яхши, ёмон бу дунёга кўнокдур.

Сиробдир умрининг фоли, азоби,
Гоҳо кизар, совур бозорин тоби,
Ажл келиб ботар бир кун офтоби,
Азиз инсон бу дунёга қўноқдур.

Шарофатдин АЯПОВ,
*Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият ходими (1954)*

БЕРДАҚ МОНОЛОГИ

*(Ул ан шоир таваллудининг 160 йиллиги
тантанасида ўқилган)*

Юзга сарик эниб, кўнгилда зарда,
Кўзининг қорачигин ғафлат тўлдириб.
Ҳақ ўз эл ичинда топилмай эмга,
Ёлғон тан дўқ урса оғиз тўлдириб.
Хонга сий тортилса қизу жувонинг,
Иқболни хуржунга тикса маҳкамлаб.
Лоқайд иймон ютса қозикалонинг,
Отанининг соқолин кесса солғирт деб.
Тариндек сочилса халқинг хар тараф,
Дарёи «дейгиш» билан юзин ўгирса,
Излаш йўфингдан бўлмай бир дарак,
Юзма юз дуч келиб қолсанг умрга,
Ўтмининг бир олам — «Шажарайи Турк»,
Олдинда фирром ноҳ — ўхшамас асло.
Бу қандай қисмат ва чин дарбадарлик,
Туvingанлар — ғаним, дўстлар — бегона.
Арслон, Амангелди, қайтмас эр Асаи,
Ойдўбобо ўтди, Ерниазар шаҳид,
Кўрган жабру жафонг билмам неча сон,
Халқни, тақдирингдан бўлма ноумид.
Иқбол бахт, маърифат куйчиси бўлиб,
Қўлга қурол эмас, дутор оларман.

Сахройи кўнглингнинг булбули бўлиб,
Нола, полиш эмас, нағма чаларман.
Ҳаққа бир бандаман, осийлик эмас,
Халқни айбламоқ гуноҳдир чиндан.
Бердак энди Бердимурод бўлолмас,
...Фафлат тун ўртанар шамнинг учинда.

1987 йил

АСТРОНОМИЯ ДАРСИ

Ўта тигиз
Такрорлаш учун
Берилган вақт, —
Ишга солинг компьютерларни.

Олис юлдузларнинг ораликлари,
Чексизлик
Деворда илиғлик,
Юлдузли осмоннинг
Жимжимадор харитаси билан.
Сизлар ўтирган оралик
Ўлчанмоғи керак
Энг олис юлдузлар оралиғи —
Чексизлик билан.
Ишга солинг компьютерларни.

Уч миллиард йиллар,
Ҳозирча биз ўтган дарслар,
Ернинг,
Ернинг,
Ернинг...
Даврларга тақсимланиши,
Ўлчанмоғи керак,

Энг олис юлдузлар оралиғи –
Чексизлик билан.
Ва бу чексизлик
Бўлмаслиғи лозим.
Ва бу тенгсизлик
Бўлмаслиғи лозим.
Ишга солинг компьютерларни.

Кечкурун
Шовқинли шаҳарнинг,
Яшил дарахтлари
Қўкка бўй чўзган,
Неон чироклари
Юлдуздай ёнган,
Мармар фавворада
Шуъла ўйнаган,
Мисли «қуш бозори» -
Каруселлари,
Турли тош тувакда
Яшнаб гуллари.
Кичиккина истироҳат боғида,
Ота ва онанинг қўлидан ушлаб,
Ғиз-ғиз босиб ҳалинчак ўйнаб,
Қулиб келаётган бахтиёр норасиданинг
Ҳар бир босган қадамига солиштирганда,
Энг олис юлдузлар оралиғи ҳам
Чексизлик бўлолмай қолади.
Тенгсизлик бўлолмай қолади.
Ишга солинг компьютерларни.

Сизларнинг келажак ҳақидаги
Ўйларингиз олдида,
Фикрларингиз олдида
Энг олис юлдузлар оралиғи ҳам

Чексизлик бўлолмай қолади.
Тенгсизлик бўлолмай қолади.
Ишга солинг компьютерларни.

Ўйларингиз,
Фикрларингиз чексиз
Энг олис юлдузлар оралигидан ҳам.
Чексизликларда
Хаёт бор, хаёт!
Сизларнинг мақсадларингиз,
Мардликларингиз,
Шу чексизликларни,
Шу кенгликларни,
Тўлдириб турмоғи лозим.
Ўй-фикрнинг чексизлиги керак,
Қуш йўлининг мангу сайраётганидай
Одамзод ҳаётини яшнатиш учун
Шу чексизликларга
Олиб чиқмоқ керак, —
Ишга солинг компьютерларни.

1984 йил

Бахтиёр ГЕНЖАМУРОД
(1959)

МАДЭХОН СЎЗИ

(тарихий достондан парча)

Чин юртидан элчи келди йил ўтиб, чўл оралаб,
Аждарҳоси панжаси-ла нақ юрагим яралаб...

Нома ёзмиш: «Ўн беш яшар ойдеккина қизингни,
Қўзи ёхуд улоқ мисол арзанда қундузингни,
Етмиш яшар чол бўлсам ҳам хотинликка
бергайсан,

Тилло юклаб карвон жўнат, йиқмай амрим,
сўзимни!

Олти минг гўч суғурдилар қиличларини қиндан,
Отларини эгарлади ўч олмоққа ўшал ёв яъни
Чиндан.

Кўзёпларин ютадилар,
Кипчиклари музлаган,
Метин тошга пайза қайраб,
Ловчи ов ёниб сўзлаган:
«Асл бўри, уямас, жанг, дала-тузда ўлгайдир,
Асл ёлон ўткир қилич ва тик сўзда ўлгайдир.
Гар тизингиз писанд қилмас тан олмагай
хонлиқни,
Фаниларга тиг ургач сўнг паймонамиз
тўлгайдир!»

Фармон бердим:
«Қиз бола бу палаҳмоннинг тошидир,
Насибаси бўлса қанча қир, тоғлардан ошадир.
Молу дунё – қўлдаги қир
Ювсанг дархол кетади.
қўшн подшоҳ айласа шахд
Бизни абгор этади.
Чин юртининг ҳукмдорин беринглар айтганини.
Кўрганмисиз бирор марта сўзимдан қайтганимни!»
Хон фармони – Тангри амри,
Буйроқ бажо қилинди.
Ботиқ юртни босди қайғу,
Қобиласи тилинди...

2003

МУНДАРИЖА

Қачон кўрарман?	6
Нега керак?.....	7
Қун қайда?.....	9
Бўзотов	11
Даврон бўлмади.....	13
Қўнғим менинг.....	15
Бўзотовли нозанин	16
Йўл бўлсун	17
Гўзаллар.....	18
Бир жонон	19
Яхшироқ.....	20
Бўлган эмас.....	23
Халқ учун	30
Даркор	38
Қайга борарман?.....	39
Кетарман	43
Демнишлар.....	44
Не фойда?	45
Ерни хайда.....	45
Таъриф.....	47
Қайда	49
Қорақалпоғистон	50
Номард йиғит нега даркор?	51
Амударё.....	52
Меҳнат қўшиғи	54
Кўккўл	54
Санамжон сўнғим	56
Чимён.....	57
Бердақ ҳайкалига.....	58
Ғафур Ғуломга	58

Тошкент кизлари	59
Суймагига суйканма	60
Ошик сўлдим	61
Тил	62
Шеърин	62
Пушкин	63
Қора донгиз	64
Қорақа. пок саломин	66
Темиртоғда	68
Тўртлилар	68
Тоғгуш	70
Баланд дарахт	71
Не фойда	72
Тўртлилар	73
Она е	74
Дўстига	75
Навои га	76
Сахро булбулига	76
Менин йиғит вақтим, сенин киз вақтинг	78
Жайхун шамоллари	80
Расул Ҳамзатов хотирасига	81
Орол	82
Ажини эзининг армонлари	82
О, тансоғлик, тансоғлик	85
Сен де анда	86
Тўртлилар	88
Икки ватон	89
Гуллар ингламас	90
Муножот	91
Оқларё	92
Сен сулу	93
Қувонган дунё	95
Чиройли киз	95
Ойдинлар	96
Қўноқ	97
Устюрт ҳақида шеър	98
Эл учун туғилганлар	98

Дўстлик.....	99
Қорақалпоғистон	100
Қорақалпоқман	105
Амударё, ёқаласам бўйингни.....	107
Қайтариб бер менинг Амударёмни!	108
Муҳаббат афсонаси.....	109
Объ дарёси соҳилида.....	110
Кадрли.....	112
Минор.....	113
Масжиди калон	113
Кулгу деган мулки бор.....	114
Элдан орғик.....	115
Шилдир-шилдир сув оқар... ..	115
Гуллар тақсам.....	116
Ассалому алайкум.....	117
Тувилган ер.....	118
Кутубхона хақида қўшиқ	118
Тўртқўлда мардлар бор.....	121
Ўзбекистон	122
Келади	125
Бўлдимми	126
Отамнинг.....	127
Бўлдимми?	128
Юртимга.....	129
Мен ўлсам.....	130
Охирги бекалга.....	130
Қорақалпоғим	131
Нукус вақти	132
Кичкина овулдан бошланса ҳамки.....	133
Баҳор қайтиб келганида.....	134
Бахтли бўлади сўзсиз	135
Айлади	135
Танимаса	136
Давронинг ўтар.....	137
Қайтар	138
Шакллар	139
Таваккал қайиғи	140

Бўл, диди.....	140
Антидуё.....	141
Элегия.....	141
Ўвил-қиз бахти.....	142
Топар дим.....	143
Хуш қарман.....	143
Сочимий палаб.....	144
Мен — бахорман.....	144
Қўхна ўрганч ўйлари.....	145
Сенга.....	145
Бердак шоирга.....	146
Дунё бир ажойиб жойдур.....	146
Бугун Сир шеър ёзajakман.....	150
Мухаммас.....	150
Тўртгликлар.....	151
Ватан таърифи.....	152
Сенинг сўзларинг.....	157
Қорақалпоғистоним менинг (Таъриф).....	158
Дунё ялгалди.....	164
Одам одамга қўноқдур.....	165
Бердак монологи.....	167
Астрономия дарси.....	168
Мадэхо сўзи.....	170

Адабий-бадний нашр

НАВОИЙДАН САВОД ОЧДИМ...

Мухаррир *М.Аҳмад*

Рассом-дизайнер *Б. Зуфаров*

Техник муҳаррир *Л. Хижова*

Кичик муҳаррирлар: *Д.Холматова, Г.Ераниева*

Мусахҳих *Ш. Хакимова*

Компьютерда саҳифаловчи *К. Ҳамидуллаева*

Нашриёт лицензияси А1 №158.14.08.2009.

Босишга 2016-йил 1 июнда рухсат этилди.

Бичими 80x100¹/₃₂. Офсет қоғози. «Virtec Peterburg Uz»
гарнитурасида офсет усулида босилди. Шартли босма
табоғи 8,14. Нашр табоғи 7,19. Адади 1500 нусха.

Буюртма №16-361.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг «O'zbekiston»
нашриёт-матбаа ижодий уйи. 100011, Тошкент,
Навоний кўчаси, 30.

Телефон: (371) 244-87-55, 244-87-20

Факс: (371) 244-37-81, 244-38-10.

e-mail: uzbekistan@iptd-uzbekistan.uz

www.iptd-uzbekistan.uz

